Dorin Ştef ISTORIA FOLCLORISTICII
MARAMUREŞENE

Notă asupra ediţiei

În 1970, când a apărut lucrarea profesorului **Dumitru Pop**, *Folcloristica Maramureşului*, recenziile au evidenţiat ineditul demersului, studiul constituind „o primă lucrare de istorie a folcloristicii unui ţinut”. (Ion Cuceu, *Dumitru Pop: Folcloristica Maramureşului*, în *Maramureş*, decembrie 1970, p.15). Chiar şi în prezent, puţine regiuni etnofolclorice din ţara noastră beneficiază de un studiu amplu cu caracter folcloristic.

Am socotit necesar să reluăm subiectul din mai multe motive. În primul rând, deoarece profesorul Dumitru Pop (1970) a avut în vedere, în mod preponderent, activitatea culegătorilor de folclor de la sfârşitul secolului al XIX-lea (vezi şi valoroasa antologie din anexă), respectiv colecţiile clasice publicate la începutul secolului al XX-lea de **Alexandru Ţiplea**, **Tit Bud**, **Ion Bârlea** şi **Tache Papahagi**. Cercetările ulterioare (datorate lui Iordan Datcu, Mihai Dăncuş ş.a.) au scos la iveală şi alte documente şi colecţii din perioada respectivă, motiv pentru care se impunea o cuprindere a acestora în istoria folcloristicii locale.

Perioadei postbelice, Dumitru Pop îi dedică doar patru pagini, dintr-un total de 129. E drept că, în primii ani după al Doilea Război Mondial, studierea folclorului şi în general arta şi cultura nu s-au numărat printre priorităţi (regimul şi ideologia comunistă urmau alte făgaşuri). Singurele apariţii notabile au fost editarea târzie a colecţiei *170 de melodii populare româneşti din Maramureş* (1957) a lui **Tiberiu Brediceanu** şi volumul *Folclor din Maramureş* (1962), o culegere colectivă apărută în seria *Folclor din Transilvania*. „Explozia” editorială avea să se petreacă spre sfârşitul anilor '60 (Atlasul Lingvistic, reeditarea colecţiei I. Bârlea, seria *Marmaţia* etc.) şi începutul anilor '70. Numai în anul 1980 apar o *Antologie de folclor*, un *Calendar* şi o colecţie (Vasile T. Doniga). După 1990, consemnăm un număr apreciabil de periodice şi volume care tratează fenomenul folcloric maramureşean. În aceste condiţii, perioadei postbelice i-am acordat o atenţie specială, printr-o analiză contextuală pe două paliere: în raport cu studiile dedicate folclorului românesc în ansamblu, dar şi prin consemnarea lucrărilor cu caracter etnografic, ca rezultat al cercetărilor în spaţiul nord-transilvănean.

(2006)

I. PRIMELE ATESTĂRI DOCUMENTARE

■ Secolul al XVII-lea. Codicele Petrovay (1672)

Preocupări răzleţe sau accidentale privind consemnarea unor producţii folclorice româneşti (cântece, legende sau poezii poluare) s-au semnalat încă din secolul al XVII-lea. Astfel, Ovidiu Bârlea atrage atenţia asupra unui codice manuscris cu un cuprins miscelaneu, scris pe la 1652 de un oarecare **Ioan Caioni**[1](1629-1687), în timp ce exegeţii maramureşeni propun ca reper anul 1672, dată la care a fost redactat **Codicele Petrovay**.

Nicolae Petrovay (c.1650-1723) a fost un cărturar originar din Maramureş, fiu al preotului Ştefan Petrovay. În 1685, documentele îl menţionează ca asesor şi jude în comitatul Maramureş. În perioada aprilie 1671- ianuarie 1672, N. Petrovay a copiat, cu litere latine şi ortografie maghiară, Codicele care îi poartă numele[2]. Manuscrisul se află la Biblioteca Academiei Române, filiala Cluj-Napoca "şi este în perfectă stare"[3]. Codicele conţine cântece istorice care au la bază un *cantio de amore*, compus de un preot maghiar, la Sibiu, în 1660 (al cărui prototip s-a păstrat în Codicele Mátray şi Codicele Vásárhelyi, colecţii de cântece ungureşti[4]). Însă, pe foaia numărul 135, se pot citi o poezie de dragoste, rugăciunea *Tatăl Nostru* şi un fragment de poezie populară. Cât priveşte autenticitatea acestui ultim fragment, părerile sunt împărţite.

Codicele a fost descoperit de filologul şi folcloristul **Gheorghe Alexici** (1864-1936), profesor universitar de limba română la Budapesta, în timp ce a cercetat colecţia de manuscrise a bibliotecii fostului gimnaziu calvin din Cluj. În studiul publicat în *Revista pentru istorie, arheologie şI filologie* (1913)[5], Gh. Alexici este de părere că versurile ce urmează după rugăciune ("Ci-unde-ţi cat în faţă / Fată dalbeneaţă / Inima mă învaţă / Cum să-ţi fac viaţă / Sară dimineaţă") sunt de factură populară: "…poezia românească din *Codicele de Petrova* nu e numai cel mai vechi cântec de dragoste cunoscut al nostru, ci totodată şi cea mai veche traducere artistică din literatura română. Trebuie precizat faptul că cele trei texte româneşti din *Codicele de Petrova* mai au un merit, *sunt primele scrieri româneşti cu litere latine din cultura română*"[6].

În schimb, N. Drăganu (1927) este de părere că versurile analizate de Gh. Alexici nu vin "de-a dreptul din popor", iar cărturarul din Petrova a fost doar copistul lor, după ce le-a cunoscut ca şi cântece de lume[7].

Alexandru Filipaşcu[8] (1940) şi N. Albu[9] (1944) au găsit de cuviinţă să-l numească pe N. Petrovay drept "harnicul culegător de poezii populare".

---

[1] Ovidiu Bârlea, *Istoria folcloristicii româneşti*, Editura Enciclopedică Română, Bucureşti, 1974.

[2] vezi *Dicţionarul literaturii române de la origini până la 1900*, Editura Academiei, Bucureşti, 1979, p. 678.

[3] Ioan Petrovai, *Texte româneşti din Codicele de la Petrova*, în *Acta Musei…*, vol. I, Sighetu Marmaţiei, 2002, p. 405-408.

[4] Ibidem.

[5] *Revista pentru istorie, arheologie şi filologie*, vol. XIII, partea I-II, (1912), Bucureşti, 1913, p. 278-293.

[6] Gh. Alexici, în *Revista pentru istorie, arheologie şi filologie*, vol.XIII, Bucureşti, 1913, p. 278-293; vezi şi I. Petrovai, op. cit., p. 405-408.

[7] N. Drăganu, *Contribuţii la istoria culturală românească din secolul al XVII-lea*, în *Dacoromania*, partea I, 1927, p. 101, cf I. Petrovai, op. cit.

[8] Al. Filipaşcu, *Istoria Maramureşului*, Tipografia Universul, Bucureşti, 1940, p.126-127.

[9] N. Albu, *Istoria învăţământului românesc din Transilvania*, Blaj,1944, p. 99.

În studiul introductiv la Colecţia Pauleti, folcloristul Ion Muşlea (1962) face câteva observaţii asupra *Codicelui de la Petrova*: "În ce priveşte poezia lirică, precizăm că Gheorghe Alexici aminteşte de un cântec popular dintr-un caiet de la 1672, notat de un nobil maramureşean. El există într-adevăr, dar e vorba mai degrabă de un cântec cult, în manieră populară", definindu-l ca pe un "madrigal rustic"[10]. În aceeaşi tabără se situează şi Ovidiu Papadima (1965) apreciind că prin "structura lor strofică şi ritmică", textul cărturarului maramureşean se apropie de cele cuprinse în volumul *Cântece câmpeneşti cu glasuri româneşti* din 1678[11].

Teoria formulată de N. Drăganu şi O. Papadima este reluată de Dumitru Pop (1970) într-o formulă mult mai categorică. Exegetul maramureşean consideră că afirmaţia potrivit căreia N. Petrovay ar fi fost un culegător de poezii populare "este fără îndoială greşită"[12].

Polemica nu se opreşte aici, deoarece la Sesiunea de comunicări ştiinţifice pe teme folclorice de la Sighetu Marmaţiei, Vasile Bologa şi Ioan Petrovai prezintă două comunicări care transmit acelaşi mesaj: "fragmentul citat poate fi socotit drept una dintre primele menţiuni documentare de literatură românească de factură populară, după notaţiile făcute de călugărul Ion Caioni"[13]. Profesorul Ioan Petrovai este tranşant: "Al treilea text românesc din *Codice* are meritul de a fi *primul text folcloric din folcloristica românească*"[14].

■ Secolul al XVIII-lea. Cronicarii moldavi şi Şcoala Ardeleană

În tumultuosul secol al XVIII-lea, cronicarul **Ion Neculce** (c.1672-1745), mare spătar şi sfetnic la curtea domnitorului Dimitrie Cantemir al Moldovei, redactează *O samă de cuvinte*, lucrare pe care Mihail Kogălniceanu (în 1845) şi Iorgu Iordan (1955) o vor publica cu titlul de *Letopiseţul Ţării Moldovei*. Istoriile literare consemnează faptul că Neculce este singurul cronicar care s-a ocupat de culegerea tradiţiilor, păstrate în scris sau oral, în legătură cu diferite personalităţi şi evenimente[15]. Ovidiu Bârlea opinează că "Neculce alcătuieşte prima colecţie de legende istorice din folcloristica noastră"[16].

Savantul umanist **Dimitrie Cantemir** (1673-1723), a avut privilegiul, în timpul anilor petrecuţi la Poarta Otomană în calitate de ostatic, să urmeze studii de filosofie, logică, istorie, medicină, folclor şi limbi străine cu cei mai vestiţi profesori ai epocii. Operele sale i-au adus un prestigiu european: *Istoria ieroglifică*, *Istoria creşterii şi descreşterii curţii otomane* sau *Descriptio Moldaviae*. Aceasta din urmă a fost elaborată între anii 1714-1717 şi este consacrată geografiei, politicii, religiei şi învăţământului din ţinutul moldav. "Ceea ce a realizat şCantemirţ în *Descriptio Moldaviae* rămâne o piatră de hotar în analele etnografiei şi folcloristicii româneşti"[17]. Iar transilvăneanul **Samuil Micu** (1745-1806), în lucrarea *Scurtă cunoştinţă a istoriei românilor* (1792-1796), introduce la noi noţiunea care mai târziu va fi denumită *tradiţie*. De altfel, Samuil Micu va activa alături de Gheorghe Şincai şi Petru Maior în *Şcoala Ardeleană*.

---

[10] cf. Vasile Bologa, *Poezii populare din Codicele de la Petrova*, în *Acta Musei…*, Sighetu Marmaţiei, 2002, p. 403-404.

[11] Ovidiu Papadima, *Vechi legături între cântecul de lume românesc din Transilvania şi cel din Ţara Românească,* în REF, X, nr. 3, martie 1965, p. 239, apud I. Petrovai, op. cit.

[12] Dumitru Pop, *Folcloristica Maramureşului*, Editura Minerva, Bucureşti, 1970, p.12-13.

[13] Vasile Bologa, op. cit.

[14] I. Petrovai, op.cit.

[15] v. *Istoria literaturii române de la origini până la 1900*, Bucureşti, 1979, p. 612.

[16] Ovidiu Bârlea, *Istoria folcloristicii româneşti*, Bucureşti, 1974, p. 22

[17] O. Bârlea, op. cit., p. 23.

În aceeaşi epocă, florentinul **Antonio Maria Del Chiaro**, trăitor la curtea lui Brâncoveanu, cercetează obiceiurile româneşti şi avansează teoria originii dacice a doinei[18].

Însă, în ţările din centrul şi apusul continentului, preocupările pentru folclor sunt mult mai intense, dovadă fiind lucrările publicate de **J. Herder** (*Fragmente Uber die neuere deutsche Literatur* - 1767). În viziunea lui, poezia populară, cântecul, este “arhiva unui popor”. Pornind de la acest concept, Herder va izbuti să publice (în 1807) o primă antologie de cântece engleze, germane, sârbo-croate, lituaniene etc. (*Stimmen der Volker in Liedern*), care s-a bucurat de aprecieri unanime din partea cărturarilor vremii.

În Maramureş, sfârşitul secolului al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea coincide cu simple însemnări manuscrise “în corpul unor cărţi bisericeşti; altele ne apar în cuprinsul unor cărţi de verşuri, foarte răspândite în acel timp în întreaga Transilvanie”[19].

[18] V. Barbu Theodorescu, Octav Păun, *Folclor literar românesc*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1967, p. 7

[19] Dumitru Pop, *Folcloristica*…, 1970, p. 13.

II. EPOCA VECHE. 1800 – 1900

Secolul al XIX-lea debutează cu o explozie de culegeri de folclor în mai multe ţări europene: Achim von Arnim şi Clemens Brentano în Germania (*Des Knabenwunderhorn*, 3 volume, Heidelberg, 1806-1808), Kirşa Danilov în Rusia (*Vechi cântece ruseşti*, 1804, ediţia a doua în 1818), Vuk Karadžić în Serbia (*Cîntece populare sârbeşti*, 1814-1815, reeditată la Leipzig, în 1823-1834), Ch. Fauriel în Grecia (*Chants populaires de la Gréce modern*, 2 volume, Paris, 1824-1825) sau Waclaw Zaleski în Polonia (Liov, 1833)[20]. În ţările române abia se năştea generaţia paşoptiştilor, care, după 1850, va manifesta un vădit interes pentru producţiile folclorice (M. Kogălniceanu, V. Alecsandri, N. Bălcescu, C. Negruzzi), iar discipolii lor vor publica primele colecţii ample de folclor (Atanasie Marienescu, Petre Ispirescu, B.P. Hasdeu, Simion Florea Marian, G. Dem. Teodorescu).

■ Copişti maramureşeni: Uibardi, Botezat Lupu, D. Ţicală, Ioan Koman

În acele vremuri, în cătunele şi satele maramureşene, "modeşti cântăreţi de biserică, «diecii», au notat cântecele poporului", dovadă, "cele câteva manuscrise păstrate, dintre cele probabil mult mai multe ce s-au pierdut"[21]. Din fericire, preotul şi folcloristul Ion Bârlea (1883-1969) a adunat, la începutul secolului al XIX-lea, 798 de însemnări şi documente pe care le-a publicat, cu cheltuiala Ministerului de Instrucţie Publică, în volumul *Însemnări din bisericile Maramureşului*[22]. Lucrarea a fost cercetată cu de-amănuntul de profesorul Dumitru Pop (1970), care a reţinut patru manuscrise ce prezintă interes din punctul de vedere al istoriei folcloristice locale, datate 1814, 1820, 1821, respectiv 1841-1843[23].

În 1974, **Mihai Dăncuş**, directorul Muzeului Maramureşului din Sighetu Marmaţiei, a intrat în posesia unui caiet redactat între anii 1799-1824 de către un preot greco-catolic din Moisei. 12 ani a durat transcrierea textelor din alfabetul chirilic în cel latin. "O întâmplare fericită ne-a dus la descoperirea unui manuscris păstrat în stare bună de la pagina de titlu până la cuprins. Cuprinde 632 de pagini". Autorul, **Koman P. Ioan** (n. 30 martie 1774), a fost uns ca preot în 24 iunie 1803. A slujit în Săcel un an şi în Săpânţa 9 ani; "în anul 1821, 1 martie, am revenit de paroh în Moisei, la neamul meu". Manuscrisul începe cu două colinde de Crăciun. "Majoritatea textelor sunt versuri, creaţia lui Ioan Koman, dar şi multe producţiuni populare consemnate (culegeri de folclor)"[24].

La Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară din Cluj, se păstrează un document care prezintă importanţă din punct de vedere al istoriei folcloristicii maramureşene. Este vorba de un manuscris datat 30 noiembrie 1814, descoperit în localitatea Şieu şi care cuprinde 60 de "verşuri" amprentate de "numeroase elemente folclorice şi crâmpeie de veritabilă poezie populară"[25].

Cercetând catastihurile din vechile biserici, Ioan Bârlea a avut şansa să descopere mai multe însemnări ale preoţilor, diecilor sau cantorilor ce conţin elemente specifice culturii populare. Un prim document este un Octoih, copiat în decembrie

---

[20] I.C. Chiţimia, *Folclorişti şi folcloristică românească,* Editura Academiei, Bucureşti, 1968, p. 17.

[21] Mihai Pop, cuv. înainte la vol. *Literatura populară din Maramureş*, EPL, Bucureşti, 1968, p. VI.

[22] I. Bârlea, *Însemnări...,* Atelierele grafice Socec & Comp, Bucureşti, 1909, 242 p., prefaţă de Nicolae Iorga.

[23] v. *Folcloristica*…, 1970, p. 14-20.

[24] Mihai Dăncuş, *Atestări privind viaţa socială maramureşeană cu accente privind naşterea în tradiţia populară*, în *Memoria Ethnologica,* nr. 1, 2001, p. 46-52.

[25] D. Pop. *Folcloristica...,* 1970, p.13-14; vezi şi Ioan Breazu, *Versuri populare în manuscrise ardelene vechi*, în *Anuarul arhivei de folclor,* V (1939), p. 79-110.

1820 de diacul **Teodor Uibardi** din Sighet. Pe ultimele pagini ale manuscrisului sunt notate prescripţii de medicină empirică populară şi sunt descrise mai multe leacuri. "Tot acolo se întâlneşte textul colindei *Trei crai de la răsărit*"[26].

Cantorului **Botezat Lupu** din Corneşti îi datorăm o *Carte de verşuri alese la prohoade şi la mese de veselie şi multe feluri de trebi*. Pe una din filele caietului apare data 24 iulie 1821[27]. Despre acest manuscris Nicolae Iorga scria în *Istoria literaturii româneşti* (I, 1925) că este o "culegere maramurăşană" ce "cuprinde după cât se pare, numai bucăţi lirice". Ovidiu Bârlea (1947) face corectura de rigoare: "În realitate este vorba de un *codice miscelaneu*, cu cuprins neaşteptat de variat, scris numai cu intenţia de a-i face alcătuitorului un fel de aide-mémoire"[28]. În lucrarea din 1909, preotul Ion Bârlea reproduce doar 16 rânduri din *Bogatu şi săracu*, menţionând că "după multe versuri, se află, la capătul cărţii" reţete de medicină empirică şi magică.

Dumitru Pop (1970) consideră că "şi mai important pentru conţinutul său folcloric este un manuscris din anii 1841-1843 care ne-a fost semnalat de Gh. Dăncuş"[29]. Caietul are peste 200 de pagini şi a fost scris, cu caractere chirilice, de **Dumitru Ţicală** din Dragomireşti. Din alte surse aflăm că Ţicală a deprins arta caligrafică, alături de cântecele de strană, de la diacul Ioan Roşca din Glod[30]. Pe parcursul a doi ani a notat într-un caiet cântece lumeşti, verşuri la morţi, cântece religioase şi istorice.

Exegeţii sunt de părere că, la începutul secolului al XIX-lea, manuscrisele de acest gen "suplineau aproape în întregime cartea de literatură beletristică tipărită mai târziu"[31]. În consecinţă, numărul acestor caiete trebuie să fi fost mult mai mare.

1869. Orientul. Ioniţă Bădescu / S. Botezanu (Familia). După revoluţia paşoptistă, ideile de independenţă şi unitate naţională îşi fac simţită prezenţa în toate domeniile. Deschiderea culturii româneşti spre Occident va avea un rol benefic, iar cărturarii autohtoni descoperă cu surprindere literatura populară. Cel care a intuit primul adevărata dimensiune a folclorului a fost **Vasile Alecsandri** (1821-1890), care va juca "un rol de adevărat ctitor prin influenţa covârşitoare în acest domeniu"[32]. În 1852, vede lumina tiparului broşura *Poezii populare – Balade (Cântice bătrâneşti)*. Aceasta conţine doar 17 balade, printre care *Mioriţa, Toma Alimoş şi Mihu Copilul*.

În ciuda proporţiilor modeste ale lucrării şi a prejudecăţii că astfel de producţiuni promovează "poezia colibelor", volumul lui Alecsandri a stârnit interes în mediile intelectualilor români. Astfel, **Atanasie M. Marienescu** (1830-1915) îşi propune să realizeze în Transilvania "ceea ce făcuse Alecsandri în Moldova"[33], motiv pentru care cere sprijinul cărturarilor săteşti. În 1859, Marienescu izbuteşte să publice, la Pesta, două broşuri (144 p. şi 175 p.) intitulate *Poesia Populară. Balade culese şi corese de…*. Doi ani mai târziu, lucrările vor fi reeditate la Bucureşti.

Dar adevărata bornă în istoria folcloristicii româneşti este anul 1866, când Vasile Alecsandri publică *Poezii populare ale românilor*: "Un volum masiv de 425 de pagini, culese cu literă fină pe o hârtie aproape pergamoidă, sugera în primul rând trăinicie, permanenţă, chiar ostentaţie. Era doar tezaurul unui popor care se ridica impetuos pentru a-şi revendica locul ce-i revenea potrivit trecutului său glorios şi

[26] D. Pop, *Folcloristica,…*,1970, p.16; vezi şi I. Bârlea, *Însemnări…*, 1909, p. 17
[27] D. Pop, *Folcloristica,…*,1970, p.17; vezi şi I. Bârlea, *Însemnări…*, 1909, p. 77-80
[28] O. Bârlea, *Istoria…,* 1974, p.50-51.
[29] D.Pop. op.cit., p. 19.
[30] Aurel Socolan, *Circulaţia cărţii româneşti pînă la 1850 în judeţul Maramureş*, Editura Maria Montessori, Baia Mare, 2005, p. 51
[31] D. Pop, op. cit., p. 20.
[32] O. Bârlea, *Istoria…,* 1974, p. 75.
[33] O. Bârlea, op. cit. , p. 136.

însuşirilor sale alese”[34]. După acest eveniment, istoria folcloristicii autohtone părăseşte făgaşul sinuos al ezitărilor şi al ideilor preconcepute. Interesul pentru folclor devine aproape general: iau fiinţă cercuri literare, se publică reviste de specialitate noi, iar cărturarii, apoi profesorii şi învăţătorii din mediul rural iniţiază sau participă la acţiuni de culegere a folclorului.

Efectul acestei mişcări se va resimţi treptat şi în Maramureş: “Ideea strângerii creaţiei populare maramureşene îşi va face mai întâi loc în capitala României şi în centrele culturale din Transilvania. Ea apare în conştiinţa cărturarilor nu atât datorită informaţiilor ce le aveau despre bogăţia şi specificul folclorului acestui ţinut, ci mai ales ca urmare a conştiinţei rolului ce l-a jucat Maramureşul în istoria poporului nostru”[35].

În vara anului 1869, Societatea Literară **Orientul** (înfiinţată în Bucureşti, la 1 aprilie 1869, din iniţiativa lui Gr. H. Grandea) stabileşte un plan de culegere sistematică a folclorului din toate provinciile româneşti. Din acest motiv organizează “excursii în Dacia” pentru a aduna “tot ce se poate din ceea ce se atinge de literatura poporană: poezii, basme etc.”[36]. Ioniţă Bădescu făcea parte din comisia pentru Ardeal, alături de Miron Pompiliu şi N.D. Barcianu. În toamna aceluiaşi an, I. Bădescu desfăşoară *prima acţiune de culegere a folclorului maramureşean*.

Ioniţă Scipione Bădescu (n. 15 mai 1847, localitatea Răstoţ, judeţul Sălaj -- m. 4 octombrie 1904, Botoşani) a urmat liceul din Beiuş şi Universitatea din Budapesta şi Bucureşti; a fost redactor la *Trompeta Carpaţilor* şi la *Timpul*, împreună cu Mihai Eminescu, Ion Luca Caragiale şi Ioan Slavici. Ulterior investigaţiei din Maramureş, a publicat 38 de producţii în *Convorbiri literare* (21) şi alte reviste. O parte au fost citite la *Junimea*. Dumitru Pop (1970) nu exclude ipoteza că autorul “dispunea de un material mult mai vast”[37], din simplul motiv că s-a recurs la o “selecţie estetică destul de severă”. Colecţia sa cuprinde doar creaţii lirice: cântece de dragoste (21), cântece de cătănie (7), satirice (2), înstrăinare (1) şi de petrecere (7). “Multe dintre ele se situează printre cele mai realizate piese ce le cuprind colecţiile noastre de folclor”[38].

■ În Transilvania, un rol important în acţiunea de culegere a folclorului l-a avut revista *Familia* (Oradea). Îndemnurile din paginile publicaţiei au găsit ecou printre intelectualii din Ardeal. Astfel, în anul 1869, “maramureşeanul **S(imeon) Botezanu** publică în *Familia* (nr. 5, p. 49-51) articolul *Seara de Sânt-Vasiu în Maramureş*, care fusese citit mai întâi la Societatea *Petru Maior* din Budapesta”[39].

Primii culegători maramureşeni. O analiză impecabilă a contextului în care s-a dezvoltat o mişcare folcloristică pe teritoriul Maramureşului în a doua parte a secolului al XIX-lea, a fost realizată de Dumitru Pop.

Înfiinţarea, la 5 februarie 1861, a *Asociaţiunii pentru cultura poporului român din Maramureş*, va deveni un moment decisiv în istoria învăţământului, a folcloristicii şi a culturii în general din această regiune a ţării. Sub auspiciile Asociaţiunii, îşi deschide porţile la Sighet, în toamna anului 1862, *Preparandia română*, care avea principala misie “să formeze cadrele de învăţători necesare şcolilor din Maramureş“. *Preparandia* a avut, din păcate, o existenţă scurtă, însă din rândurile celor 120 de învăţători pe care i-a dat s-au recrutat o seamă de cărturari însemnaţi, printre care şi câţiva dintre reprezentanţii primei generaţii de culegători locali ai folclorului mara-

[34] O. Bârlea, *Istoria…*, 1974, p. 77-78.
[35] D. Pop, op. cit., p. 10.
[36] v. *Dicţionarul literaturii române de la origini până la 1900*, Bucureşti, 1979, p. 652-653.
[37] D. Pop, Folcloristica…, p. 25.
[38] Idem, p. 26.
[39] Idem, p.21.

mureşean. După închiderea *Preparandiei*, o seamă de tineri din Maramureş s-au îndreptat spre şcolile din Năsăud, Gherla, Blaj, Beiuş şi Oradea[40].

1871. Teodor Michnea / A.P. Alexi. Contextul politic şi greutăţile materiale au determinat închiderea *Preparandiei române* de la Sighet în 1871. Anul coincide cu debutul publicistic a lui **Teodor Michnea**, unul din absolvenţii *Preparandiei*, întors "docent" (învăţător) în satul de baştină (Valea Stejarului). În perioada 1871-1879, Michnea a trimis spre publicare 53 de producţii (cele mai multe fiind strigături) revistelor *Familia* şi *Şezătoarea*[41]. Tot revista *Familia* (nr. 7, p. 498) publică, în 1871, 7 texte de *Doine şi hore populare (din ţinutul Cetăţii de Piatră)* datorate lui **A.P. Alexi**. "Faptul nu este deloc întâmplător, gândindu-ne că numai cu doi ani în urmă s-a ţinut la Şomcuta Mare adunarea generală a ASTREI, unde Iosif Vulcan rosteşte pateticul discurs «*Poporul român în poezia sa*», prin care redactorul revistei *Familia* îndeamnă la culegerea producţiilor populare în maniera lui V. Alecsandri"[42]

Între timp, la Bucureşti, se pregătesc pentru tipar marile colecţii de folclor. În 1872, **Petre Ispirescu** (1830-1887) publică prima parte a colecţiei de basme *Legende şi basmele românilor. Ghicitori şi proverburi* (cu o Introducere de B.P. Hasdeu). Partea a doua va apărea în anii 1874 şi 1876. În opinia exegetului Ovidiu Bârlea, culegerea de basme a lui Ispirescu "a avut la noi întrucâtva un rol similar cu colecţia fraţilor Grimm…"[43].

1878. Grigore Balint / Ilie Pop. În anul în care B.P. Hasdeu (1838-1907) difuza, prin grija Ministerului Învăţământului, primul său chestionar (400 de întrebări pe tema *Obiceiurile juridice ale poporului român. Programa*), maramureşeanul **Grigore Balint** publică patru texte în revista *Şezătoarea* (IV, 1878, nr. 9, p. 69). În ciuda contribuţiei modeste, G. Balint se anunţa "un culegător corect şi exigent în alegerea poeziilor"[44]. Mult mai prolific se dovedeşte a fi învăţătorul **Ilie Pop** din Şomcuta Mare, care trimite la revista *Transilvania* (nr. 11, 1878, p. 171-172) articolul *Cetatea de Piatră (Chioar)*. În acelaşi an, publică în revista *Şezătoarea* (nr. 4, 1878, p. 65), *Doine din giurul Şomcutei Mari*, patru texte lirice, iar în colecţia *Cărţile săteanului român* (nr, 3, 1878, p. 181 şi 210) găsim, sub numele aceluiaşi culegător, trei *Doine poporale* (însă unul dintre texte pare o improvizaţie după modelul popular) şi o doină a ostaşului[45]. Activitatea folclorică a lui Ilie Pop se va întinde pe parcursul a patru ani, până în 1882, în acest interval publicând în *Şezătoarea* (supliment al revistei *Familia* din Oradea) şi în revista *Amicul familiei* (editată de Nicolae Fekete Negruţiu la Gherla) mai multe producţii cu caracter popular: strigături, legende, poveşti şi consideraţii despre sărbătorile Crăciunului, ale Paştilor, despre Sâmbăta lui Lazăr, despre Florii şi despre Jocurile de copii[46]. Ilie Pop a devenit, după 1880, principalul informator din zonă pentru folcloristul Simion Florea Marian.

1879. T. Mărgineanu. Preot în Văleni, membru "părtinitor" al *Asociaţiunii*, T. Mărgineanu a semnat în revista *Familia* (XV (1879), nr. 25, p. 169) articolul *Din Maramureş (Semne rele- investigaţiune, o datină din Dumineca Floriilor)*[47].

Folcloristica ştiinţifică românească începe o dată cu **Bogdan Petriceicu Hasdeu**, "el fiind cel care a făurit marca cercetării şi i-a jalonat căile ce trebuiau deschi-

---

[40] după D. Pop, *Folcloristica*…, 1970, p. 31-33.
[41] D. Pop, op. cit., p. 35.
[42] *Graiul, etnografia şI folclorul zonei Chioar*, 1983, p. 164.
[43] O. Bârlea, *Istoria*…, p. 159.
[44] D. Pop. op. cit., p. 39.
[45] *Graiul, etnografia şi folclorul zonei Chioar*, 1983, p. 164.
[46] v. *Graiul, etnografia şi folclorul zonei Chioar*, 1983, p. 164-166.
[47] D. Pop, *Folcloristica*…, 1970, p. 39.

se”[48]. Acesta publică în anul 1880 volumul *Cărţile poporane ale românilor în secolul XIV în legătură cu literatura poporană cea nescrisă*.

1884. Colecţie lăpuşeană în manuscris. Un descendent al familiei Paşca din Lăpuş întocmeşte, în 1884, un caiet de poezii populare. Colecţia a rămas în manuscris şi este păstrată la Arhivele Statului Baia Mare. În 1981, directorul acestei instituţii, profesorul Vasile Căpâlnean, a publicat din acest caiet o variantă a baladei *Gruia lui Novac*, sub titlul *Gruia şi ta(ta) Novac*[49]. “Spre deosebire de variantele cunoscute, publicate în marile colecţii de-a lungul anilor, care numără între 340-430 de versuri, varianta lăpuşeană a baladei se compune din 508 versuri, fiind deci cea mai lungă, motiv pentru care ar putea prezenta interes atât pentru specialişti, cât şi pentru iubitorii de literatură populară românească”, notează V. Căpâlneanu. Momentul coincide cu difuzarea de către B.P. Hasdeu a celui de-al doilea chestionar, numit *Program pentru adunarea datelor privitoare la limba română* (1884).

În timp ce învăţătorii şi preoţii maramureşeni făceau paşi timizi în culegerea de producţii folclorice, în alte regiuni ale ţării se publică tomuri masive de folclor şi chiar studii de specialitate. În 1885, **Ion Micu Moldovan** (1833-1915) publică o impresionantă colecţie ce cuprinde aproximativ 4000 de texte, majoritatea doine, cântece şi strigături: *Doine şi strigături din Ardeal*. Tot în 1885, elevul lui Hasdeu, **G. Dem Teodorescu** (1849-1900) impresionează prin monumentala lucrare *Poezii populare române* (Bucureşti, 1885, p. 719).

Un an mai târziu, **Simeon Florea Marian** (1847-1907) deschide seria monografiilor cu lucrarea *Descântecele poporane române* (Suceava, 1886, 352 p.). S. Fl. Marian este autorul “unei impresionante opere folclorice şi etnografice, în care cultura populară e cercetată - monografic, analitic-descriptiv şi morfologic – pentru prima dată aproape în toate compartimentele ei”[50]. Tot în 1886, B.P. Hasdeu începe publicarea masivei opere *Etymologicum Magnum Romaniae* (Bucureşti, 1886-1898, 3252 p + Addenda). Hasdeu a adus în folcloristică “o contribuţie capitală, teoretică, mai cu seamă despre metodologia cercetării - şi organizatorică, el fiind promotorul celei mai întinse acţiuni de culegere şi de înfăţişare a întregului patrimoniu popular”[51].

1886/1887. Florian Danciu. Un culegător prolific al folclorului maramureşean s-a dovedit a fi Florian Danciu. Acesta a publicat 57 de texte în revista *Familia* şi ziarul *Gazeta poporului*, în anii 1886 şi 1887[52]. Din păcate, aceste performanţe sunt neînsemnate în raport cu operele ce se publicau la Bucureşti de către B.P. Hasdeu, G. Dem. Teodorescu sau Simeon Fl. Marian. Contextul social politic amenda strădaniile intelectualilor maramureşeni de a înjgheba o mişcare culturală în regiune.

1887/1888. Gavril Timiş / Ioana Bonaţiu / Simion Sabo / Emil Bran. Membru activ al *Asociaţiunii*, **G. Timiş** s-a remarcat prin iniţierea unui sistem de transcriere a graiului popular. Mai târziu, Gh. Alexici va generaliza, în notarea textelor populare (majoritatea culese din Transilvania) un sistem de transcriere fonetică. În perioada efectuării studiilor, G. Timiş a publicat trei poezii în revista Societăţii de lectură Alexi-Şincaiana a Seminarului din Gherla (*Steaua Mării*, vol. XIX, 1887-1888). Ulterior, a fost profesor în Ocna Şugatag şi Sighetu Marmaţiei[53]. În aceeaşi perioadă, în paginile *Gazetei Transilvaniei* (nr. 50, 1887, p. 91) apar 16 texte sub titlul

---

48 O. Bârlea, *Istoria*…, 1974, p. 171.
49 Variantă publicată în *Studii şi articole*, periodic editat de Societatea de Ştiinţe filologice, filiala Baia Mare, vol. III, Baia Mare, 1981, p. 188-194.
50 Iordan Datcu, *Dicţionar*…, 1979, p. 271-272.
51 O. Bârlea, *Istoria*…, 1974, p. 172/
52 D. Pop. *Folcloristica*,…, 1970, p. 40.
53 Idem, p. 42-43.

Strigături poporale din Chioar, culese de **Ioana Bonaţiu**[54]. În 1888, în *Tribuna*, sunt inserate trei balade (*O fată amăgită, Gheorghiţă* şi *Blestemul mîndruţei*), sub care culegătorul **Simion Sabo** menţionează doar "Arghihat. Sălagiu", acesta fiind în realitate numele tradus în limba maghiară a localităţii codrene Ariniş[55].

Un culegător important de folclor de la sfârşitul secolului al XIX-lea a fost **Emil Bran** (1864-1941). Profesor la Seminarul din Gherla timp de doi ani (1886-1888), apoi preot în localităţile Văguşel, Biuşa, Băiţa de sub Codru şi Dragomireşti, Emil Bran a condus mai bine de un deceniu Despărţământul Vişeu-Iza al ASTREI. A colaborat la *Fântâna Blanduziei, Gutinul, Luminătorul, Tribuna* etc. O parte dintre texte au fost culese în 1886, din localităţile Tohat (satul său natal) şi Bârsău, din care mai târziu va publica în ziarul *Gutinul* şi în revista *Steaua mării*, în 1888. În acelaşi an, trimite revistei *Tribuna* balada *Tânguirea nevestei*, cu menţiunea că este culeasă din Remeţi-Chioar[56]. În total a cules şi a publicat "117 poezii populare interesante prin originalitatea tratării unor motive frecvente ale poeziei populare transilvănene. Oraţiile de nuntă notate de Bran sunt primele de acest fel culese din judeţele Maramureş şi Sălaj. Traduce, împreună cu Revai Karoli, în limba maghiară, balade populare din colecţia lui Tit Bud şi Alexandru Ţiplea"[57]. Din materialul cules s-a păstrat un caiet-manuscris ce cuprinde 53 de texte, studiate ulterior de prof. Dumitru Pop[58].

1889. Ioan P. Coman / **Gutinul**. În cinci numere consecutive ale revistei *Familia* din anul 1889, Ioan P. Coman (preot în Săliştea, apoi în Vişeu de Sus) publică 16 texte: "Nu preciza nici el, aşa cum nu au făcut-o nici înaintaşii săi - în afară de G. Timiş - localitatea din care a fost cules materialul, dar explică cuvintele de circulaţie regională"[59]. Anul 1889 coincide şi cu apariţia primului număr al ziarului **Gutinul**, tipărit în Baia Mare, pentru românii din "comitatele Sătmar, Sălaj, Maramurăş, Ugocea şi o parte din Salnoc-Dăbâca, în care nu se află nici o astfel de întreprindere literară românească"[60]. Politica editorială avea în vedere acordarea unor spaţii generoase producţiilor folclorice, dar nu s-a ajuns la formarea unei "şcoli" în jurul acestui ziar[61]. Un prim apel adresat cititorilor pentru culegerea folclorului este semnat de Ioan Pop Reteganul, în nr. 3 al ziarului. O altă iniţiativă aparţine preotului Tit Bud: "Reuniunea învăţătorilor români din Maramureş" şi-a luat sarcina de a aduna "într-un op separat poveştile, doinele, vrăjiturile şi celelalte cântece populare din Maramurăş", după cum precizează o notă publicată de ziarul *Gutinul*[62]. Din păcate, proiectul unei culegeri colective de folclor din Maramureş se va dovedi iluzoriu, cu atât mai mult cu cât *Gutinul* îşi va sista apariţia un an mai târziu. În meteorica sa existenţă, ziarul "a publicat în coloanele sale un număr de 25 de producţii populare din Maramureş", datorate unor învăţători şi preoţi: Basiliu Doboş, Grigoriu Vlad şi Petru Mihuţiu[63].

1891/1892. **Sieoanul.** Ultimul deceniu al secolului al XIX-lea a fost dominat, fără îndoială, de activitatea titanică a folcloristului Simeon Florea Marian. "Strânse la un loc, lucrările lui depăşesc ca valoare pe cele ale oricărui etnograf, iar masivitatea

[54]*Graiul, folclorul şi etnografia zonei Chioar*, 1983, p. 167.
[55]*Bibliografia generală a etnografiei şi folclorului românesc*, vol. I, 1880-1891, Bucureşti, EPL, 1968, p. 394, apud P. Bilţiu, *Basme, poveşti…*, Editura Dacia, Cluj, 2002, p. 39.
[56]*Graiul, etnografia…*, 1983, p. 167.
[57] I. Datcu, *Dicţionarul folcoriştilor…*, 1979, p. 88.
[58] D. Pop, *Emil Bran, culegător de folclor*, în *Studii şi articole*, vol. I, Baia Mare,1970, p. 69-72.
[59] D. Pop, *Folcloristica…*, 1970, p. 44.
[60]*Gutinul,* nr. 1, Baia Mare, 1889, p. 1, "Onorat public cetitor".
[61]*Graiul, etnografia…*, 1983, p. 167; vezi şi Dumitru Pop, *Început de activitate folcloristică în nordul Transilvaniei: Ziarul Gutinul de la Baia Mare*, în *Revista de Folclor*, III, 1958, nr. 3, p. 100-114.
[62] D. Pop, op. cit., p. 46.
[63] Idem, p. 47.

unora înspăimântă”, scria la un moment dat Ovidiu Bârlea[64]. În 1890, Simeon Fl. Marian publică monografia *Nunta la români, studiu istorico-etnografic comparativ* (856 p.). Doi ani mai târziu apare *Înmormântarea la români, studiu etnografic* (593 p.), respectiv *Naşterea la români* (441 p.). În 1893 propune alte două volume: *Satire poporane române* (379 p.) şi *Vrăji, farmece şi desfaceri* (volumul I, *Cârnilegile*, 1898, respectiv volumul II, *Părăsimile*, 1899). La noi, în Maramureş, un anonim învăţător din comuna Şieu publică cu pseudonimul **Sie** sau **Sieoanul** un număr de 30 de poezii populare (Doine şi hore din Maramureş), în revista *Familia* (în 1891-1892)[65].

1894. Petre Dulfu. Scriitor şi pedagog, născut în localitatea Tohat-Maramureş, **Petre Dulfu** (1856-1953) s-a evidenţiat mai degrabă prin prelucrarea (inspirată) a unor producţii folclorice: *Isprăvile lui Păcală. Epopee poporală în 24 de cânturi*[66] (1894), *Gruia lui Novac. Epopee alcătuită din cântecele de vitejie ale poporului român* (1913) şi *Povestea lui Făt Frumos* (1919). Iordan Datcu precizează că Petre Dulfu “s-a aflat pe teritoriul folcloristicii o singură dată, prin culegerea sa de poezii populare din Cârcei, judeţul Sălaj, păstrată în manuscris”[67]. De asemenea, a mai întocmit două antologii de literatură populară, cu caracter umoristic: *Din lumea satelor*[68] şi *Snoave*[69].

Petre Dulfu îşi merită locul într-o istorie a folcloristicii maramureşene, chiar dacă ar fi să pomenim numai articolul său programatic publicat în 1889, în *Luminatorul*: *Despre adunarea poeziilor populare*[70], unde le cere culegătorilor de folclor respectarea riguroasă a autenticităţii creaţiilor populare[71].

În anul în care Petre Dulfu publică prima ediţie a *Isprăvilor lui Păcală*, Academia Română premia volumul lui **Lazăr Şăineanu** (1859-1934) – *Basmele române în comparaţiune cu legendele antice clasice şi în legătură cu basmele popoarelor învecinate şi ale tuturor popoarelor romanice* (1114p.). Corpusul basmelor româneşti va fi publicat un an mai târziu, în 1885, concomitent cu un alt corpus, al proverbelor, datorat lui Iuliu A. Zanne[72] (1855-1924). Iar în 1898, Artur Gorovei 1864-1951 scotea de sub tipar un corpus al ghicitorilor[73].

În timp ce la Bucureşti se publicau tomuri în care folclorul era sistematizat, antalogat şi grupat în corpusuri tematice, producţiile de folclor maramureşene publicate până la acea vreme nu depăşeau 300 de piese şi erau risipite în diferite reviste şi ziare pe parcursul a patru decenii.

1897. Colecţie anonimă. Un grupaj de 13 texte, sub titlul *Poezii poporale din Maramureş*, apar în toamna anului 1897 în revista *Tribuna poporului* (Arad)[74]. Co-

---

[64] O. Bârlea, *Istoria…*, 1974, p. 232.
[65] v. D.Pop, *Folcloristica..*, 1970, p. 49.
[66] Petre Dulfu, *Isprăvile lui Păcală,* ilustraţiuni de Jiquidi şi Hlavsa, Bucureşti, Tipografie şi Fond de carte Thoma Basilescu, 1894; 18 ediţii până în 1947; cea mai accesibilă ediţie: Petre Dulfu, *Isprăvile lui Păcală*, Editura Gutinul, Baia Mare, 1992, postfaţă de George Maria Banu.
[67] I. Datcu, *Dicţionar…*, 1979, p. 177-178.
[68] Petre Dulfu, *Din lumea satelor. Alegere de strigături, de cântece glumeţe şi de snoave*, Bucureşti, Editura Leon Alcalay, f.a.
[69] Petre Dulfu*, Snoave*, Editura Librăriei Socec, Bucureşti, 1909.
[70] Petre Dulfu, *Despre adunarea poeziilor populare*, în *Luminatorul*, Timişoara, an X, nr. 38, 29/17 mai 1889, p. 3-4
[71] Iordan Datcu, op. cit., p. 177-178.
[72] Iuliu A. Zanne, *Proverbele românilor*, zece volume, publicate în intervalul 1895-1903; fiecare volum are circa 700 de pagini.
[73] Artur Gorovei, *Cimiliturile românilor*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1898, XIII+409 p.; cuprinde 1960 de tipuri de ghicitori româneşti, însoţite de 756 variante ale acestora.
[74] *Tribuna poporului*, an I, nr. 179, 20 septembrie / 2 octombrie 1897, p. 862-864.

lecţia a fost descoperită de Iordan Datcu[75], iar textele au fost republicate în *Memoria Ethnologica*[76] (Baia Mare, 2005).

Secolul al XIX-lea se încheie, pentru folcloristica Maramureşului, cu lucrarea lui **Ioan Pop Reteganul** - *Pintea Viteazul. Tradiţiuni, legende şi schiţe* (Braşov, 1898).

Trăgând linie şi adunând, constatăm că, în ciuda strădaniei tinerilor cărturari maramureşeni, înainte de 1900 interesul pentru culegerea producţiilor literare cu caracter popular a fost doar sporadic, aproape accidental. Dumitru Pop este de părere că în această perioadă asistăm la cristalizarea, în Maramureş, "a unei Şcoli ardelene întârziate"[77]. Din păcate, nici unul dintre primii culegători de folclor "nu a reuşit să adune cantitatea necesară alcătuirii unui volum" (idem). De notat faptul că o parte din producţii au fost antalogate de profesorul Dumitru Pop şi publicate în *Folcloristica Maramureşului* (1970).

[75] Iordan Datcu, *Două colecţii necunoscute de poezie populară din Maramureş,* în *Memoria Ethnologica*, nr. 14-15, Baia Mare, 2005, p. 1462.
[76]*Memoria Ethnologica*, nr. 14-15, Baia Mare, 2005, p. 1491-1495, texte 3571-3583.
[77] D. Pop, *Folcloristica…*, 1970, p. 11.

EPOCA CLASICĂ. 1900 – 1950

“Din conspectul global al folcloristicii, cititorul surprinde un contrast între folcloristica din secolul al XIX-lea, mai cu seamă de la începuturile ei, şi cea de după 1900, vizibil în entuziasmul faţă de folclor, precum şi în profilul studiilor ce se întreprind (…). După 1900, asistăm la o răcire bruscă a preţuirii folclorului. Ca după o dezmeticire, acum încep să iasă la iveală mai cu seamă metehnele. Lumea este dezamăgită că materialele se repetă mereu în colecţii, semn vădit că bogăţia, presupusă iniţial inepuizabilă, nu e nelimitată. Acum apar şi detractarii făţişi, unii arborând cu zgomot steagul negării”[78], concluzionează Ovidiu Bârlea, în *Istoria folcloristicii româneşti*. În ceea ce priveşte situaţia folcloristicii maramureşene, lucrurile nu stau deloc întocmai, deoarece abia în prima jumătate a secolului al XX-lea asistăm la etapa romantică (devenită ulterior clasică) a culegerii producţiilor literare din popor. Astfel, în primul deceniu consemnăm apariţia colecţiilor Alexandru Ţiplea (1906) şi Tit Bud (1908), iar după Marea Unire văd lumina tiparului colecţiile Ion Bârlea (1924) şi Tache Papahagi (1925), la care se adaugă prima lucrare de folclor musical din Maramureş, datorată lui Béla Bartók (1923). Tot în această perioadă, au activat în domeniul folcloristicii Pompei Hossu-Longin, Gheorghe Dăncuş, Andrei Grobei, Titus Bilţiu-Dăncuş şi Petre Lenghel-Izanu. Să mai notăm că înfiinţarea, în 1930 la Cluj, a Arhivei de Folclor a Academiei Române, condusă de Ion Muşlea, va avea ca efect cercetarea, sub aspect folcloric şi etnografic, a regiunii Maramureş.

1903-1904. Vasile Goja. Prima colecţie (risipită în periodice) aparţine unui învăţător din Deseşti, Vasile Goja, care publică 89 de texte în *Poporul*, foaie economică editată la Budapesta, în 18 numere din anul 1903 şi în două numere din anul 1904. Poeziile au caracter eminamente liric (de dor, de urât, de amar, de înstrăinare etc.). “Admirabilă este unitatea colecţiei, toate piesele culegerii provenind din aceeaşi localitate (Deseşti); localitate total absentă din colecţiile lui Ţiplea şi Tit Bud…”[79]. Textele au fost republicate de Iordan Datcu în *Memoria Ethnologica*[80] (2005).

1906. Alexandru Ţiplea. În şedinţa din 24 februarie 1906 a Academiei Române, secţiunea literară, studentul maramureşean Alexandru Ţiplea (1885-1938) afirma: “O culegere de poezii populare din Maramureş până acum nu s-a făcut şi nici în alte colecţiuni nu s-a publicat în forma în care ele umblă în gura poporului român din acest ţinut. Având în vedere lucrul acesta, spre folosul literaturii populare române, am adunat o bună parte a producţiunilor literare populare, scrise exact în forma în care se aud, cu dorinţa ca ele să fie publicate dacă se vor găsi demne de a fi cunoscute de toţi acei ce se interesează de frumoasele producţiuni poetice ale poporului românesc”[81]. Se pare că Alexandru Ţiplea a convins audienţa de vreme ce colecţia sa a fost publicată în tomul XXVIII din *Analele Academiei Române*, *Memoriile secţiunii literare* din 1906, alături de studii semnate de Alexandru Bogdan, Nicolae Iorga, Sextil Puşcariu şi Tudor Pamfile.

Cele 278 de piese ale colecţiei au fost grupate în patru categorii: I. Balade (25), II. Dârlaiuri - de jale (30), de dragoste (125), cătăneşti (16), chiuituri (37), dârlaiuri (33), III. Colinde (3), IV. Descântece (9). Glosar. Colecţia *Poezii populare din Maramureş* a fost alcătuită în urma expediţiilor din vara anului 1902 (iunie – sep-

[78] Ovidiu Bârlea, *Istoria folcloristicii româneşti*, 1974, p.13

[79] Iordan Datcu, *Două colecţii necunoscute de poezii populare din Maramureş*, în *Memoria…*, nr. 14-15, Baia Mare, 2005, p. 1461-1462.

[80]*Memoria Ethnologica*, nr. 14-15, 2005, p.1470-7490, texte 3483-3570.

[81] Alexandru Ţiplea în *Analele Academiei Române*, seria a II-a, tomul XXXVIII, 1905-1906, p. 413.

tembrie), 1903 (iunie - august) şi 1905: “Ţiplea şi-a adunat aşadar materialul în plină adolescenţă, între 16 şi 20 de ani”, nota Dumitru Pop[82]. Entuziasmat de această reuşită, Alexandru Ţiplea plănuieşte o acţiune de mare amploare - realizarea unei *Monografii a Maramureşului*. Nici el şi nici alţii, pe parcursul a o sută de ani, nu vor izbuti să ducă la bun sfârşit proiectul. Ţiplea abandonează pasiunea pentru folclor, îndreptându-şi atenţia spre cercetarea istorică.

Dar colecţia lui continuă să se impună nu doar din punct de vedere al pionieratului, ci şi a modului exemplar în care a fost realizată (prin indicarea sursei şi transcrierea fonetică a textelor): “Ceea ce sporeşte considerabil valoarea colecţiei lui Ţiplea, asigurându-i un loc de prim rang în istoria culegerilor noastre folclorice, este concepţia ştiinţifică ce a prezidat alcătuirea ei”[83].

Alexandru Ţiplea s-a născut în 28 iunie 1885 în localitatea Biserica Albă (Maramureşul vechi). A studiat la Sighet (cu ajutorul vicarului Tit Bud) şi apoi la Gimnaziul superior greco-catolic din Beiuş. În 1904, se înscrie la Facultatea de Teologie a Universităţii din Budapesta, iar în 1910 obţine doctoratul în teologie cu teza *Vechii episcopi ai Maramureşului*. Îmbrăţişează cariera didactică, fiind profesor la Liceul grăniceresc din Năsăud (timp de 14 ani), apoi la catedra de istorie bisericească şi drept de la Academia teologică din Gherla. Se stinge din viaţă la 12 ianuarie 1938, la vârsta de 55 de ani[84].

■ Colecţia lui Ţiplea nu a rămas fără ecou: Tit Bud şi Ion Bârlea îşi intensifică incursiunile în satele maramureşene în vederea alcătuirii propriilor colecţii; etnomuzicologii Tiberiu Brediceanu şi Béla Bartók plănuiesc expediţii pentru culegerea folclorului muzical din zonă; iar recenziile favorabile despre colecţia Ţiplea atrăgeau atenţia, pentru prima dată, asupra bogăţiei şi frumuseţii folclorului maramureşean. Cronicile apărute în *Viaţa românească* (sub semnătura lui Grigore Pascu[85]), şi *Luceafărul* (Adrian Oltean[86]) au fost secondate de articolul entuziasmant a lui Nicolae Iorga, intitulat *Cântecul poporului din Maramureş* şi publicat în *Floarea Darurilor*[87]: “Maramureşul începe abia cu darurile sale aşa de nouă. Fiii ţării să răzbată văile lui pentru a ni le aduce şi altele din ţara voievozilor bătrâni începători de domnie, din ţara de stoarcere şi păcate de astăzi”[88].

1908. Graiul nostru. Pentru a întâmpina “jubileul de 40 de ani de domnie a M.S. Regele Carol I”, ministru Vlădescu i-a însărcinat pe trei membri ai Societăţii Filologice (I.A. Candrea, Ov. Densusianu şi Th. D. Speranţia) să realizeze o lucrare care “să dea o icoană a graiului nostru, o colecţiune de texte din toate părţile locuite de români”. În unele regiuni s-au întreprins călătorii de studiu, dar “pentru unele regiuni s-a recurs şi la textele tipărite de alţii, când oferea garanţii de transcriere exactă”. Astfel, în anul 1906, apare la Bucureşti (la Ateliere Grafice Socec &Co), primul volum din *Graiul nostru* (553 p). Doi ani mai târziu, în 1908, apare volumul doi, în care sunt incluse texte culese din Basarabia, Bucovina, **Maramureş**, Ţara Oaşului, Transilvania, Crişana, Banat şi Serbia, ilustrând de asemenea graiul istroromânilor, meglenişilor şi aromânilor (218 p). Capitolul *Maramureş* (p. 35-54)

[82] Dumitru Pop, *Folcloristica…*, p. 61.
[83] Idem, p. 69.
[84] v.*Autori maramureşeni*, 2000, p. 139; D. Pop, *Folcloristica Maramureşului,* 1970, p. 55-58; Pamfil Bilţiu, *Alexandru Ţiplea – un înaintaş de seamă al folcloristicii noastre moderne*, în *Acta Musei…*, vol I, 2002, p. 415-421.
[85] Grigore Pascu, în *Viaţa românească,* vol. IV, an II (1907), nr. 2, p. 387.
[86] Adrian Oltean, în *Luceafărul,* VI, (1907), nr. 9, p. 187.
[87] Nicoale Iorga, *Cântecul poporului din Maramureş,* în *Floarea darurilor*, I, (1907), nr. 3, p. 175-183.
[88] Nicolae Iorga, apud Iordan Datcu, introducere la vol. I. Bârlea, *Literatura populară din Maramureş,* 1968, p. X.

cuprinde cinci texte reluate din colecţia Alexandru Ţiplea (1906): *Fata Soarelui, Inelul şi năframa, Fata cetinii, Sus la Ţara Românească* şi un descântec de izbituri; respectiv 17 texte de factură lirică "comunicate de d-ra Elena Fabian, loc. Bărsana", în total 22 de texte, cu transcriere diacritică.

1908. Tit Bud. A doua colecţie de producţii folclorice maramureşene i-o datorăm vicarului Tit Bud (1846-1917), fiind publicată, de asemenea, sub egida prestigioasă a Academiei Române. Tit Bud s-a născut la 24 decembrie 1846, în localitatea Sat Şugatag. A urmat studiile secundare la Ungvar şi Beiuş, iar după obţinerea bacalaureatului (1865) îşi finalizează studiile (teologice) la Gherla. Timp de patru ani a fost preot capelan la Ieud, apoi secretar episcopal, vicenotar, asesor consistorial la Gherla. Revine în Maramureş în anul 1880, impunându-se printr-o vastă activitate socială şi culturală: a fost vicepreşedinte al Societăţii ASTRA din Maramureş timp de trei decenii (1887-1917) şi vicepreşedinte al *Asociaţiunii pentru cultura poporului român din Maramureş*. "Sub ocârmuirea sa s-au zidit în Maramureş 22 de şcoli săteşti, confesionale şi s-a reînfiinţat o şcoală românească la Sighet"[89].

Preocupările pentru folclor ale lui Tit Bud datează din anul 1872, pe vremea când era capelan la Ieud. În această perioadă, a trimis spre publicare revistei *Familia* din Oradea "şapte doine şi hore poporale". Mai târziu, în anul 1889, propune *Reuniunii docenţilor români din vicariatul Maramureşului*, al cărui preşedinte era, să se adune cântece populare din această regiune care să fie publicate ulterior într-un "op separat". O parte din învăţători au răspuns acestui apel, astfel încât, după mai bine de un deceniu, Tit Bud se afla în posesia unei impresionante colecţii însumând circa 800 de texte, majoritatea culese de învăţătorul Petru Bilţiu Dăncuş.

Se ştie cu certitudine că "sub egida *Reuniunii docenţilor* nu a apărut niciodată o colecţie de folclor din Maramureş"[90]. Se mai ştie că multe din cele 352 de texte publicate de Tit Bud în volumul din 1908 (*Poezii populare din Maramureş*) au fost culese de învăţători, chiar dacă acest lucru nu se menţionează în lucrare. Nu se ştie în schimb "ce soartă au avut cele aproximativ 500 de poezii populare care nu au intrat în corpul colecţiei lui Bud"[91].

Vicarul apelează la Alexandru Ţiplea pentru a primi un răspuns favorabil la cererea adresată Academiei Române în vederea tipăririi unui volum. Demersurile lui Ţiplea se dovedesc a fi salutare, de vreme ce Ion Bianu recomandă tipărirea lucrării şi întocmeşte raportul necesar, în care menţionează: "Culegerea de poezii populare, prezentată spre publicare de Părintele Vicar al Maramureşului, Tit Bud, este un preţios material de literatură poporală din acest ţinut, din care a fost adunată şi culegerea făcută de dl. A. Ţiplea, publicată de Academie în 1906"[92]. Textele sunt grupate în trei categorii: I. Balade (16), II. Doine (de jale – 31; de dragoste – 65; ostăşeşti şi voiniceşti – 35; chiuituri – 184), III. Colinde (21). Glosar.

Exegeţii nu au fost prea darnici în aprecieri la adresa colecţiei Tit Bud. Dumitru Pop consideră că lucrarea nu a reuşit să atingă nivelul ştiinţific al operei lui Ţiplea[93], sub raportul transcrierii textelor şi al aparatului critic[94]. Iordan Datcu precizează că pregătirea colecţiei pentru tipar i-a revenit lui Alexandru Ţiplea, "care, ulterior, va mărturisi că textele din colecţie au fost «întocmite» , adică prelucrate de

[89] Dumitru Pop, *Folcloristica…*, p. 72-73; vezi şi *Autori maramureşeni,* Baia Mare, 2000, p. 98; Iordan Datcu, *Dicţionarul folcloriştilor*, 1979, p. 91.
[90] D. Pop, *Folcloristica…*, p. 76.
[91] Ibidem.
[92] *Poezii populare din Maramureş*, adunate de Tit Bud, vicarul Maramureşului, Academia Română. Din Vieaţa poporului român. Culegeri şi studii. III., Bucureşti, 1908, 84 p.
[93] D. Pop, op.cit., p. 71.
[94] Ioan Şerb, în colecţia V.T. Doniga, 1980, p. VI.

Bud”[95]. Cel mai vehement s-a dovedit a fi Ovidiu Bârlea, afirmând că volumul “reprezintă un vădit regres sub toate aspectele”. “Afirmaţia, valabilă în liniile ei generale, trebuie privită cu grijă”, a replicat prof. Dumitru Pop. “Mai întâi de toate e necesar să ţinem seama de faptul că antologia lui Tit Bud este posterioară celei lui Ţiplea numai ca act editorial, nu şi ca operaţie de culegere a textelor. Având de-a face cu anumite limite înregistrate în acţiunea de adunare a poeziilor populare – ceea ce s-a produs înaintea acţiunii de culegere întreprinse de Ţiplea – nu putem vorbi de un «regres», ci de un progres realizat de acesta din urmă”[96].

1909. Ion Bârlea. Folcloristul Ion Bârlea (1883-1969) începe să culeagă poezii populare din satele maramureşene în acelaşi timp cu Alexandru Ţiplea, în perioada în care urma studiile universitare de teologie de la Gherla (1901-1905). După absolvire, spera să publice un volum din aceste producţii literare, dar a fost surprins de apariţia colecţiilor Ţiplea (1906) şi Tit Bud (1908). În aceste condiţii, a luat decizia “să-şi mai consolideze colecţia cu noi piese şi s-o degajeze de acelea care fuseseră tipărite de primii colecţionari, care au avut norocul să-şi publice repede culegerile”[97].

În anul 1909, devine preot ajutător în comuna Ieud şi se căsătoreşte cu Elena Vlad, fiica preotului din Botiza. Tot în acel an publică, cu sprijinul lui Nicolae Iorga lucrarea *Însemnări din bisericile Maramureşului*[98]. Cartea cuprinde însemnări de pe cărţile bisericeşti, de pe icoane, iconostase şi clopote. Iordan Datcu îi va sublinia valoarea: “Lucrarea este o contribuţie importantă în domeniul folcloristicii, pe unele cărţi fiind notate poezii populare, «verşuri», reţete de medicină populară, anecdote, despre care Nicolae Iorga spune că ar trebui incluse într-o crestomaţie populară”[99].

1910-1913. Brediceanu. Bartók, Bârlea. Beneficiind de recenzii elogioase la volumul de debut, preotul din Ieud devine o personalitate importantă atât pe plan local (în lupta pentru desăvârşirea unităţii naţionale), cât şi în mediile culturale din marile oraşe ale ţării. Rememorând cei patru ani petrecuţi la Ieud (1909-1913), Ion Bârlea va mărturisi: “Au fost anii cei mai curajoşi ai vieţii mele. Sentimentul naţional şi dragostea faţă de ţărănime s-au manifestat în mod natural în gradul cel mai desăvârşit. Luptele ce am purtat cu stăpânirea maghiară, cât şi cu unele elemente maghiarizate, nu le voi uita niciodată”[100].

În toamna anului 1910, **Tiberiu Brediceanu** îi solicită lui Bârlea sprijinul nemijlocit pentru alcătuirea unei culegeri de folclor muzical maramureşean. Astfel, cei doi vor cutreiera 18 localităţi din regiune, de unde vor consemna 190 de piese muzicale[101]. Trei ani mai târziu, soseşte în Maramureş, cu aceeaşi rugăminte, etnomuzicologul **Béla Bartók**. Pe lângă faptul că era un ghid competent şi un bun cunoscător al culturii populare din zonă, I. Bârlea mai avea misia să noteze textele literare ale cântecelor culese de cei doi.

La un moment dat, a existat un proiect comun pentru valorificarea producţiilor folclorice, prin editarea unui tom masiv cu titlul *Cântecele poporului român din Maramureş* (Partea I. Poezii populare adunate de I. Bârlea; Partea a II-a. Arii populare adunate şi notate de dr. T. Brediceanu; Partea a III-a. Arii populare adunate şi notate de B. Bartok). Lucrarea a fost predată la Academie, dar evenimentele politice şi declanşarea Primului Război Mondial au împiedicat editarea ei.

---

[95] I. Datcu, *Dicţionarul...*, 1979, p. 91.
[96] D. Pop, op. cit., p. 83.
[97] I. Datcu, Introducere, la vol. Ion Bârlea, *Literatura populară...,* 1968, p. XIX.
[98] Ion Bârlea, *Însemnări din bisericile Maramureşului,* Atelierele Grafice Socec & Comp, Bucureşti, 1909, 245p.
[99] I. Datcu, Introducere, la vol. I. Bârlea, *Literatura populară…*, 1968, p. XIX.
[100] I. Bârlea apud I. Datcu, în Introducere la vol. *Literatura populară…*, 1968, p. XIX-XXI
[101] D. Pop, *Folcloristica…*, 1970, p. 86.

*

În 1914, după atentatul de la Sarajevo, declaraţiile de război se succed cu repeziciune şi împânzesc întreaga Europă. României i se cere, atât de către reprezentanţii Antantei, cât şi de către cei ai Puterilor Centrale să se implice în conflict. După doi ani de neutralitate, în august 1916, ţara noastră intră în război alături de Franţa, Marea Britanie, Rusia şi Italia. La încheierea ostilităţilor militare, 100.000 de români se adună la Alba Iulia, în decembrie 1918, pentru a proclama Unirea Transilvaniei cu România. Gheorghe Pop de Băseşti este ales preşedinte al Marelui Sfat Naţional de la Alba Iulia.

Au urmat două decenii efervescente atât din punct de vedere politic şi economic, cât şi din punct de vedere cultural. Apar publicaţii noi, se înfiinţează institute de cercetare şi se publică romane devenite ulterior clasice.

Din perspectiva folcloristicii, putem spune că intervalul dintre cele două războaie mondiale coincide cu *perioada marilor acţiuni de teren* înterprinse de Institutul Social Român (înfiinţat de Dimitrie Gusti), a arhivelor de folclor muzical (iniţiate de Constantin Brăiloiu şi George Breazul) şi a Arhivei de Folclor a Academiei Române (condusă de Ion Muşlea, la Cluj, timp de 18 ani). ”În sfârşit, în ampla acţiune de teren, întreprinsă de Muzeul Limbii Române din Cluj, în vederea alcătuirii Atlasului Limbii Române, Emil Petrovici aduna şi un bogat material folcloric, foarte valoros prin diversitatea lui, prin acurateţea cu care a fost notat, autorul utilizând în acest scop sistemul semnelor diacritice pentru redarea rostirii dialectale a informatorilor”[102]. Cercetătorii clujeni de la Muzeul Etnografic al Transilvaniei colindă satele din întregul ţinut pentru a achiziţiona obiecte etnografice. În acest demers nu vor neglija culegerea unor producţii cu caracter folcloric, dovadă că directorul instituţiei, Romul Vuia, va publica o variantă a *Legendei lui Dragoş*[103] în *Anuarul Institutului de Istorie Naţională* (1921-1922).

1923. Pompei Hossu-Longin. Deşi în anul în care Pompei Hossu-Longin (1897-1962) începe să colaboreze la diverse publicaţii (*Izvoraşul, Comoara satelor, Şezătoarea* etc.) acesta era dascăl la Şcoala din Vulcan, în Valea Jiului, s-a dovedit ulterior că o bună parte din materialul folcloric publicat era cules din satele codrene din Maramureş. Între 1916 şi 1920, Pompei Hossu-Longin a fost învăţător în satul Tămăşeşti, comuna Băseşti, după ce absolvise gimnaziul din Cehu Silvaniei şi şcoala normală din Gherla (în 1917, a urmat studii pedagogice la Budapesta)[104]. Activitatea sa folcloristică s-a întins pe parcursul a cinci decenii, perioadă în care s-a remarcat prin colaborarea cu Arhiva de Folclor din Cluj, prin editarea unei lucrări cu caracter didactic – *Importanţa folclorului prin educaţie* (Editura Noastră, 1933), cât şi prin monografia *Graiul din Valea Jiului*, premiată de Muzeul Limbii Române[105]. Colecţia sa de folclor a rămas risipită în periodice. În 2005, *Memoria Ethnologica*[106] publică un grupaj de descântece (trei texte), culese de Pompei Hossu-Longin din localitatea Tămăşeşti, în anul 1926.

1923. Béla Bartók. În 1923, la Bucureşti apare volumul doi al studiului *Viaţa păstorească în poezia noastră populară*[107], semnat de Ovid Densusianu (1873-1938),

---

[102] Dumitru Pop, vol. *Universul culturii tradiţionale şi promovarea lui în cultura şi viaţa contemporană*, Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj Napoca, 2003, p.10.

[103] Romul Vuia*, Legenda lui Dragoş*, în *Anuarul Institutului de Istorie Natională*, Cluj, 1921-1922, p.300-309.

[104] Iordan Datcu, *Dicţionarul folcloriştilor*, II, 1983, p. 121.

[105] v. Pamfil Bilţiu, *Un prestigios folclorist maramureşean – Pompei Hossu-Longin*, în *Acta Musei…*, vol. I, Sighet, 2002, p. 427-430; v. şi Pamfil Bilţiu, *Basme…*, Ed. Dacia, Cluj, 2002, p. 40.

[106]*Memoria Ethnologica*, nr. 16-17, iulie-decembrie 2005, p. 1667.

eminent lingvist, istoric literar şi poet (promotor al simbolismului)[108].Tot în 1923, în Germania, la München, Béla Bartók (1881-1945) publică lucrarea *Volksmusik der Rumänen von Maramures*[109], care "a fost apreciată de specialişti drept o pildă clasică de monografie folclorică"[110].

Piesele au fost culese, cu sprijinul lui Ion Bârlea, în urmă cu un deceniu, din satele situate pe văile Iza, Mara şi Vişeu. După ce proiectul *Cântecele poporului român din Maramureş* (ce conţinea arii populare culese de B. Bartók, T. Brediceanu şi poezii populare culese de Ion Bârlea) a eşuat, cei trei autori retrăgându-şi manuscrisele de la Academia Română, aceştia au încercat să-şi publice individual colecţiile. Primul care a izbutit a fost Béla Bartók.

Colecţia sa este alcătuită din 339 de melodii (27 colinde, 14 bocete, 12 doine - "hore lungi", 155 hori, 114 melodii de joc şi 17 piese instrumentale) şi provine din 11 sate maramureşene: Ieud (68 de cântece), Onceşti (49), Dragomireşti (39), Vişeu de Jos (32) etc. Textele alcătuiesc un capitol aparte şi sunt însoţite de traducerea lor în limba germană. În finalul studiului, autorul defineşte dialectul muzical maramureşean.

Béla Bartók s-a născut în 1881 (25 martie) în localitatea Sânnicolau Mare, judeţul Timiş. A urmat studiile liceale într-un oraş din Ucraina, apoi la Oradea (între 1891-1892) şi Bistriţa (1893). Primele studii de muzică au fost însuşite la Bratislava şi desăvârşite la Academia de muzică din Budapesta. A cules, de-a lungul vieţii, circa 10.000 de melodii populare din folclorul românesc (3.500 de piese), maghiar, slovac, rutean, sârbo-croat, bulgar, turc, arab, lapon şi al pieilor roşii din SUA. Béla Bartók este unul dintre întemeietorii folcloristicii muzicale româneşti. În 1940, s-a refugiat la New York, unde se stinge din viaţă în 1945 (26 septembrie)[111].

1924. Ion Bârlea. Epoca clasică a folcloristicii maramureşene a fost puternic amprentată de personalitatea şi opera lui Ion Bârlea. Colecţia sa de folclor, realizată în anii 1904-1913 şi publicată în două volume la Editura Casa Şcoalelor din Bucureşti în 1924, este alcătuită din 1191 de piese folclorice, culese de la 116 performeri din 23 de comune maramureşene (peste 700 provin din Berbeşti).

La fel ca Béla Bartók, Ion Bârlea îşi retrage materialul de la Academie în 1921. Doi ani mai târziu, mai precis în 25 mai 1923, colecţia Ion Bârlea "primeşte aviz de publicare la Casa Şcoalelor, în urma intervenţiilor lui G.T. Kirileanu, susţinute şi de N. Iorga"[112]. Colecţia este împărţită în două volume: primul, *Balade, colinde şi bocete din Maramureş* (139 p.), este structurat pe trei capitole – balade istorice şi voiniceşti (51 texte), colinde (33) şi bocete (10), la care se adaugă un Glosariu (despre gustare, Pintea Viteazul, oieritul şi păstoritul, nunta ţărănească, războiul de ţesut, portul popular, înmormântarea, colindatul etc); cel de-al doilea, *Cântece poporane din Maramureş. Descântece, vrăji, farmece şi desfaceri* (400 p.) cuprinde cântece de dragoste (267 texte), cântece de jale şi supărare (212), cântece cătăneşti sau ostăşeşti (49), cântece diverse (179), chiuituri (326), descântece, vrăji, farmece şi desfaceri (64).

---

[107] Ovid Densusianu, *Viaţa păstorească în poezia noastră populară*, I, II, Bucureşti, 1922-1923; 131p. + 165p.

[108]"Densusianu este, după Hasdeu, a doua personalitate proeminentă a istoriei folcloristicii româneşti", I. Datcu, în *Dicţionar*…, 1979, p. 161.

[109] Béla Bartók, *Volksmusik der Rumänen von Maramures*, von…, Mit einer Bildtabel, München, Drei Masken Verlag, 1923, 227p.

[110] D. Pop, *Folcloristica*…, 1970, p. 102.

[111] Iordan Datcu, *Dicţionarul folcloriştilor*, II, 1983, p. 23-34; Tiberiu Alexandru, *Bela Bartok despre folclorul românesc*, Editura musicală a Uniunii Compozitorilor, Bucureşti, 1960; Gheorghe Gh. Pop, *Folclor muzical din zona Maramureş,* cap. *Bela Bartok şi folclorul maramureşean*, 1982, p. 16-23.

[112] D. Pop, *Folcloristica*…, 1970, p. 93.

Autorii recenziilor au făcut risipă de elogii la adresa colecţiei I. Bârlea. Ovid Densusianu a apreciat valoarea ei documentară, autenticitatea şi valoarea estetică a numeroase piese; V. Bogrea a remarcat notele însoţitoare ("mici repertorii de etnografie şi folclor maramureşean"); iar Arthur Gorovei scria : "Chipul cum este cules acest material, fără îndreptări şi adaosuri, precum au făcut unii culegători, indicaţiile şi explicările unor cuvinte necunoscute chiar de către cărturarii din vechiul regat, dau acestei lucrări caracterul unei opere ştiinţifice"[113].

O parte din textele culese de el au intrat în alcătuirea a două prestigioase colecţii de folclor muzical (semnate de Tiberiu Brediceanu şi Béla Bartók), astfel încât "avem de-a face cu întâia pătrundere consistentă a folclorului maramureşean în circuitul universal"[114].

Ion Bârlea (n. 11 ianuarie 1883), fiul preotului Petru Bârlea din Berbeşti, a urmat studiile primare în satul natal şi la Sighet, la şcoala confesională romano-catolică, iar studiile universitare la Academia teologică din Gherla (1901-1905). După patru ani petrecuţi la Ieud, ca preot ajutător, în 1913 este transferat în comuna Călineşti. În 1920, se mută la Sighet, unde intră în învăţământ, iar Nicolae Iorga îl numeşte preşedinte al Ligii culturale din Sighet. Conduce apoi, între anii 1922-1932, *Gazeta maramureşeană*. Se mută la Cluj (în 1938), iar în perioada 1940-1946 este profesor la Colegiul Sf. Sava din Bucureşti. Se stinge din viaţă la 15 mai 1969, în casa sa din Băneasa[115].

1925. Tache Papahagi. Graţie colecţiilor de folclor publicate de Academia Română în 1906 şi 1908, după război şi după unirea Transilvaniei cu România, folcloriştii din capitală manifestă un interes sporit pentru cultura populară din Maramureş. În acest context, Tache Papahagi (1892-1977) îşi propune să realizeze, pentru teza de doctorat, o monografie a regiunii din nordul teritoriilor româneşti. Papahagi urmase studiile universitare la Bucureşti (1912-1916), avându-i ca profesori, printre alţii, pe Ovid Densusianu şi I.A. Candrea. Astfel, în vara anului 1920, tânărul cercetător din Advela (T. Papahagi s-a născut în 20 octombrie 1892, în localitatea Advela, situată azi în Grecia) întreprinde prima expediţie în Maramureş. Pe parcursul următorilor cinci ani (până în ianuarie 1925), T. Papahagi va izbuti să alcătuiască o colecţie de 569 de texte, la care se adaugă trei melodii, provenind din 30 de localităţi din Maramureşul istoric. În plus, lucrarea cuprinde şi un capitol de tradiţii şi legende (14 producţii), iar în introducere autorul face câteva consideraţiuni generale despre situaţia economică, politică şi etnografică a satelor maramureşene, despre biserică, ocupaţiile ţăranului, despre viaţa şi caracterul oamenilor acestei regiuni. Capitolul "graiul" (fonetica, morfologia, sintaxa, lexicul) este o premieră pentru cercetarea dialectului maramureşean. În fine, în afară de texte şi muzică populară (partituri muzicale), teza de doctorat a lui Tache Papagahi mai cuprinde elemente de toponimie, onomastică, indice de sate, planşe cu ilustraţii alb-negru şi un bogat glosar de termeni regionali.

Ovid Densusianu a fost încântat de teza discipolului său şi a propus ca lucrarea să fie publicată. Volumul *Graiul şI folklorul Maramureşului* apare în 1925, la Editura Academiei Române, în seria *Din vieaţa poporului român* (vol. XXXIII). "Prin monografia publicată de Tache Papahagi putem şti mai bine acum ce este şi ţinutul maramureşean. Cum arată titlul ei, nu e numai o monografie ligvistică, ci şi folclorică,

[113] v. Iordan Datcu, *Dicţionarul…*, 1979, p. 67; în ediţia din 1968, *Literatura populară…*, sunt trecute în revistă principalele recenzii / opinii faţă de volumul lui I. Bârlea, p. XXVI-XXVII.
[114] D. Pop, *Folcloristica…*, 1970, p. 97.
[115] v. Dumitru Pop, *Folcloristica…*, 1970, p. 88-91; I. Datcu, Introducere, la vol. *Literatura…*, 1968, p. XIX-XXI.

iar în introducere se descrie viaţa maramureşenilor, se dau preţioase amănunte etnografice", nota Ovid Densusianu[116].

A fost apreciat, de către majoritatea exegeţilor, caracterul ştiinţific al lucrării, transcrierea diacritică a textelor (pentru a evidenţia particularităţile dialectale), precum şi menţionarea localităţilor, a anului, a numelui şi a vârstei persoanei de la care a fost cules textul. Cu alte cuvinte, o "monografie model în dialectologia românească", una dintre cele mai prestigioase "din toate contribuţiile la folclorul maramureşean"[117]. Doar Ion Chiş Şter (1980) va atentat la acest mit, considerând că "transcrierea fonetică a textelor în general nu este corectă" şi conţin "foarte multe greşeli" (referitor la textele din colecţia Ţiplea şi Papahagi)[118].

Dincolo de polemici, subscriem opiniei că studiul realizat de Tache Papahagi "rămâne în istoria folcloristicii noastre ca cea dintâi încercare de reprezentare sintetică, globală, a creaţiei populare maramureşene"[119].

(**1926**). În anul următor publicării monografiei, Tache Papahagi revine, în revista *Grai şi suflet*, cu un amplu material folcloric din Maramureş, prezentând repertoriul liric a două performere de excepţie, Anuţa Pleş din Ieud şi Irina Stan din Săpânţa[120].

(**1927**). După obţinerea doctoratului (1925), Tache Papahagi îşi continuă cariera universitară, devenind succesiv docent, conferenţiar şi profesor (din 1943), iar în 1964 i se decernează titlul de profesor universitar emerit. Din această postură va contribui la formarea a numeroase generaţii de filologi pasionaţi de cultura populară. În anul 1927, a avizat, ca îndrumător, teza de licenţă *Folclorul şi graiul satului Ieud din judeţul Maramureş*, elaborată de tânărul student al Facultăţii de Litere şi Filosofie din Bucureşti, **Gheorghe Dăncuş**.

(**1928**). Un alt proiect important în care T. Papahagi a dorit să includă şi Maramureşul este albumul *Images d'Ethnographie Roumaine*, apărut în trei volume în anii 1928, 1930 şi 1934[121]. În primele două tomuri regăsim numeroase fotografii, realizate în Maramureşul istoric în perioada 1921-1924 şi 1927-1928, care ilustrează portul popular, gospodăria şi accesoriile, ocupaţiile oamenilor, viaţa de fiecare zi şi viaţa pastorală; de asemenea regăsim panorame ale unor localităţi maramureşene.

După cele trei "episoade" interbelice (B. Bartók, I. Bârlea, T. Papahagi), Maramureşul intră în lumea bună a folcloristicii româneşti, cu lucrări ştiinţifice de o certă valoare. Către sfârşitul deceniului trei, apar alte lucrări importante. I.A. Candrea publică *Iarba fiarelor* (1928), o colecţie de studii despre plante miraculoase sau animale venerate de om, iar Petru Caraman ne dezvăluie *Substratul mitologic al sărbătorilor de iarnă la români şi slavi. Contribuţie la studiul mitologiei creştine din orientul Europei* (Iaşi, 1931).

---

[116] Ov. Densusianu, *Tache Papahagi: Graiul şI folklorul Maramureşului*, în *Grai şi suflet*, vol. II, fasc. II, p. 403-405, cf. Iordan Datcu, Introducere, în *Literatura populară…*, 1968, p. XVIII; alte recenzii: V. Bogrea, în *Făt-Frumos*, II, p. 22-25 şI 55-59, N. Drăganu, în *Dacoromania*, IV, p. 1063-1091.

[117] D. Pop, *Folcloristica…*, p. 108.

[118] Ion Chiş Şter, în *Antologia…,*Baia Mare, 1980, p. 50

[119] D. Pop, op. cit., p. 114.

[120] T. Papahagi, *Creaţiunea poetică populară*, în *Grai şi suflet*, an II, fasc. 2, Bucureşti, 1926, p. 163-309.

[121] Tache Papahagi, *Images d'Ethnographie Roumaine, tome premier*, Daco-Roumaine et Aroumaine, 318 photographies, avec texte française et roumain, Cultura Naţională, Bucureşti, 1928, 173 p. Publié sous les auspices de la Societatea Cultural-Naţională Apostol Margarit, MCMXXVII; tome deuxième, Daco-roumaine et aroumaine, 431 photographies originale, avec texte française et roumain, Atelierele Grafice Socec, Bucureşti, 1930, 230 p.; tome troisième, Banat-Oltenia, 561 photographies, Atelierele Grafice Socec, Bucureşti, 1934, 294 p.

1931. Andrei Grobei. În vara anului 1931, profesorul Mihai Pop şi etnomuzicologul Harry Brauner colindau, la pas, satele maramureşene: "Eram fericiţi să regăsim după 18 ani melodii înregistrate în 1913 de Béla Bartók (…). Şi acum le înregistrez la rândul meu, putând dovedi în felul acesta continuitatea şi vitalitatea tradiţiilor în creaţia populară"[122]. Tot în acel an, în foaia săptămânală *Chioarul*, editată la Şomcuta Mare, învăţătorul Andrei Grobei (1900-1987) anunţa (în nr. 27) apariţia volumului I din colecţia realizată în colaborare cu Vladimir Diaconiţa-Poiana, *1070 chiuituri ale Chioarului*. Acesta conţine 397 de piese. Însă volumul doi, finalizat în 1939 (cuprinzând alte 427 de chiuituri) a rămas în manuscris, nefiind publicat din motive financiare. În prefaţa celui de-al doilea volum, A. Grobei preciza: "Am început să culeg chiuituri încă din anul 1915, când eram elev la *Preparandia* din Gherla şi apoi, funcţionând ca învăţător la Vălenii Şomcutei timp de 18 ani (1921-1939), am continuat activitatea de culegător de folclor la îndemnul fostului revizor şcolar Dariu Pop"[123]

Andrei Grobei nu s-a rezumat doar la culegerea acestei specii folclorice, dovadă că în culegerea colectivă *Ceas pe ceas se alungă* (Baia Mare, 1970), el valorifică din colecţia sa 13 texte, culese din Finteuşu Mare, reprezentând bocete şi colinde. Iar în revista *Memoria Ethnologica* îi apar alte colinde, oraţii şi strigături de nuntă, cântece de petrecanie, strigături şi numeroase hori risipite pe marginaliile revistei[124].

■ În aceeaşi perioadă (1931-1940), Arhiva de Folclor a Academiei Române condusă de **Ion Muşlea** se îmbogăţeşte cu numeroase caiete ale corespondenţilor din Maramureş, "cuprinzând răspunsuri la aproape toate chestionarele şi circularele trimise de directorul şArhiveiţ, precum şi diferite piese de literatură populară"[125]. Şapte din cele nouă culegeri ale corespondenţilor maramureşeni (Petre Lenghel Izanu, Ioan Vlad, Mihail Gogota, Vasile Bologa, Mihai V. Marina, Vasile Grigor, Vasile Tămăşan; Al. Micle, Ioan Bohotici) au fost publicate în urmă cu doi ani într-un prim volum al *Corpusului folclorului maramureşean*[126].

(**1936**) O monografie zootehnică de o certă valoare etnografică izbuteşte **Alexandru I. Georgeoni**: *Cercetări asupra păstoritului în Maramureş*. De reţinut capitolele Aspectul păstoritului în Maramureş (despre stâna pe cumpăne, văratul vacilor, repartiţia păşunilor) şi Anul pastoral (primăvăratul, văratul, tomnatul şi iernatul oilor).

(**1937**) La aproape un deceniu de la editarea broşurii *Păstoritul în Munţii Rodnei*[127] datorată lui **Emil Precup**, director al liceului din Gherla, profesorul universitar **Tiberiu Morariu** (1905-1982) publică un amplu studiu etnologic, *Vieaţa pastorală în Munţii Rodnei*[128]. Autorul, doctor în ştiinţe geografice al Universităţii din Cluj (1935) şi membru corespondent al Academiei (1955), dezbate printre altele aspecte legate de importanţa istorică a păstoritului în Munţii Rodnei şi drepturile de proprietate ale populaţiei, respectiv extinderea păstoritului în regiunile nordice ale Carpaţilor. Nu neglijează nici descrierea tipurilor de stâni şi a uneltelor utilizate de pă-

---

122 Harry Brauner, *Să auzi iarba cum creşte*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1979, p. 87.
123 Andrei Grobei, cf. Adelaida Micle, *Contribuţii la istoria folcloristicii din zona Chioar*, Baia Mare, 1980, p.43 – lucrare de diplomă dactilografiată, în *Graiul, etnografia*…, Baia Mare, 1983, p. 171.
124 Vezi colecţia *Memoria*…, cu precădere nr. 1 (2001), nr. 2-3 (2002), nr. 8-9 (2003), nr 10 (2004) şI nr. 11-12 (2004).
125 D. Pop, *Folcloristica*…, p. 118.
126 Ion Cuceu, Constantin Cornţă, *Corpusul folclorului maramureşean*, vol. I, Academia Română, filiala Cluj Napoca, Institutul Arhiva de Folclor, Editura Umbria, Baia Mare, 2004, 421p.
127 Emil Precup, *Păstoritul în Munţii Rodnei*, Biblioteca Dacoromaniei, Cluj, 1926, 56 p.
128 Tiberiu Morariu, *Vieaţa pastorală în Munţii Rodnei*, Studii şi cercetări geografice II, Societatea Regală Română de Geografie, Bucureşti, 1937, Atelierele Grafice Socec & Comp, 237 p.

curari. Cele XV planşe cu fotografii având valoare etnografică întregesc o monografie utilă cercetătorilor care studiază folclorul pastoral.

Tot în 1937, sub semnătura lui **Florea Florescu** apare, în revista *Sociologie românească,* o culegere de *Doine şi strigături din Maramureş*[129] şi articolul *Cetele de secerătoare din Cuhea (Maramureş)*[130]. Cinci ani mai târziu, F. Florescu va mai publica un articol despre cercetările sale din Maramureş[131].

Deşi erau puse bazele cercetării ştiinţifice a folcloristicii, în perioada interbelică mai persistau reminiscenţele unor prejudecăţi şi idei preconcepute faţă de anumite elemente ale folclorului: superstiţiile, chiar legendele şi unele credinţe populare erau socotite primitive. În acest context, tânărul **Mircea Eliade** (1907-1986) găseşte de cuviinţă să abordeze tema, prin publicarea articolului *Folclorul ca instrument de cunoaştere*[132], în *Revista Fundaţiilor Regale* (1937). M. Eliade dezvoltă teza potrivit căreia "anumite credinţe primitive şi folclorice au la bază experienţe concrete"[133].

1938. Petre Lenghel Izanu. Folcloristul Petre Leghel Izanu (1908-1979) a urmat Şcoala normală din Sighet, pe care o va absolvi în 1927. A avut şansa să-i aibă ca dascăli pe Gheorghe Vornicu (întemeietorul Muzeului Etnografic din Sighet), pe Traian Bilţiu Dăncuş şi Liviu Bordeaux, pe părintele Ion Bârlea. Timp de patru decenii, a fost profesor în localităţile Onceşti, Bârsana, Poienile de sub Munte, Nădlac - Arad şi Sighetu Marmaţiei.

A început să culeagă poezii populare de la vârsta de 18 ani, mai întâi la Onceşti, sat vecin cu Bârsana lui natală[134]. Începând cu anul 1930, Petre Lenghel publică folclor în *Viaţa şcolară* din Sighet. În 1934, în paginile ziarului *Graiul Maramureşului* publică o colecţie de colinde sub titlul *Obiceiuri de Crăciun şi colinde din Maramureş*[135]. Patru ani mai târziu, aceleaşi colinde, însoţite de un studiu, sunt tipărite într-o broşură, sub auspiciile *Asociaţiunii pentru cultura poporului român din Maramureş*[136]. Lucrarea cuprinde o descriere a obiceiurilor de Crăciun şi de Anul Nou, la Bobotează şi Sf. Ioan, respectiv 29 de colinde religioase şi laice. Din introducere aflăm că broşura a apărut "la îndemnul şi stăruinţa harnicului părinte protopop Titu Berinde din Sighet, directorul *Asociaţiunii pentru cultura poporului român din Maramureş*" (p. 13). În îndemnul său, Gheorghe Dăncuş notează: "Culegerea aceasta, (care nu are pretenţia de a fi ştiinţifică) arată însemnătatea şi frumuseţea poeziei populare, în care se adresează, mai mult, cetitorilor modeşti din Maramureş, să fie un îndemn".

Deşi extrem de bogată, colecţia Petre Lenghel Izanu nu va apărea în volum decât după cel de-al Doilea Război Mondial[137].

---

[129] F. Florescu, *Doine şi strigături din Maramureş*, în *Sociologie românească*, II, 1937, nr.1, p. 19.

[130] Florea Florescu, *Cetele de secerătoare din Cuhea (Maramureş)*, în *Sociologie românească*, II, 1937, nr. 11-12, p. 546-547.

[131] Florea Florescu, *O înmormântare în Cuhea,* în *Sociologie românească*, IV, 1942, nr. 4-12, p. 497-502.

[132] Mircea Eliade, *Folclorul ca instrument de cunoaştere*, în *Revista Fundaţiilor Regale* (1937), republicat în *Insula lui Euthanasius*, Bucureşti, 1943, p. 28-49.

[133] v. şi Ovidiu Bârlea*, Istoria…*, 1974, p. 540.

[134] Mihai Pop, prefaţă la *Poezii şi poveşti populare din Maramure*ş, 1985.

[135] Dumitru Pop, *Folcloristica…*, p. 116.

[136] Petre Lenghel Izanu, *Obiceiuri de Crăciun şi colinde din Maramureş,* Editura Asociaţiunii…, Sighet, 1938, îndemn de Gh. Dăncuş.

[137]În anul 1962, publică 305 texte în volumul antologic *Folclor din Transilvania* (EPL), în 1970 alte 92 de texte în culegerea colectivă *Ceas pe ceas se alungă* (Baia Mare), în 1979, monografia *Daina mândră pân Bârsana*, iar în 1985, la Editura Minerva, apare postum volumul *Poezii şi poveşti populare din Maramureş*, seria *Folclor din Transilvania* (VII).

■ În anul 1940, un oarecare **Ioan Teodor Cioara** publică la Deva o broşură intitulată pompos *Folclor din Ţara Oaşului, Maramureşului şi Chioarului*[138]. Cele 248 de texte înghesuite în 48 de pagini sunt, majoritatea, ţâpurituri din Oaş. În consecinţă, o lucrare pe care folcloristica Maramureşului nu trebuie să o reţină.

(**1943**) Lui **Emil Petrovici** (1899-1968) îi datorăm culegerea a numeroase materiale de folclor din Maramureş pe care le-a inclus ca texte dialectale în suplimentul la *Atlasul Lingvistic Român* (1943)[139].

1945. Gheorghe Dăncuş. Îndrumat de profesorul Tache Papahagi în perioada studenţiei, Gheorghe Dăncuş (1906-1961) va rămâne toată viaţa un pasionat culegător de folclor şi un competent autor de studii pe această temă, o parte publicate în *Graiul Maramureşului* (al cărui director a fost o vreme)[140]. Studiile au fost strânse ulterior într-o cărţulie, *Literatura populară: Crestături şi crâmpeie*[141], apărută la Cluj, în 1945.

Marea ambiţie a lui Gheorghe Dăncuş, stimulat fiind de lucrarea mentorului său, Tache Papahagi (*Graiul şi folclorul Maramureşului*, 1925) a fost elaborarea **Monografiei Maramureşului**. Pentru a o redacta, solicită concursul tuturor intelectualilor din judeţ, prin intermediul ziarului *Graiul*. În opinia lui, Monografia respectivă trebuia să fie "o lucrare de ansamblu în care se va reflecta, după posibilităţi, Maramureşul şi viaţa maramureşenilor sub toate aspectele, în trecut şi prezent"[142]. Pe măsură ce prin Europa mirosea din nou a praf de puşcă, elanul colaboratorilor Monografiei scade şi în cele din urmă proiectul e abandonat. De altfel, în 1938, Gh. Dăncuş părăseşte Maramureşul şi lucrează, timp de doi ani, la secţia culturală a ţinutului Someş-Cluj, iar în perioada războiului este redactor la pagina culturală a *Tribunei Ardealului*. După război, între anii 1944-1946, este profesor la Liceul *G. Bariţiu* din Cluj; timp de trei ani (1946-1949) este activist politic la judeţeana PCR Maramureş; în 1950, e numit director al Muzeului Etnografic al Transilvaniei din Cluj, iar în 1955 - director al Muzeului Memorial Emil Isac[143].

În 1938, Dăncuş înţelege că proiectul, la scara imaginată de el, e utopic, deoarece lipsesc monografiile săteşti din Maramureş[144]. Abia după căderea comunismului (1989) am asistat la editarea unui număr considerabil de monografii locale[145] care, cu certitudine, într-o bună zi, vor sta la baza unei ample monografii dedicate Maramureşului. Chiar dacă o parte din aceste studii au un grad ridicat de naivitate şi diletantism, unele dintre ele conţin elemente structurale privind particularităţile "legate de modul de viaţă, de gândire şi de creaţie a locuitorilor unor aşezări rurale sau a unei zone", precum şi elementele comune etniei româneşti – "acel coeficient de originalitate cu care vom intra în Uniunea Europeană"[146]. Mult mai util ar fi, poate, să se întocmească

---

[138] Ioan Teodor Cioara, *Folclor din Ţara Oaşului, Maramureşului şi Chioarului,* întocmit şi cules de…, Tipografia Corvin, Deva, 1940, 48 p.

[139] Emil Petrovici, *Texte dialectale* culese de…, supliment la *Atlasul Lingvistic Român*, II, Sibiu-Leipzig, 1943, p. 156-163, cf. D. Pop, Folcloristica…, p. 121.

[140] *Cultura populară maramureşeană - folclorul. Civilizaţia populară maramureşeană - etnografia*, în *Graiul Maramureşului,* 3, nr. 28, 1 martie 1934, p. 3; *Îndrumări pentru culegătorii de folclor,* în *Graiul Maramureşului*, 3, nr. 29, 1934, p. 1 etc.

[141] Gheorghe Dăncuş, *Literatura Populară: Crestături şi crâmpeie*, Cluj, Tipografia Diecezană, 1945, 31 p.

[142] Gh. Dăncuş, *Monografia Maramureşului*, în *Graiul…*, Sighet, nr. 28, martie, 1943, p. 3.

[143] Cf. Ion Petrovai, *Gheorghe Dăncuş (1906-1961)*, în *Acta Musei…*, 2002, vol. I, p. 441-444.

[144] Vezi prefaţa la broşura lui Petre Lenghel Izanu, din 1938: "…proiectata monografie a Maramureşului se va elabora numai după ce se vor face mai multe culegeri de acest fel şi după ce se vor alcătui monografiile satelor".

[145] Vezi lista monografiilor în *Bibliografia generală.*

[146] Elisabeta Faiciuc, *Monografiile săteşti, zonale şi tematice – surse documentare pentru lucrările lingvistice de interes naţional*, în *Acta Musei…*, vol. III, Sighet, 2005, p. 137.

mai întâi o *Monografie etnologică a Maramureşului*, parte a *Istoriei culturii* acestui ţinut. Istoricii, economiştii, antropologii şi oamenii de ştiinţă îşi vor elabora secţiunile specifice profesiei. Şi toate tomurile luate la un loc vor alcătui o competentă *Monografie* a ţinutului nord transilvănean.

EPOCA MODERNĂ. 1950 – 2005

Urgia comunistă. Sfârşitul celui de-al doilea mare conflict militar din secolul al XX-lea a însemnat, pentru România, un şir lung de mutilări şi umilinţe, mergând de la pierderea unor teritorii româneşti, până la reorganizarea vieţii politice şi social-culturale împotriva tradiţiei. Referindu-se la primii cinci ani ai acestei perioade, istoria vorbeşte despre urgia comunistă care s-a abătut asupra României, în încercarea disperată de a controla toate pârghiile societăţii, impunând un stil centralizat şi dictatorial. Pentru cercetarea culturii, populare contextul a fost total nefavorabil: "După anii celui de-al Doilea Război Mondial şi după grabnica şi tot mai silnica instaurare, în anii 1945-1948, a regimului comunist în România, s-a produs implicit şi o nouă orientare «culturală», cu transformarea instituţională, radicală, sub semnul învăţăturii marxist-leniniste-staliniste. Academia Română, cu întreaga ei tradiţie «burgheză», a fost practic desfiinţată şi reinstaurată peste noapte, în anul 1948, drept Academia RPR"[147]. Tot în 1948, are loc o reformă a învăţământului superior, în urma căreia disciplinele folclor, etnografie şi artă populară sunt eliminate din programa şcolară; s-a admis concesia ca studierea "folclorului literar" să se facă în cadrul orelor de limba şi literatura română. Sfidându-se pregătirea, realizările şi competenţa, au fost eliminaţi din corpul profesoral tocmai cei mai buni dascăli: **Romul Vuia**, **Petru Caraman**, **Dumitru Caracostea** şi **Tache Papahagi**. Institutul Social Român a fost desfiinţat, iar directorul acestuia, Dimitrie Gusti, a fost marginalizat. La Cluj, Ion Muşlea împărtăşeşte aceeaşi soartă, nefiind menţinut ca membru corespondent al Academiei, iar Arhiva de Folclor a Academiei Române îşi încetează activitatea[148]. Urmează o prigoană a noului "regim popular" împotriva adevăraţilor specialişti ai culturii populare: **Anton Golopenţia** moare la Jilava în 1951, **Mircea Vulcănescu** la Aiud în 1952; **Ernest Bernea** este arestat şi plimbat prin mai multe lagăre şi închisori - a fost judecat şi condamnat abia în 1955 la zece ani de temniţă grea (şi eliberat opt ani mai târziu); **Ovidiu Papadima** a fost anchetat în 1953 şi condamnat la patru ani de temniţă grea, pe care i-a petrecut la Jilava, Craiova, Poarta Albă şi Gherla. **Constantin Brăiloiu**, **Mircea Eliade** şi **Octavian Buhociu** aleg calea exilului, iar mulţi alţii vor îndura un trist exil interior[149].

■ Regimul de teroare şi abuzurile vor domina şi anii '50, motiv pentru care istoria folcloristicii nu reţine fapte sau evenimente (editoriale) importante - cu o singură excepţie: publicarea colecţiei de cântece populare din Maramureş a etnomuzicologului **Tiberiu Brediceanu**.

În anii '60, se simte o oarecare agitaţie în jurul cercetării elementelor culturale semnalate în mediul rural, concretizată prin cele patru colecţii de folclor maramureşean publicate în 1962, în seria *Folclor din Transilvania* (EPL), respectiv reeditarea colecţiei Ion Bârlea, în 1968. Se fac cercetări la Hoteni, se organizează simpozioane şi se editează publicaţii care acordă atenţie culturii populare (*Maramureş, Marmaţia, Buletin Ştiinţific, Studii şi articole* etc.). În capitală încep să apară câteva lucrări importante semnate de Al. Amzulescu (*Balade populare româneşti*), Adrian Fochi (*Mioriţa*-monografie), Emilia Comişel (*Folclor muzical*), D. Caracostea (*Poezia tradiţională română*).

[147] Al. I. Amzulescu (1996), cf. Nicolae Constantinescu, *Publicaţiile de specialitate – vectori disciplinari*, în revista *Cerc*, nr. 1, 2005, p. 6-14.
[148] v. Pavel Ţugui, *Despre dezvoltarea folcloristicii şi etnografiei româneşti în deceniul 1950-1960*, în REF, tomul 39, nr. 3-4, 1994, p. 279-297.
[149] Nicolae Constantinescu, ibidem.

Treptat, se formează o nouă generaţie de specialişti care se vor manifesta pe parcursul următoarelor două decenii. La începutul anilor ’70, asistăm la o adevărată explozie de evenimente care tangentează cercetarea etnofoclorică: apare culegerea colectivă *Ceas pe ceas se alungă*, Dumitru Pop îşi publică teza de doctorat - *Folcloristica Maramureşului*, la care se adaugă colecţia Petru Bilţiu Dăncuş; la Sighet se desfăşoară primele ediţii ale Sesiunii de referate şi comunicări ştiinţifice pe teme de folclor; în anii 1971-1973, se desfăşoară, la iniţiativa şi sub conducerea profesorului Mihai Pop, cercetări pe Valea Cosăului, iar în 1972 se înfiinţează Asociaţia etnografilor şi folcloriştilor maramureşeni. Francisc Nistor îşi lansează seria de albume etnografice, Dumitru Pop revine cu o colecţie de foclor din zona Codru (1978).

Anul 1980 rămâne o adevărată bornă în istoria folcloristicii locale: se editează *Calendarul Maramureşului*, *Antologia de folclor*, colecţia V.T. Doniga, la care se adaugă publicarea unui corpus consistent de folclor maramureşean într-o antologie de lirică populară. În 1981 se reeditează valoroasa monografie a lui Tache Papahagi, în 1982 Gheorghe Gh. Pop definitivează o monografie de folclor muzical, în 1983 un colectiv de cadre didactice (coordonat de Ion Chiş Şter) elaborează o monografie a Ţării Chioarului, iar în 1985 se publică, la Minerva, o parte consistentă din colecţia Lenghel Izanu. Alte trei monografii apar în 1984 (zona Lăpuş) şi 1986 (zona Maramureş şi zona Chioar) la Editura Sport-Turism. În aceeaşi perioadă, cercetătorii Monica Brătulescu, Alexandru Amzulescu, Ovidiu Bârlea şi Romulus Vulcănescu întocmesc studii monografice, tipologii şi corpusuri de texte, devenite ulterior instrumente esenţiale pentru cercetarea culturii populare româneşti.

După 1990, o dată cu îndepărtarea regimului comunist şi reinstaurarea democraţiei, asistăm la o perioadă lungă de tranziţie, care îşi va pune amprenta şi asupra fenomenului cultural. Instituţiile de profil se reorganizează, se elaborează principii noi şi în această agitaţie, la fel ca în anii ’50, se neglijează cercetarea sistematică în acest domeniu. Deţinător a unei colecţii fabuloase, rod al cercetărilor de teren de pe parcursul a două decenii, Pamfil Bilţiu ajunge să monopolizeze ultimul deceniu al secolului al XX-lea, graţie culegerilor sale de poezii populare, colinde, basme şi legende, totalizând câteva mii de texte culese din toate regiunile Maramureşului. Începând cu 2001, evenimentele majore din acest domeniu sunt girate, mai mult sau mai puţin, de către Centrul Judeţean de Conservare şi Promovare a Culturii Tradiţionale Maramureş, cât şi prin studiile şi colecţiile de folclor publicate sub auspiciile Editurii Ethnologica (Ana Olos, Sanda Golopenţia, Titus Biţiu Dăncuş etc.).

■ **Folclorul de tip nou.** Sub oblăduirea Ministerului Artelor şi Informaţiilor (devenit mai târziu Ministerul Culturii), în 1949 se înfiinţează Institutul de Folclor din Bucureşti, cu filiale şi secţii în mai multe oraşe din ţară. În primăvara anului 1950, Institutul de Folclor primeşte din partea secţiei sale din Cluj “o culegere de zece cântece noi din câteva sate din regiunea Baia Mare, raionul Vişeu[150]. La Bucureşti se ia decizia să se investigheze zona din care provin cântecele, astfel încât în luna mai 1951, o echipă de cercetători sosesc în Maramureş pentru a studia satul Ieud “şi în special gospodăria agricolă colectivă Scânteia”[151]. O “dare de seamă” despre acest excurs avea să apară un an mai târziu în revista *Muzica*, într-un articol (*Viaţa cântecului popular în comuna Ieud*) semnat de Z. Suliţeanu. Versurile cântecelor se dovedesc a fi, în realitate, lozinci şi îndemnuri mobilizatoare de tipul: “Nu sunt membră de partid,/ Da’ lucrez în colectiv./ Lucru şi mă veselesc / Diac Ana mă numesc”. Şi pentru că astfel de producţii au fost semnalate în mai multe regiuni ale

[150] vezi Z. Suliţeanu, *Viaţa Cântecului popular în comuna Ieud*, în *Muzica*, revista Uniunii Compozitorilor din România, Bucureşti, 1952, nr. 8-9, p. 44-56.
[151] Ibidem.

ţării (aparatul de propagandă politică funcţiona ireproşabil la nivelul tuturor localităţilor), s-a tras concluzia că *folclorul de tip nou* e o realitate şi că acesta se impune cu forţă în noul context social-politic: "Cântecul cu conţinut nou desparte net viaţa din trecut de cea de azi. El îşi însuşeşte tematica veche pe care o foloseşte pentru a scoate prezentul în evidenţă, introducând astfel în cântece vechi nota actuală"[152].

Tot în acea perioadă, la Sighet, apărea o publicaţie editată de propaganda comunistă (*Viaţa liberă*), care avea menirea, printre altele, să răspândească în rândul maselor noua ideologie prin *folclorul de tip nou*. Într-unul din articole se preciza: "Cântecul, poezia populară, jocul popular au fost forme adânci de exprimare a simţămintelor maselor populare. Ele comprimau în trecut jalea, ura, revolta şi mai puţin bucuria. Orânduirea socialistă, care se clădeşte astăzi în ţara noastră, asigură dezvoltarea continuă a forţelor spirituale ale poporului, a culturii şi artei lui. Şi artei populare i se creează toate condiţiile pentru creşterea şi înflorirea neîntreruptă"[153]. Drept dovadă că aceste condiţii erau dintre cele mai bune, în nr. 39 al aceluiaşi ziar sunt publicate poezii de tip popular, cum ar fi: "Foaie verde matostat / Cu prăşitu-am teminat / Şi-ncepem la secerat / (…) / Harnice secerătoare, / Să ne strângem pe ogoare / Să-mpletim din grâul fin / O cunună lui Stalin"[154].

În 1952, copleşiţi de producţiile de acest gen "culese din gura poporului" din toate colţurile ţării, cercetătorii fenomenului decid să publice o selecţie din aceste cântece într-un volum, la Editura pentru Cultură şi Artă. Astfel ia naştere colecţia *Din folclorul nou*[155].

După o jumătate de secol, prof. Dumitru Pop (2003) a întreprins o analiză a fenomenului, ajungând la concluzia că perioada anilor '50 "a fost marcată de intruziunea ideologiei şi a politicului în domeniul culturii, inclusiv în cultura populară tradiţională, iar procesul de penetrare a culturii urbane în cea ţărănească a produs adesea fenomene din domeniul kitschului"[156]. Exegetul ţine să precizeze că majoritatea specialiştilor din domeniu nu au cedat presiunii venite din sfera politicului, însă "s-au înregistrat unele excepţii, datorate de regulă amatorilor, lăutarilor profesionişti sau unor instructori excesiv de zeloşi; care adesea erau ei înşişi creatori, culegători şi interpreţii unor astfel de texte care n-au pătruns însă efectiv în circuitul folcloric".

1956. Centrul Creaţiei Populare. Anul 1956 reprezintă un alt moment important pentru istoria folcloristicii, iar efectele se vor resimţi în timp. La Bucureşti apare primul număr al *Revistei de Folclor* (din anul 1964 se va intitula *Revista de Etnografie şi Folclor* / REF) al cărei redactor şef este maramureşeanul **Mihai Pop** (1907-2000), director, pe atunci, al Institutului de Folclor din capitală. Mihai Pop va conduce destinele acestei prestigioase publicaţii timp de 24 de ani. Pe parcurs, în paginile revistei vor apărea şi câteva studii şi articole dedicate culturii populare din Maramureş. Tot în acelaşi an, se lansează primele numere ale Analelor universităţilor din Bucureşti, Iaşi şi Cluj care, aşa cum notează un observator atent şi implicat al fenomenului, "sunt deschise şi studiilor de folclor"[157].

Pentru a stăpâni şi controla fenomenul, statul decide ca activitatea din sfera vieţii tradiţionale săteşti să capete forme instituţionalizate, prin înfiinţarea, în 1956, a

---

[152] Z. Suliţeanu, idem.
[153] Art. *Concursul echipelor artistice de amatori din căminele culturale*, în *Viaţa liberă*, nr. 38, Sighet, 1951-1952, cf. Gheorghe Todinca, *Viaţa satului maramureşean în paginile ziarului Viaţa liberă (1950-1952)*, în vol. *Satul maramureşean,1945-1989*, Sighetu Marmaţiei, 2005, p. 190-199.
[154] vezi *Viaţa liberă*, nr. 39, cf. Gh. Todinca, ibidem.
[155] *Din folclorul nou*, Editura pentru Cultură şi Artă, colecţia *Biblioteca pentru toţi*, Bucureşti, 1952.
[156] Dumitru Pop, *Universul culturii tradiţionale şi promovarea lui în cultura şi viaţa contemporană*, Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj-Napoca, 2003, p. 11-12.
[157] Pavel Ţugui, *Despre dezvoltarea…*, în REF, tomul 39, nr. 3-4, 1994, p. 285.

Casei Centrale a Creaţiei Populare, având filiale în toate judeţele ţării. Scopul noii instituţii era să organizeze “culegerea, arhivarea şi editarea producţiilor de folclor literar, muzical şi coregrafic”[158].

În primii zece ani de activitate, Centrul Creaţiei Populare Maramureş are o contribuţie modestă la cercetarea folclorului, iar numărul publicaţiilor editate nu impresionează. Situaţia se schimbă abia după numirea la conducerea acestei instituţii a lui **Nicoară Timiş** (la 1 aprilie 1967). Un an mai târziu, “colectivul Centrului Creaţiei Populare a iniţiat şi organizat o reţea de festivaluri care a cuprins toate zonele etnofolclorice ale judeţului Maramureş, specifice fiecărui anotimp sau sărbători”[159] - Hora de la Prislop, Tânjaua de pe Mara, Festivalul de la Stoiceni, iar apoi Festivalul datinilor şi obiceiurilor de iarnă de la Sighet. Pe tot parcursul următoarelor două decenii, Centrul se va evidenţia mai ales prin publicarea unor colecţii de folclor, dar şi culegeri de studii dedicate etnografiei şi folclorului, precum şi prin alcătuirea unei arhive ce conţine materiale filmate cu prilejul unor spectacole ori despre obiceiuri şi tradiţii.

1957. Tiberiu Brediceanu. Cu sprijinul nemijlocit a Institutului de Folclor din Bucureşti (director Mihai Pop), la Editura de Stat pentru Literatură şi Artă apare, în 1957, studiul *170 de melodii populare româneşti din Maramureş*, aparţinând etnomuzicologului **Tiberiu Brediceanu** (1877-1968). Colecţia este extrem de importantă, deoarece conţine “întâile melodii populare maramureşene ce ne sunt cunoscute”[160].

T. Brediceanu a început să culeagă folclor muzical la vârsta de 14 ani, sub influenţa profesorului său, Iacob Mureşanu. A studiat la Lugoj, Blaj, Sibiu şi Braşov. În 1910, este delegat de către Academia Română să realizeze o cercetare de teren în Maramureş. Însoţit de folcloristul Ion Bârlea, T. Brediceanu colindă, în răstimpul celor două săptămâni petrecute pe meleagurile noastre (13-25 noiembrie 1910) nu mai puţin de 18 localităţi, de unde culege 190 de piese muzicale. Douăzeci au fost prelucrate de către compozitor, iar restul au fost cuprinse în culegerea ce va apărea după 47 de ani. De altfel, Brediceanu a mărturisit ulterior că acţiunea din toamna anului 1910 a avut dublu scop: “a. În primul rând dobândirea unor orientări generale asupra stării folclorului nostru muzical din acest ţinut, apoi b. Căutarea unor teme muzicale utilizabile în compoziţie”[161].

Lucrarea e structurată pe şapte capitole: I. Doine, II. Cântece sau «Hore», III. Colinde, IV. Cântece de nuntă, V. Bocete, VI. Balade, VII. Dansuri, la care se adaugă o anexă (Apşănescu); conţine partituri muzicale, unele însoţite de texte literare.

Aşa cum am mai arătat, iniţial B. Bartók, I. Bârlea şI T. Brediceanu şi-au propus să unifice, într-un singur volum, culegerile realizate în satele de pe văile Maramureşului. În prefaţa volumului său din 1957, T. Brediceanu dezvăluie că iniţiativa proiectului a aparţinut muzicologului maghiar. Într-o scrisoare datată 8 aprilie 1913, B. Bartók e de părere “că nu ar trebui despărţite culegerile noastre, ci să le cuprindem pe amândouă într-una singură şi să le aranjăm pe baza afinităţilor melodiilor…”. În final, B. Bartók, fiind convins că vor ajunge la un acord, solicită ca aranjarea melodiilor într-o colecţie comună să-i fie încredinţată lui. T. Brediceanu respinge politicos propunerea motivând: “concluziile noastre pe temeiul melodiilor adunate ar

[158] Dumitru Pop, în vol. *Universul culturii tradiţionale…*, Cluj Napoca, 2003, p. 11.
[159] Nicoară Timş, *Datini de iarnă la a XXXII-a ediţie, Sighetu Marmaţiei*, în *Acta Musei…*, Vol. I, 2002, p. 453-456.
[160] Dumitru Pop, *Folcloristica Maramureşului*, 1970, p. 99.
[161] T. Brediceanu, cf. Iordan Datcu, *Dicţionarul folcloriştilor*, II, 1983, p. 54-57.

putea să fie eventual deosebite"; în concluzie "cred că ar fi mai bine dacă fiecare colecţie se va publica separat"[162].

În 1920, Tiberiu Brediceanu e numit director al Operei Române din Cluj, iar în 1934 director al Conservatorului Astra din Braşov. În perioada războiului (1941-1944), a fost director general al Operei Române din Bucureşti. S-a stins din viaţă la 19 decembrie 1968.

1962. Folclor din Transilvania (culegere colectivă). La începutul anilor '60, conducerea Editurii pentru Literatură manifestă brusc un interes aparte pentru publicarea unei culegeri colective de folclor din zona nord-vestică şi centrală a ţării. Astfel apare, în 1962, volumul *Folclor din Transilvania*. *Texte inedite din colecţii inedite*[163]. Redactorul Ioan Şerb ţine să precizeze: "Colecţia *Folclor din Transilvania* adânceşte şi corectează simţitor imaginea despre literatura populară a Transilvaniei, aşa cum era oferită cititorilor prin culegerile anterioare"[164]. În cuprinsul volumului regăsim cinci colecţii maramureşene, aparţinând lui N.I. Dumitraşcu, P. Lenghel Izanu, Vasile T. Doniga şi Dumitru Pop (2).

■ **N.I. Dumitraşcu. Cântece şi strigături din Maramureş.** Cele 131 de texte (op.cit., p. 219-253) au fost culese imediat după Primul Război Mondial şi nu conţine nici un indiciu privind originea poeziilor populare (localitatea, anul culegerii, numele şi vârsta performerului). Numai o parte au fost strânse direct de autorul colecţiei, restul fiind obţinute de la învăţătorii din zonă sau copiate după caietele în care au fost transcrise de fetele şi flăcăii maramureşeni. Din acest motiv, verdictul lui Ioan Şerb e categoric: "Culegerea folcloristului oltean (…) este cea mai puţin autentică din întreg volumul"[165]. Deşi e intitulată *Cântece şi strigături din Maramureş*, planează suspiciunea că această colecţie conţine şi producţii culese în alte zone ale Ardealului sau chiar în Oltenia şi Muntenia.

N.I. Dumitraşcu (1888-1963) s-a născut într-un sat de lângă Băileşti, în Oltenia. A studiat la Colegiul Naţional din Craiova, respectiv la Gimnaziul real de lângă Casa Băniei, unde îi are ca profesori pe lingvistul I.A. Candrea şi folcloristul Ilie Constantinescu. Culege şi publică folclor din anul 1909. A fost învăţător un an, apoi, în 1911, se angajează la Căile Ferate Române, ocupând funcţia de şef de gară în mai multe localităţi din Muntenia, Oltenia şi Ardeal. În 1929, izbuteşte performanţa să publice un volum (*Strigoii*) la Editura Academiei Române, în colecţia *Din vieaţa poporului român*, iar în 1936 Academia îi conferă premiul "C. Rădulescu-Codin" pentru broşura *Carte de ste şi colinde* (1935)[166]. Despre N.I. Dumitraşcu, Iordan Datcu (1979) a afirmat că a fost cel mai harnic folclorist oltean, iar din numărul mare de "cărţi de colportaj" tipărite de el se disting cele de proză populară scurtă[167].

■ **Petre Lenghel Izanu. Folclor din Maramureş.** Adevăratul debut editorial a lui Petre Lenghel Izanu are loc abia cu ocazia acestei culegeri colective, în care publică o colecţie însumând 262 de texte (op. cit., p. 225-350), structurate pe cinci capitole: Cântece despre cântec, Doine şi cântece, Strigături, Balade şi colinde, Poezia obiceiurilor tradiţionale. Din punctul de vedere al editorului "importanţa acestei culegeri nu stă atât în noutatea materialului, cât mai ales în faptul că poezia populară,

---

[162] T. Brediceanu, *170 de melodii populare româneşti din Maramureş*, Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, Bucureşti, 1957, p. 4.

[163] *Folclor din Transilvania. Texte inedite din colecţii inedite*, Cuvânt înainte de Mihai Beniuc. Ediţie îngrijită de Ioan Şerb, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1962.

[164] Ioan Şerb, op. cit., notă asupra ediţiei, p. XII

[165] I. Şerb, op. cit., p. 221; nota editurii.

[166] vezi Viorel Thira, *N.I. Dumitraşcu, şef de gară în Ardeal şi culegător de folclor în Maramureş*, în *Acta Musei…*, vol. I, Sighet, 2002, p. 409-414.

[167] I. Datcu, *Dicţionarul…*, 1979, p. 179.

prin foarte multe piese prezente aici, se impune printr-o superioară realizare artistică…”[168].

■ **Vasile T. Doniga. Poezii populare din Oaş, Maramureş şi Năsăud.** Profesorul Doniga recurge la o metodă mai puţin recomandată pentru alcătuirea unei colecţii de folclor, respectiv la culegerea prin intermediar (cu ajutorul elevilor), ocolind astfel contactul direct cu performerul. Din această pricină, cele 291 de texte (dintre care doar 79 provin din Maramureş)[169] “sunt transcrise destul de îndepărtat de autenticitatea populară, iar altele amintesc variante asemănătoare din culegerile (nu puţine) efectuate şi publicate din Maramureş“[170]. În ciuda acestor neajunsuri şi limite, colecţia cuprinde “câteva piese rare”.

Vasile T. Doniga (1908-1987) a urmat studii universitare de litere şi filosofie la Bucureşti. A fost profesor la Zalău, Haţeg şi Orăştie; în 1945, s-a stabilit în Baia Mare, unde a fost profesor şi apoi director la Liceul *Gheorghe Şincai*. După debutul editorial din 1962, opt ani mai târziu va publica studiul *Motive tradiţionale în epica populară din nordul Transilvaniei şi Maramureş*[171]. Folcloristul revine cu o colecţie masivă în 1980: *Folclor din Maramureş*[172].

■ **Dumitru Pop. Poezii populare din Lăpuş; Poezii populare din Sălaj.** Profesorul Dumitru Pop s-a născut la 18 martie 1927, în localitatea Băseşti. A urmat studii secundare la Iaşi şi universitare la Cluj (între 1947-1951). Imediat după absolvire, în anul universitar 1951/1952, i se încredinţează predarea cursurilor de folclor studenţilor de la secţia română a universităţii din Cluj. Un an mai târziu, mai precis la 1 octombrie 1952, este numit “lector de folclor”. În vara anului 1955, realizează un “excurs folcloric, cu caracter de sondaj, în satul Cufoaia” - Ţara Lăpuşului. 49 de texte culese cu acest prilej vor fi adunate în colecţia *Poezii populare din Lăpuş* (1962). Editorul remarcă cu uşurinţă fatul că “transcrierea textelor este făcută cu scrupulozitate ştiinţifică”[173].

Tot din aceeaşi perioadă datează primele culegeri realizate în satul său natal, Băseşti, astfel încât, Dumitru Pop este în măsură să propună o altă colecţie, cuprinzând 150 de texte din aria maramureşeană a Ţării Codrului: *Poezii populare din Sălaj* (p. 155-218).

A întemeiat, în 1956, cel dintâi cerc ştiinţific studenţesc de folclor la Facultatea de Litere, iar apoi, timp de câţiva ani a condus secţia din Cluj a Institutului de Etnografie şi Folclor a Academiei. În anii 1963-1964, a fost lector la Universitatea din Montpellier - Franţa. După întoarcerea în ţară, îşi pregăteşte teza de doctorat (*Folcloristica Maramureşului*), pe care o susţine în 1969 la Universitatea din Bucureşti. După 1970, este profesor universitar la catedra de limba română a Facultăţii de Filologie din Cluj şi conducător de doctoranzi în specialitatea folclor şi etnologie. În 1978, va reveni cu o culegere amplă de folclor din Ţara Codrului[174].

În contul anului 1962 mai consemnăm studiul *Balada Meşterul Manole şi variantele ei transilvănene* publicat de Ion Taloş în *Revista de Folclor*[175]. Studiul merită reţinut deoarece cuprinde trei texte inedite, versiunea colind, culese în 1960-

---

[168] Op. cit., p. 227.
[169] Op. cit., p. 355-442.
[170] Op. cit., p. 353.
[171]în *Studii şi articole*, vol. I, Baia Mare, 1970, p. 99-107.
[172] Vasile T. Doniga, *Folclor din Maramureş*, Editura Minerva, Bucureşti, 1980, în seria *Folclor din Transilvania*, vol. VI.
[173] Op. cit., p. 445-446.
[174] Dumitru Pop, *Folclor din zona Codrului*, Baia Mare, 1978, 415 p.
[175] Ion Taloş, *Balada Meşterul Manole şi variantele ei transilvănene*, în RF, VII, nr. 1-2, Bucureşti, 1962, p. 22-57.

1961 din localităţile maramureşene Lăpuş şi Rogoz (două dintre ele fiind însoţite de partituri muzicale).

1963. Monografii folclorice. La fel ca şi Mihai Pop în capitală, Dumitru Pop a iniţiat la Cluj o veritabilă şcoală de folcloristică, graţie cercului studenţesc de folclor, a cursurilor universitare[176], a cercetărilor de teren efectuate împreună cu studenţii (finalizate prin lucrări de licenţă cu caracter monografic). După absolvire, o parte din studenţii profesorului Dumitru Pop au iniţiat, la rândul lor, cercetări (individuale) privind cultura populară (materială şi spirituală) a unor zone de interes, materializate în studii şi chiar volume de specialitate. Pentru alţii, lucrările de diplomă au constituit o experienţă unică. În 1963, jurnalistul de mai târziu, **Gheorghe Susa**, realizează, sub îndrumarea profesorului Dumitru Pop, o lucrare de licenţă cu titlul *Curtuiuşu Mare – monografie folclorică* (181 p.), iar **Ioan Vancea** (în prezent posesorul unei colecţii impresionante) redactează *Schiţa monografică a satului Năneşti, raionul Sighet, regiunea Maramureş* (XXVIII +101 p.)

Lucrări de acest gen consemnăm şi în anii următori; astfel, în 1965, **Vasile Latiş** a întocmit *Monografia folclorică a satului Cufoaia*. Studiul este însoţit de un număr mare de texte, grupate tematic: Cântece de dor şi jale (53 texte), Cântece de cătănie (9), Cântece de înstrăinare (15), Strigături la joc (200), Bocete (6), Balada eroică şi socială (1), Oraţii pentru Vergel (1), Oraţii de nuntă (18), Colinde (6), Descântece (14), Vrăji şi farmece (2), Ghicitori (32), Folclor nou (1). Structuri asemănătoare au şi celelalte lucrări: **Liliana Manovici** - *Schiţă monografică a folclorului din comuna Bârsana* (1965), **Niculina Bufan** - *Monografia generală a satului Văleni* (1969), **Dimitrie Chariton** - *Folclor din Groşii Ţibleşului, schiţă monografică* (1970), **Aurelia Lenghel Tarsar** - *Folclorul satului Boiu Mare – schiţă monografică* (1971) etc[177].

Din perspectiva realizării corpusului folclorului maramureşean, monografiile folclorice realizate de studenţI în anii '60, sub oblăduirea profesorului Dumitru Pop, au un rol important, deoarece conservă poate ultimele eşantioane de folclor veritabil, autentic, înregistrate de la performeri din generaţia interbelică.

■ În 1963, apare, la Editura Meridiane, un minialbum cu 39 de fotografii alb-negru (realizate de Gheorghe Şerban şi Sandu Mendrea) despre covorul maramureşean[178]. Autorul, etnograful şi muzeologul **Boris Zderciuc** (1918-1994), s-a evidenţiat prin elaborarea unor studii despre arhitectura şi arta populară - port şi textile, ornamentică şi meşteşuguri. A fost şef de secţie la Muzeul Satului din Bucureşti (1953-1969), cercetător ştiinţific la Institutul de Psihologie din Bucureşti (1969-1975) şi apoi la Institutul de Etnografie şi Folclor din Bucureşti (din 1975). O parte din studiile sale au fost dedicate culturii populare din Maramureş.

■ Tot în 1963, Casa Regională a Creaţiei Populare Maramureş editează o primă lucrare de referinţă: *Jocuri populare din Oaş şi Maramureş*[179],realizată de **Gh. Popescu Judeţ**. Cercetările au vizat preponderent localităţile Năneşti, Săpânţa, Vad, Ieud, Petrova şI Botiza.

1964. Adrian Fochi (**Mioriţa**) / **Pagini maramureşene.** Deceniul stalinist (1950-1960) a trecut peste Europa de Est ca un tăvălug, spulberând ideologii tradiţionale, sisteme de cuantificare a valorilor, distrugând destine şi vieţi omeneşti. A urmat o perioadă de acalmie relativă, context în care unii cercetători izbutesc să

[176] Vezi *Folclor literar românesc. Curs de folclor*…, Cluj, 1957.

[177] Lucrările citate se găsesc la Biblioteca Facultăţii de Filologie a Universităţii Babeş-Bolyai din Cluj.

[178] Boris Zderciuc*, Le tapis du Maramureş. Roumanie*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1963, 25 p. + 39 de ilustraţii; text în limba franceză.

[179] Gh. Popescu Judeţ, *Jocuri populare din Oaş şi Maramureş*, Casa Regională a Creaţiei Populare Maramureş, Baia Mare, 1963, 341 p. Culegere şi aranjament muzical de Constantin Arvinte.

finalizeze şi să publice studii importante. Noua generaţie de folclorişti face eforturi să se impună abordând teme curajoase. Astfel, în 1964, **Alexandru I. Amzulescu** (n. 1921) realizează, în premieră, o tipologie a baladelor populare, prilej cu care identifică 352 de subiecte epice româneşti[180]. Aspectul e important mai ales din perspectiva poziţionării folclorului autohton în topul european.

Dar marea lovitură avea să o dea folcloristul **Adrian Fochi** (1920-1985), prin publicarea impresionantei monografii *Mioriţa* (1964)[181]. Din cele peste 900 de texte antalogate de Fochi, 17 provin din Maramureş[182], 11 texte fiind inedite.

Pe plan local, în 1964 apare primul volum din seria *Pagini maramureşene*[183]. Din *cuvânt înainte* aflăm că "majoritatea folclorului cuprins în acest volum este de dată recentă, creat după 23 august 1944 şi oglindeşte entuziasmul poporului în faţa vieţii noi, socialiste". De altfel, scopul declarat al acestei publicaţii este de a oferi texte de literatură populară şi cultă pentru mişcarea artistică de amatori. În primul capitol (Poezie) regăsim mostre de "folclor nou, autentic" de genul "Maramureş, viaţă nouă, / Leagănă-te-n stropi de rouă / Că-n lacrimi te-ai legănat / Cât ai fost întunecat", versuri "culese" de **Isidor Râpă, Petre Lenghel Izanu** şi **Chira Vera**, respectiv strigături noi culese de Petre Lenghel Izanu ("Frunză verde de pe coastă / Mândră-i colectiva noastră") şi ţipurituri noi culese de **Valentin Băinţan** ("Trăiască stema ţării / Şi steagul Republicii"). În capitolul doi (Proză) sunt redate două legende despre pribeagul Pintea Viteazul, iar ultimul capitol este dedicat creaţiei tinerilor condeieri maramureşeni.

Volumul va apărea anual, până în 1970, însă începând din 1965 *Pagini maramureşene* se transformă într-un fel de culegere de texte literare ale poeţilor şi scriitorilor maramureşeni, culegere care încerca să suplinească lipsa unei reviste culturale în acea vreme (De-a lungul anilor au semnat în Pagini maramureşene: Ştefan Bellu, Ion Bogdan, Augustin Botiş, Gheorghe Chivu, Mihai Cupcea, V.R. Ghenceanu, Nicolae Herţeg, Vasile Latiş, George Maria Banu, Augustin Cosmuţa, Mihai Olos, Mircea Pop, Petre Got ş.a.).

1965. Simpozion de etnografie şi folclor. În toamna anului 1965, Baia Mare găzduieşte primul simpozion pe teme de etnografie şI folclor. Acţiunea, desfăşurată în perioada 3-4 septembrie la Muzeul Regional din Baia Mare, a reunit mai degrabă pasionaţi ai culturii populare maramureşene şi mai puţin specialişti. Cele 14 referate susţinute cu acest prilej vizau varii domenii: *O cronică a satului pe lemn - cimitirul din Săpânţa* (dr. I. Vlad), *Vierşuri din Săpânţa* (prof. V. Doniga), *Încreţele pe cămăşile maramureşene* (L. Sârbu şI M. Rudici), *Portul popular din Bârsana* (prof. Lenghel Izanu), *Portul popular din împrejurimile oraşului Baia Mare* (pictor M. Ilieşiu), *Trei centre de ceramică din Maramureş - Vama, Săcel, Seini* (jurisconsult I. Pop), *Nunta din Maramureş* (I. Segarcea Popescu) etc[184].

Ediţia a doua s-a desfăşurat în 1967 (3-5 februarie), în sala de conferinţe a Universităţii populare din Baia Mare şi a fost onorată de prezenţa profesorului Mihai

---

[180] Alexandru Amzulescu, *Balade populare româneşti*, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1964.

[181] Adrian Fochi, *Mioriţa – Tipologie, Circulaţie, Geneză, Texte*, studiu introductiv de Pavel Apostol, Editura Academiei, Bucureşti, 1964, 1106 p.

[182] Cinci sunt reluate din colecţia Tache Papahagi (din Vad, Deseşti, Rozavlea, Botiza şi Săcel), o variantă provine din Arhiva de Folclor din Cluj (loc. Hărniceşti, 1926), trei variante din Arhiva Muzeului Etnografic al Transilvaniei (Şieu, 1927; Hideaga, 1932; Tg, Lăpuş, 1927), trei variante din Arhiva Institutului de Folclor din Bucureşti (loc. Cuhea, 1936; Ieud, 1951; Rohia, 1952), o variantă culeasă de Leontin Ghergariu (loc. Ortiţa, 1942), o variantă culeasă de Dumitru Pop (Plopiş, 1952), iar la anexe o variantă AIF (Ieud, 1951) şi alta culeasă de Dumitru Mercea (Curtuiuşu Mare, 1955).

[183] *Pagini maramureşene*, Casa Regională a Creaţiei Populare, Baia Mare, 1964, 98 p.; culegere îngrijită de Petre Matei.

[184] Cf. unei note nesemnate apărută în *Revista Muzeelor*, nr. 4, 1965, p. 368.

Pop, în calitate de vicepreşedinte al Consiliului Naţional al Cercetării Ştiinţifice. Numărul comunicărilor a crescut la 20, printre participanţi numărându-se Vasile Latiş (*Lirica lăpuşeană*), Ion Vancea (*Motivul păstorului care şi-a pierdut turma într-o variantă inedită*), Mihai Olos (*Frumosul în concepţia populară*), Francisc Nistor (*Arhitectura Maramureşului istoric*), Augustin Botiş (*Balada Văleanu din Lăpuş*) etc[185]. După ediţia a treia (14-15 decembrie 1968)[186], Baia Mare renunţă la organizarea acestei manifestări în favoarea Sighetului, unde, din 1970 până în prezent, se desfăşoară anual *Simpozionul de folclor* din cadrul *Festivalului datinilor şi obiceiurilor de iarnă*.

■ Pasionat cercetător al culturii şi civilizaţiei populare din Maramureş şi Bucovina, **Tancred Bănăţeanu** (1922-1987) şi-a desfăşurat activitatea de-a lungul anilor la Muzeul Etnografic al Transilvaniei (1946), la Institutul de Istoria Artei al Academiei Române (1950) şi la Muzeul de Artă Populară (1953-1978), unde a fost şef de secţie. În ultimele două decenii de activitate, a realizat numeroase studii valoroase, printre care şi *Portul popular din regiunea Maramureş* (1965)[187].

■ O altă lucrare apărută în 1965 este *Maramureş viaţă nouă. Culegere de cântece pentru solişti vocali*[188]. Broşura este realizată de **Constantin Arvinte** (n. 1926 în localitatea Voineşti, jud. Iaşi) – compozitor, director artistic al Ansamblului *Ciocârlia* şi *Rapsodia Română* - şi **Isidor Râpă** (1925-1990), director, în acea vreme, a Şcolii populare de artă din Baia Mare (pe care a condus-o între anii 1961-1981). Deşi autorii îşi propun ca lucrarea să oglindească “nu numai trecutul tradiţional folcloric al regiunii noastre, ci şi folclorul nou, apărut în satul maramureşean, folclor izvorât din frumuseţea vieţii noi, colective”, în realitate, din corpusul celor 50 de melodii (partituri muzicale însoţite de texte poetice) prea puţine reprezintă “folclor de tip nou” de genul *Maramureş, viaţă nouă*, *Drag mi-e la gospodărie*, *Creşte holda fericirii*, în fond cântece provenind din laboratorul propagandei comuniste. În ciuda pieselor autentice conţinute, broşura are o valoare modestă.

(**1966**) Cu doi ani înainte de organizarea, de către Casa Creaţiei Populare Maramureş, a manifestării *Tânjaua de la Hoteni*, o echipă de cercetători poposeşte pe valea Marei pentru a analiza un obicei arhaic, numit *Boii Sângeorzului*. S-a constatat că obiceiul este perfect conservat “în grupul de sate Hoteni, Hărniceşti, Şugatag, din fostul raion Sighet, judeţul Maramureş, zonă sub-montană din nordul Transilvaniei, în care agricultura este o ocupaţie secundară; obicei anchetat, notat, înregistrat şi filmat în anul 1966, satul Hoteni”[189]. O radiografie a acestei tradiţii, desfăşurată în elementul său autentic, a fost realizată şi de Tache Papahagi, în primăvara anului 1928, în Sat Şugatag. După 1970, acestei manifestări folclorice i s-au consacrat numeroase studii, articole şi referate, în încercarea de a decanta elementele arhaice şi simbolistica lor, în raport cu regia spectacolului oferit turiştilor români şi străini.

---

[185] Vezi şi Boris Zderciuc, *Câtu-i Maramureşu…*, în *Revista Muzeelor*, nr. 3, 1967, p. 293-294 şi Cornel Irimia, *Maramureşul: ţară şi ţări*, în *Contemporanul*, nr. 7, 1967, p. 6

[186] Simpozionul s-a desfăşurat la Casa de Cultură din Baia Mare, în organizarea Comitetului judeţean pentru cultură şi artă şi a Muzeului Judeţean Maramureş; au prezentat referate Petre Lenghel Izanu, Doina Comloşan, Ion Vancea, Iuliu Pop, Vasile Latiş, Delia Ilieşu, Sabin Şainelic; v. şi George Anania, art. *Simpozionul de etnografie şi folclor organizat la Baia Mare*, în *Revista Muzeelor*, 6, nr. 3, 1967, p. 277.

[187] Tancred Bănăţeanu, *Portul popular din regiunea Maramureş. Zonele Oaş, Maramureş, Lăpuş*, Casa Creaţiei Populare Maramureş, Baia Mare, 1965, 161 p.

[188] Constantin Arvinte, Isidor Râpă, *Maramureş viaţă nouă. Culegere de cântece pentru solişti vocali*, Casa regională a Creaţiei Populare, Baia Mare, 1965, 65 p.

[189] v. *Marmaţia*, I, Baia Mare, 1969, p. 58, comunicare prezentată de Tancred Bănăţeanu la a treia sesiune ştiinţifică a muzeelor, decembrie, 1966.

Folcloristul Ovidiu Bârlea publica, tot în 1966, cele trei volume ale *Antologiei de proză populară epică*[190] în care regăsim 19 producţii (basme, legende, snoave şi povestiri) provenind din localităţile maramureşene Săpânţa, Rozavlea, Breb, Mara şi Deseşti.

1967. Francisc Nistor. Folclorul maramureşean s-a impus treptat, graţie valorii date de autenticitate şi de modul admirabil în care s-a conservat, întrând într-un circuit firesc, promovat de specialişti. Începând cu anii '60, nici o lucrare importantă de tip monografie, antologie sau tipologie nu va neglija producţiile folclorice din nordul Transilvaniei. Cu atât mai mult cu cât, în luna mai 1967, în Arhiva Institutului de etnografie şi folclor din Bucureşti existau deja 2385 de piese folclorice din Maramureş: colinde - 164, cântece de nuntă - 45, jocuri de nuntă - 38, bocete - 75, repertoriu păstoresc - 48, balade - 36, proză populară - 569, legende - 26 etc[191]. Accesul facil la acest tezaur va fi din plin valorificat în următorii ani de exegeţii bucureşteni.

Între timp, planul editorial al Casei regionale a Creaţiei Populare Maramureş se întregeşte cu o nouă lucrare: *Tradiţii maramureşene* (1967). Volumul abordează, într-o colecţie de studii, fenomenologia nunţii din Oaş (Florica Someşean), din Lăpuş (Mihai Cupcea), din Chioar (Valentin Băinţan) şi din zona Maramureş (Nicoară Timiş). Studiile sunt însoţite de texte poetice şi planşe ilustrate. Materialul legat de obiceiurile de nuntă "nu a fost cules pe baza unui chestionar riguros întocmit, autorii oferă mai mult o descriere şi o prelucrare fidelă faţă de sursă decât o interpretare a sensurilor unor obiceiuri"[192].

Anul 1967 este anul de debut editorial al etnografului sighetean **Francisc Nistor** (1908-1997). Lucrarea sa, *Creaţii şi creatori populari din zona etnografică Maramureş*[193] deschide seria albumelor de fotografii cu caracter etnografic[194].

Francisc Nistor s-a născut la 5 decembrie 1908 în Sighet. A urmat cursurile şcolii confesionale greco-catolice române din localitate şi apoi Liceul Dragoş Vodă. Din 1936, devine colaborator, alături de Traian Bilţiu Dăncuş, al Institutului Social Român (condus de prof. Dimitrie Gusti), pentru acţiunea de achiziţii din Maramureş a unor obiecte de construcţii cu valoare de patrimoniu în vederea constituirii Muzeului Satului din Bucureşti. "Începând din anul 1954, la îndemnul şi sub îndrumarea prietenului său, Gheorghe Dăncuş, Francisc Nistor (…) începe, cu pasiune şi asiduitate, o campanie de peregrinări prin satele Maramureşului pentru achiziţionarea de obiecte etnografice (…) care va duce la refacerea nucleului colecţiilor Muzeului Maramureşului, care s-au risipit o dată cu intrarea armatelor de ocupaţie maghiară în Sighet, după 1940"[195].

Prima expoziţie a muzeului se deschide în 1957, în câteva săli de la etajul clădirii unde funcţionează cinematograful din localitate. Abia în 1969 începe organizarea muzeului etnografic pavilionar în imobilul de pe strada Bogdan Vodă, nr. 1 din Sighet (inaugurat la 26 decembrie 1971), iar pentru secţia în aer liber se repartizează

[190] Ovidiu Bârlea, *Antologie de proză populară epică*, I-III, EPL, Bucureşti, 1966.
[191] Iordan Datcu, prefaţă la I. Bârlea, *Literatura populară…*, vol. I, Bucureşti, 1968, p. XXVIII.
[192] *Grai, etnografie…*, Baia Mare, 1983, p. 172-173.
[193] Francisc Nistor, *Creaţii şi creatori populari din zona etnografică Maramureş,* Casa regională a Creaţiei Populare, Baia Mare, 1967, 127 p. + VI planşe cu măşti.
[194] Vezi 1969 – *Sculptura şi arhitectura populară din zona etnografică Maramureş*, 1973 – *Măştile populare şi jocurile cu măşti din Maramureş*, 1977 – *Poarta maramureşeană*, 1980 – *Arta lemnului în Maramureş*, 1981 – *Iarna maramureşeană.*
[195] Mihai Dăncuş, *95 de ani de la naşterea lui Francisc Nistor, director întemeietor al Muzeului Maramureşului,* în *Acta Musei…*, II, 2004, p. 209-212.

un teren de pe dealul Doboieş. Francisc Nistor a fost directorul fondator al Muzeului Maramureşului din Sighet.

1968. Ion Bârlea (reeditare). Colecţia lui Ion Bârlea, apărută în două volume în 1924, la Editura Casa Şcoalelor, are privilegiul de a accede într-un circuit al valorilor prin reeditarea ei, în 1968, la Editura pentru literatură. Unul dintre redactorii acestei edituri, tânărul Iordan Datcu (n. 10 iunie 1933, în localitatea Băcăleşti, judeţul Teleorman) propune comasarea celor două volume sub titlul *Literatură populară din Maramureş*, iar la sfârşit anexează o colecţie personală, realizată în octombrie 1966, însumând 40 de texte din comuna Berbeşti – Maramureş (*pe urmele lui Ion Bârlea după 50 de ani*), respectiv un grupaj de texte muzicale culese de Tiberiu Brediceanu, împreună cu textele literare notate de Ion Bârlea. Astfel, Iordan Datcu utilizează pentru prima dată procedeul metodologic al confruntării textelor (1924/1966), consemnând stabilitatea şi mutaţiile din repertoriul folcloric al localităţii Berbeşti. În plus, Iordan Datcu consideră de cuviinţă să elimine glosările inutile, să le corecteze pe cele naive şi să adauge explicaţii noi. În studiul introductiv îşi propune să stabilească locul folclorului maramureşean în contextul folclorului românesc, după cum remarcă şi Dumitru Pop. Prefaţa noii ediţii aparţine profesorului Mihai Pop, care etichetează lucrarea drept "una dintre cele mai bune culegeri de folclor".

Iordan Datcu s-a aflat mereu aproape faţă de cultura populară a ţinutului nostru, dovadă numeroasele intervenţii, ca istoric al folcloristicii româneşti, dedicate producţiilor sau exegeţilor locali.

Reeditarea colecţiei Ion Bârlea a fost şi rodul unei strategii benefice: deşi recunoscut şi apreciat pe plan naţional, folclorul maramureşean nu a mai punctat decisiv, prin volume masive, de foarte mulţi ani; reperele majore erau puţine – 1925: Tache Papahagi, 1957: Tiberiu Brediceanu şi 1962: Folclor din Maramureş (culegere colectivă). O colecţie bine întocmită (prin selecţii repetate, utilizând criteriul estetic), alcătuită din 1191 de piese folclorice reprezentative (provenind din 23 de localităţi maramureşene), a fost, fără îndoială, o carte de vizită necesară şi un demers pentru a defini un segment al culturii populare din această regiune.

Nu putem spune că lipseau cercetările de teren şi acţiunile de culegere a producţiilor folclorice, de vreme ce, într-un articol publicat în decembrie 1968, în presa locală, se preciza că "o interesantă lucrare în manuscris posedă **Vasile Anania**. E vorba, aici, de jocurile copiilor care te uimesc prin diversitate şi fantezie. Lucrarea cuprinde peste 150 de jocuri, culese din diferite sate maramureşene". Aceeaşi sursă afirmă că "o culegere masivă de folclor se află în biblioteca personală a tânărului profesor **Ion Vancea**, preşedintele Cenaclului literar George Coşbuc din Sighetu Marmaţiei"[196]. Nici până în prezent, cele două manuscrise nu au avut şansa să vadă lumina tiparului (decât, probabil, parţial şi risipite în periodice).

Spaţiu tipografic li se acordă în schimb lucrărilor de genul *Datini şi obiceiuri. Culegere de librete pentru spectacole folclorice*, primul volum apărut în 1968[197]. Trebuie precizat că cele trei volume din această serie sumbră (vol. II – 1970, vol. III - 1972) nu trebuie reţinute de o istorie a folcloristicii maramureşene, decât poate ca exemplu a modului în care folclorul e adaptat, maltratat şi inventat, pentru a servi unei false mişcări artistice de masă.

■ Tot în 1968, apare un nou volum de folclor muzical, realizat de **Constantin Arvinte** şi **Isidor Râpă**: *Ceteră, lemnuţ cu dor. Culegere de melodii pentru solişti*

[196] Ion Berinde, *Folclor şi folclorişti maramureşeni*, în *Pentru socialism*, 7 decembrie 1968, p. 3.
[197] *Datini şi obiceiuri. Culegere de librete pentru spectacole folclorice*, Casa Judeţeană a Creaţiei Populare, Baia Mare, 1968, 62 p., cuvânt înainte de Ion P. Pop.

instrumentişti[198]. Lucrarea conţine 120 de melodii de cântece şi jocuri (doar partituri muzicale), culese în perioada 1963-1967, pe benzi de magnetofon, apoi transcrise şi clasificate în patru zone: Maramureş, Oaş, Codru şi Lăpuş. Ca sursă de inspiraţie, au fost aleşi vestiţi ceteraşi ai satelor din acele vremuri (Gheorghe Covaci - Stângaciu din Vişeu, Gheorghe Covaci Cioată din Vad, Ştefan Covaci din Săpânţa, Gheorghe Covaci din Dragomireşti etc.). Autorii susţin că "melodiile sunt o corectă reproducere de la sursă, prezentată într-o formă nealterată, păstrându-se cu stricteţe caracterul lor natural, specific şi autentic" (p.5).

■ Din categoria studiilor cu caracter pur etnografic consemnăm lucrarea lui **I.D. Ştefănescu**, *Arta veche a Maramureşului* (1968)[199], a doua carte din seria *Studii de arheologie şi istoria artei moderne*[200]. Studiul este curajos sub raportul subiectelor abordate: Arta populară din Maramureş (locuinţe, biserici, sculptură în lemn, scoarţe, ceramică), respectiv Pictura religioasă (icoane, decoruri murale, descriere de picturi, iconografie). Cu uimire, I.D. Şefănescu descoperă şi redă o latură mai puţin cunoscută a Maramureşului - acel univers etnografic surprinzător de bine conservat şi totuşi viu, populat cu oameni, care vorbesc despre trecut şi despre prezent deopotrivă: "Decorul pictural al bisericilor de lemn din Maramureş reprezintă o lume de idei şi de simţiri (…). Unii «esteticieni» le-au botezat cu nume de lucruri ţărăneşti; le-au socotit primitive şi naive… Studiate cu mijloacele şi luminile arheologiei, ansamblurile maramureşene par altfel. Vorbesc şi ne învaţă. Mărturisesc o viaţă socială locală plină de interes, relaţii economice şi culturale cu vecinii şi cu lumi mai îndepărtate şi un caracter"(p.10). Pe scurt, o carte interesantă, bine întocmită, consistentă, prea rar citată în studiile de specialitate.

■ **Festivalurile**. În ciuda unor lucrări de valoare apărute în acea perioadă, tendinţa, în cercetarea folclorică, era dictată de interese politice, aşa cum mărturiseşte şi Dumitru Iuga: începuse epoca orientărilor tot mai pregnante a cercetărilor înspre valorificarea scenică a folclorului contemporan, în special prin montaje literar-muzicale, brigăzi artistice de agitaţie şi ansambluri folclorice. În acest context, noua conducere a **Casei Creaţiei Populare** (director **Nicoară Timiş**) îşi concentrează eforturile pentru întocmirea unui calendar care să cuprindă o serie de manifestări (scenice) cu caracter folcloric. Acestea debutează în 1968: în aprilie, la Hoteni, are loc *Tânjaua de pe Mara*; în iulie, la Târgu Lăpuş, se desfăşoară festivalul *Cununa de grâu de pe Someş;* în august, *Hora la Prislop* - Borşa; în septembrie, *Târgul cepselor*, la Asuaj, în Ţara Codrului; iar în decembrie, un spectacol de colinde în Baia Mare, în scopul promovării unui festival al datinilor la Sighet: "Pentru a testa atitudinea şi poziţia conducătorilor de partid şi de stat de la nivelul judeţului, am organizat în sala Teatrului Dramatic din Baia Mare, în ziua de 28 decembrie 1968, un concert de colinde (…). La încheierea concertului, membrii Biroului Judeţean de Partid şi ai Consiliului Popular Judeţean ne-au felicitat (…). În urma acestui test, ne-am dat seama că, cu grijă, putem merge mai departe (…). Cu toate materialele minuţios întocmite, m-am prezentat la prof. dr. doc. Mihai Pop, părintele nostru spiritual, care ne-a susţinut şi în iniţierea celorlalte festivaluri (…). Pentru a avea o acoperire, o justificare şi să fim apăraţi, ne-a recomandat ca să-l numim Festivalul datinilor şi obiceiurilor *laice* de iarnă"[201] (N. Timiş). Aşa se face că, în zilele de 28 şi 29

[198] Constantin Arvinte, Isidor Râpă, *Ceteră, lemnuţ cu dor. Culegere de melodii pentru solişti instrumentişti*, Casa Creaţiei Populare, Baia Mare, 1968, 187p.
[199] I. D. Ştefănescu, *Arta veche a Maramureşului*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1968, 157 p. + 73 ilustraţii.
[200] Primul volum a tratat arta veche românească.
[201] Nicoară Timiş, *Datini de iarnă la a XXXII-a ediţie, Sighetu Marmaţiei*, în *Acta Musei*…, I. 2002, p. 453-456.

decembrie 1969, Sighetu Marmaţiei găzduia prima ediţie a Festivalului. În prima zi a avut loc un concert de colinde în sala *Studio*, iar a doua zi, pe străzile oraşului, au defilat carele alegorice şi alaiul grupurilor de colindători. Alexandru Şainelic a pregătit carele şi s-a preocupat de pavoazarea oraşului, iar pictorul Traian Hrişcă a confecţionat 48 de tablouri de pânză cu măşti care au împodobit oraşul. În programul primei ediţii se preciza: "Este prima încercare de a uni într-un tot grandios cele mai reprezentative manifestări populare din preajma Anului Nou şi a unor obiceiuri de principale momente din viaţa omului"[202]. După a treia ediţie, organizatorii au renunţat la formula *datini laice*, iar din 2003, manifestarea a fost inclusă în rândul Festivalurilor Internaţionale, prin Organizaţia Internaţională de Folclor (I.O.V.), afiliată la UNESCO.

*

Primăvara de la Bucureşti. Evenimentele politice din vara anului 1968 se vor răsfrânge, ulterior, asupra întregii societăţi româneşti, implicit şi asupra vieţii culturale. În iulie 1968, guvernul cehoslovac, condus de Alexander Dubcek este somat, prin "scrisoarea celor cinci partide comuniste şi muncitoreşti" (redactată la ordinul lui Brejnev, secretarul general al Partidului Comunist din Rusia) să pună capăt reformelor, cu alte cuvinte a "contrarevoluţiei". Cabinetul Dubček respinge în mod public această scrisoare, motiv pentru care forţele Pactului de la Varşovia decid o intervenţie militară în Cehoslovacia. În mod surprinzător, liderul comunist de la Bucureşti, Nicolae Ceauşescu, devenit abia de un an preşedinte al Consiliului de Stat, ia o decizie deosebit de curajoasă, exprimându-se public şi deschis în favoarea cauzei cehoslovace. Presa românească din luna lui cuptor a anului 1968 era invadată de mesaje de simpatie şi înţelegere. Izolaţi pe plan mondial, cehoslovacii apreciază gestul conducerii de la Bucureşti, motiv pentru care îi transmit lui N. Ceauşescu invitaţia de a efectua o vizită în Cehoslovacia, în cel mai scurt timp. Ceauşescu soseşte la Praga în data de 15 august, chipurile, pentru a semna un nou tratat de prietenie, colaborare şi ajutor reciproc. În capitală, oaspetele român a fost întâmpinat de o mulţime care îl ovaţiona şi scanda "Trăiască România". Ceauşescu părăseşte Praga în data de 17 august. Patru zile mai târziu, Cehoslovacia e invadată de 23 de divizii ale armatei sovietice, o divizie maghiară, una bulgară şi două poloneze, cu rolul de a înăbuşi contrarevoluţia din această ţară. A fost invocată *Doctrina Brejnev*, potrivit căreia trebuiau pedepsite forţele care încercau "să deturneze spre capitalism dezvoltarea unei ţări socialiste". Conducerea de la Bucureşti a denunţat cu fermitate acţiunea în forţă a trupelor Pactului de la Varşovia împotriva Cehoslovaciei, riscând un atac militar împotriva propriei frontiere. La graniţa de nord a ţării sunt comasate trupe militare româneşti. Curajul manifestat de liderii români nu a trecut neobservat în cancelariile vest europene şi la Casa Albă. Astfel încât România capătă un statut privilegiat în raporturile politice şi economice cu Uniunea Europeană şi Statele Unite ale Americii. O consecinţă a acestei deschideri a fost şi vizita preşedintelui Richard Nixon la Bucureşti, în vara anului 1969 (2 august).

Primăvara de la Praga a fost înăbuşită sub şenilele blindatelor sovietice, iar Cehoslovacia a redevenit un satelit neinteresant al Moscovei. Între timp, România îşi sporea capitalul de imagine, declanşând o *primăvară a reformelor* (e drept, timide) la Bucureşti. Chiar dacă aceste reforme nu au vizat un proces real de democratizare politică sau liberalizare economică, s-a simţit o oarecare relaxare a cenzurii în domeniul culturii, fapt de care vor profita atât scriitorii, poeţii şi filosofii (vezi *Şcoala*

[202] Dorel Ioan Todea, *Modalităţi de valorificare a obiceiurilor şi tradiţiilor de iarnă în cadrul Festivalului de la Sighetu Marmaţiei*, în *Acta Musei*…, I, 2002, p. 471-474.

de la Păltiniş condusă de Constantin Noica şi frecventată printre alţii de Gabriel Liiceanu şi Andrei Pleşu), cât şi cercetătorii din domeniul etnografic şi folcloric.

Chiar dacă "îngăduinţa" regimului de la Bucureşti a ţinut doar câţiva ani (aproximativ până prin 1973), această perioadă a fost extrem de bine valorificată sub raport editorial şi al cercetării de teren de către specialiştii români (şi chiar străini).

(**1969**) Trecut pe lista neagră de comunişti, în anii '50, **Dumitru Caracostea** e reabilitat definitiv în 1969, prin publicarea volumului *Poezia tradiţională română. Balada populară şi doina*[203], care însumează, în fond, cele mai importante cursuri universitare, monografii, studii şi articole semnate de ilustrul profesor.

Tancred Bănăţeanu revine cu un studiu etnografic despre *Arta populară din nordul Transilvaniei* (1969)[204], prefaţat de istoricul Constantin Daicoviciu. Iar Academia Română publică primul tom masiv al *Atlasului Lingvistic Român pe Regiuni* (ALRR), dedicat Maramureşului (243 de hărţi cu termeni dialectali). Cei trei cercetători, **Petru Neiescu, Grigore Rusu** şi **Ionel Stan**, au investigat, timp de doi ani (în 1962 şi 1963), douăzeci de localităţi situate în fostele raioane Sighet şi Vişeu în care se vorbeşte subdialectul maramureşean, prilej cu care au consemnat 870 de termeni dialectali[205]. Atlasul va avea darul să impulsioneze cercetarea dialectologică a graiului maramureşean, cu repercusiuni majore asupra înţelegerii şi descifrării mesajelor din textele folclorice.

Trei publicaţii locale importante iau startul în 1969. Astfel, Institutul Pedagogic din Baia Mare editează un **Buletin Ştiinţific**, seria A fiind dedicată Filologiei. În această prestigioasă serie, vor semna studii competente de dialectologie şi lingvistică, referitoare la graiul maramureşean: Gheorghe Radu, Gheorghe Pop, Nicolae Felecan, Ana Şara Varna, Dumitru Horvath ş.a. Muzeul Judeţean Maramureş decide la rândul său să valorifice editorial referatele şi comunicările susţinute la simpozioanele de etnografie şi folclor organizate de această instituţie, context în care apare primul număr al publicaţiei **Marmaţia**[206]. Cele 97 de pagini au fost structurate de cei doi coordonatori (Aurel Socolan şi Carol Kacso) în două capitole: Arheologie-Istorie şi Etnografie. În paginile *Marmaţiei* vor semna, de-a lungul anilor, Tancred Bănăţeanu, Sabin Şainelic, Janeta Ciocan, Ion Chiş Şter, Silvia Zderciuc, Mihai Dăncuş ş.a. După 1981, editorii îşi pierd interesul pentru studiile dedicate etnografiei şi folclorului, prioritate având istoria şi arheologia.

Tot în 1969, ziarul local, *Pentru socialism*, primeşte aprobarea să editeze un supliment lunar de cultură şi artă intitulat **Maramureş**. În perioada 1969-1980, în coloanele acestei publicaţii lunare va apărea un număr consistent de articole pe teme etnografice şi folclorice. Dintre semnatari îi amintim pe Mihai Pop (despre cercetarea etnografică de pe Valea Cosăului[207]), Dumitru Pop (despre mişcarea folcloristică maramureşeană[208]), Ion Chiş Şter (despre arhiva de folclor a judeţului[209]), Vasile Latiş, Pamfil Bilţiu, Gheorghe Pop, Mihai Dăncuş, Ion Cuceu, Ion Faiciuc ş.a. După 1980, suplimentul renunţă la colaboratori şi la articolele care reflectau viaţa culturală a

203 Ediţie critică de D. Şandru, prefaţă de Ovidiu Bârlea, 2 volume, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1969.

204 Tancred Bănăţeanu, *Arta populară din nordul Transilvaniei*, Casa Creaţiei Populare Maramureş, Baia Mare, 1969, Editat de Fondul Plastic - Agenţia de publicitate Artis, 295 p. + LV planşe colorate cu imagini din Maramureş.

205 Volumul I - 1969, conţine 243 de hărţi cu termeni dialectali; volumul II - 1971, 293 hărţI; volumul III - 1973, 332 hărţi.

206 nr. 2 – 1971, 378 p.; nr. 3 – 1977, 318 p.; nr. 4 – 1978, 540 p.; nr. 5-6 – 1980, 160 p.; nr. 7/2 – 2002, 332 p.; au mai apărut ediţii în 2003 (arheologie/numismatică) şi 2005.

207 vezi *Maramureş*, decembrie 1974, p. 6.

208 vezi *Maramureş*, august 1969, , p. 8, 26; decembrie 1969, p. 6.

209 v. *Maramureş*, decembrie 1976, p. 14.

județului, devenind un apendice real al ziarului *Pentru socialism*, pentru ca în 1984 să-și înceteze apariția.

Un an mai târziu, în 1970, Societatea de Științe Filologice din România, filiala Baia Mare, lansează primul număr din seria **Studii și articole**, un buletin de informare și documentare științifică, cu secțiuni despre limbă, literatură, folclor și metodică[210].

[210] Volumul II – 1973, vol. – 1981, vol. IV – 1988, vol. V – 1989 (număr dedicat exclusiv culturii populare); numere din această serie apar și după 1990.

Anii ’70.

Adevăratele efecte ale evenimentelor din vara anului 1968 se vor resimţi abia doi ani mai târziu. Graţie unei politici mai relaxante şi a unor acorduri economice deosebit de favorabile, se simte o oarecare ameliorare a standardului de viaţă. Anul 1970 poate fi socotit apogeul *primăverii de la Bucureşti*.

În plan folkloristic, se evidenţiază cu precădere lucrarea lui **Ion Muşlea** şi **Ovidiu Bârlea**, *Tipologia folclorului din răspunsurile la chestionarele lui B.P. Hasdeu*[211], respectiv volumul *De Zalmoxis à Gengis- Khan*, *Etudes comparatives sur le religions et le folklor de la Dacia et de l’Europe orientale*[212] publicat de **Mircea Eliade** la Paris. Deşi prima ediţie în limba română apare abia în 1980[213], ştim cu certitudine că scrierile lui Mircea Eliade au circulat cu o mare intensitate în mediile culturale româneşti.

Dumitru Pop. Folcloristica Maramureşului (1970). Maramureşeanul Dumitru Pop devine un pionier în folcloristica românească elaborând “prima lucrare de istorie a folcloristicii unui ţinut”[214], după cum avea să remarce Ion Cuceu într-o recenzie din 1970. Curios este faptul că Iordan Datcu afirmă, la o distanţă de 25 de ani, că “lucrarea profesorului Dumitru Pop… este într-un fel unică”, deoarece rămâne “singura cercetare de amploare, edificatoare, asupra unei zone folclorice dintre cele mai originale”[215].

Alături de studiul *Folcloristica Maramureşului*, în fond teza de doctorat a profesorului Dumitru Pop, susţinută în 1969 la Universitatea din Bucureşti, lucrarea apărută la Editura Minerva mai cuprinde şi trei valoroase anexe: *Poezii populare din reviste* (“toate textele de literatură populară maramureşeană apărute în publicaţiile periodice din secolul al XIX-lea”), *Corespondenţă inedită* (scrisori primite de I. Bianu de la Alexandru Ţiplea şi I. Bârlea, respectiv de către G.T. Kirileanu de la I. Bârlea, documente păstrate în Biblioteca Academiei, Fondul Manuscrise) şi *Colecţia Petru Bilţiu Dăncuş*. Referindu-se la studiul inaugural, autorul avea să mărturisească: “Cercetarea de faţă urmăreşte să dea o imagine cât mai cuprinzătoare şi mai fidelă, în acelaşi timp, asupra modului cum s-au dezvoltat preocupările pentru folclorul maramureşean, din începuturile lor, până în actualitate. Ea tinde să fie astfel, înainte de toate, o contribuţie la istoria folcloristicii româneşti” (p.5). Ca şi în atâtea alte cazuri, abordarea subiectului s-a datorat lipsei unor studii despre activitatea celor care “au contribuit la adunarea, punerea în circulaţie şi cunoaşterea creaţiei folclorice maramureşene” (p.5). Dumitru Pop a considerat necesar să raporteze mereu această activitate la contextul social şi cultural local, ceea ce sporeşte valoarea lucrării din perspectiva elaborării, într-o bună zi, a unei Istorii a culturii acestui ţinut. Alte opinii vizează că menirea studiului exhaustiv a lui Dumitru Pop este acea de “a-l ajuta pe cel care îşi va lua cândva sarcina să scrie o monografie folclorică şi etnografică de largă respiraţie teoretică, tinzând spre definirea specificului maramureşean în folclor”[216].

Petru Bilţiu Dăncuş. Colecţiune de hori… (1970). Anexa III a volumului *Folcloristica Maramureşului* merită o atenţie deosebită. Ea reprezintă o “colecţiune

---

211 Ion Muşlea, Ovidiu Bârlea, *Tipologia folclorului din răspunsurile la chestionarele lui B.P. Hasdeu*, Bucureşti, 1970, 634 p.

212 Paris, 1970, 252 p.

213 La Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică; a doua ediţie în limba română la Editura Humanitas Bucureşti, 1995. Din cuprinsul volumului reţinem studiile *Voievodul Dragoş şi vânătoarea rituală*, *Meşterul Manole şi Mănăstirea Argeşului, Cultul mătrăgunei în România, Mioara năzdrăvană*.

214 Ion Cuceu, *Dumitru Pop: Folcloristica Maramureşului*, în *Maramureş*, decembrie 1970, p. 15.

215 Iordan Datcu, *Două colecţii necunoscute de poezii populare din Maramureş*, în *Memoria Ethnologica*, nr. 14-15, 2005, p. 1461-1462.

216 Ion Cuceu, *Dumitru Pop: Folcloristica…*, în *Maramureş*, decembrie 1970, p. 15.

de hori, strigături şi basme culese din popor, cu scopul de a compune o icoană vie a modului de vieţuire şi cugetare a săteanului român”[217], după cum precizează folcloristul Petru Bilţiu Dăncuş (1863-1907). Culegerea textelor a fost realizată spre sfârşitul secolului al XIX-lea, în localitatea Vişeu de Jos şi Ieud (100 din 138 de texte), dar şi Călineşti. Iordan Datcu precizează că nu s-a găsit întreg manuscrisul, două capitole (basmele şi glumele) pierzându-se pentru tot deauna. Interesant este faptul că manuscrisul lui Petru Bilţiu Dăncuş aruncă o nouă lumină asupra culegerii lui Tit Bud din 1908. Iordan Datcu dovedeşte că 70 de piese publicate de Tit Bud erau de fapt preluate din colecţia lui Petru Bilţiu Dăncuş[218].

Deşi născut în Călineşti (la 1 iulie 1863), într-o familie de ţărani (posesori de vechi embleme heraldice), Petru Bilţiu alias Dăncuş s-a distins ca învăţător în Ieud, unde a profesat timp de 26 de ani. A studiat la *Preparandia* din Gherla, după care a fost numit docent (învăţător) în Vişeu de Jos, unde a predat timp de trei ani (între 1882 şi 1885). Ajuns la Ieud în noiembie 1885, localnicii îl vor adopta definitiv, pentru priceperea şi devoţiunea sa ca dascăl. Petru Bilţiu a iniţiat şi condus *Uniunea învăţătorilor români din Maramureş*. Interesul pentru folclor şi-l manifestă ca răspuns la apelul *Către domni docenţi din vicarul Maramureşului*, publicat de Tit Bud în ziarul *Gutinul* (1889)[219] Patru ani mai târziu, este solicitat să răspundă al *Chestionarul* lui N. Densusianu. Tot în acest an (1893), datează cele mai vechi producţii folclorice culese şi consemnate în colecţia sa[220].

“Cunoscut până acum specialiştilor doar prin faptul că a transcris şi organizat Viflaimul[221], Petru Bilţiu Dăncuş îşi va ocupa, sperăm, prin publicarea colecţiei sale, chiar redusă cum se prezintă ea, un loc binemeritat în folcloristica Maramureşului”, nădăjduia, pe bună dreptate, Iordan Datcu (p.291). Exegeţii sunt de părere că aceasta este una dintre cele mai autentice colecţii de folclor maramureşean[222]. Petru Bilţiu Dăncuş a murit la vârsta de 44 de ani, “consumat de firea lui clocotitoare”.

Ceas pe ceas se alungă (**culegere colectivă**)**.** Prima tentativă de a întocmi o antologie de folclor maramureşean datează din 1970. În realitate, volumul *Ceas pe ceas se alungă. Folclor poetic*[223] nu este decât o culegere colectivă de folclor, rezultată din selectarea unor materiale aparţinând colecţiilor profesorilor Petre Lenghel Izanu, Isidor Râpă, Ion Vancea, Vasile Latiş, Ion Corbescu, Dumitru Iuga, Augustin Mocanu, Andrei Grobei ş.a. Cartea seamănă mai degrabă cu un volum de poezie modernă, atât prin aranjarea în pagină a textelor, precum şi prin (re)formularea unor titluri. Probabil poetul Mihai Cupcea, coordonatorul ediţiei, nu este străin de acest demers.

Cele 176 de texte (92 provin din colecţia **Petre Lenghel Izanu**) au fost grupate în patru capitole: Balade şi legende, Cântece de dragoste şi natură şi Poezia de ritual – care cuprinde descântece, bocete şi colinde. Însă baladele şi legendele propuse de editor pot fi suspectate de lipsă de autenticitate. Astfel, în *Horea fetei care şi-a pierdut oile* (culegător **Ion Vancea**, informator Gabor Vancea, localitatea Onceşti)

[217] Colecţia a fost publicată sub îngrijirea lui Iordan Datcu, în *Folcloristica Maramureşului*, Editura Minerva, Bucureşti, 1970, p. 285 – 392.
[218] Vezi *Folcloristica*…, p. 189.
[219] *Gutinul,* Baia Mare, an I, nr. 2, p. 4.
[220] Date biografice despre Petru Bilţiu Dăncuş: Iordan Datcu, în *Folcloristica Maramureşului,* p. 285-291; I. Datcu, S.C. Stroescu, *Dicţionarul folcloriştilor. Folclor literar românesc*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1979, p. 64-65.
[221] Publicat pentru prima dată de Ioan Bilţiu Dăncuş, fiul folcloristului, cu titlul *Betleemul,* la Tipografia Asociaţiunii pentru cultura poporului român din Maramureş, 1925, p. 183-201.
[222] I. Datcu, S.C. Stroescu, *Dicţionarul*…, 1979, p. 64-65.
[223] *Ceas pe ceas se alungă. Folclor poetic*, Casa Creaţiei Populare Maramureş, Baia Mare, 1970, ediţie îngrijită de Mihai Cupcea.

apar versurile " Sus la munte / Ningă, pouă, / Jos la ţară / Pică rouă, / Io acasă mă-ntorceam, / Nici o oaie nu aveam. / Acasă cu ta şi ma / Mă sfătuiam / Supărată tare eram" (p.14). Comentariile sunt de prisos. Cât despre balada *Tomoioagă* (culegător **Isidor Râpă**, informator Ion Andreica – Vivat, localitatea Vişeu de Mijloc) putem spune cu certitudine că este în întregime contrafăcută. Redăm un fragment spre edificare: "Da' de ce vă trăgânaţi, / Legănaţi, / Vă clătinaţi? / - Ia, un monument de piatră / Aicea că ni s-arată; / Mai în jos şi de-un mormânt, / Tăt din vânt / Şî din pământ…" La o *masă rotundă* pe teme folclorice, desfăşurată în 1973, profesorul **Ion Chiş Şter** a avut o intervenţie vehementă faţă de astfel de producţii aşa-zis folclorice: "Cred că *Asociaţia folcloriştilor*[224] ar trebui să spună un categoric nu imposturii, încercărilor de a fabrica folclor, încercări de tipul informatorului care, chipurile, ar fi debitat balada «Tomoioagă» (*Ceas pe ceas se alungă*) – despre care o ţară întreagă crede că este autentică - ce arhaizează prin infinitive lungi (împuşca-re, batjocora-re etc) şi, alături, introduce expresii neologice de tipul «strigam, eliberare», «Românii strigă mărire», «monument de piatră», cu iz de coregere în stil patriotard, gen Atanasie M. Marienescu"[225]. În ansamblu, o lucrare modestă din punct de vedere ştiinţific.

■ Maramureşul devine tot mai interesant pentru cercetătorii străini care îşi exprimă dorinţa să-l viziteze. Dat fiind contextul politic favorabil, solicitanţii nu întâmpină dificultăţi. În vara anului 1970, un grup de specialişti francezi poposesc în Maramureş pentru o acţiune de documentare. Grupul[226] este condus de **Pierre Goron**, preşedintele Centrului internaţional de documentare pentru dans şi director artistic al Uniunii naţionale al grupelor folclorice pentru cultura populară din Franţa. Profesorul Mihai Pop, directorul Institutului de Etnografie şi Folclor din Bucureşti s-a oferit să-i însoţească pe francezi în peregrinările lor prin satele maramureşene: "Au fost vizitate muzee şi colecţii particulare, s-a asistat la parade ale costumului popular, la spectacole folclorice, s-a mers în sate îndepărtate unde au cunoscut meşteri vestiţi în cioplitul lemnului, în ceramică, în arta ţesutului; (…) s-a mers la nunţi, la praznice în casele ţărăneşti, cu caş, lapte de oi şi muzică de lăutari"[227].

Pentru francezi, acţiunea a fost mai mult decât o reuşită, însă Mihai Pop a înţeles că adevărata documentare, pentru un specialist străin, nu trebuie să vizeze doar festivismul, parada şi lăutarii; ci mult mai utilă ar fi participarea pe un şantier de cercetare a elementelor de cultură populară. Probabil aşa s-a născut ideea cercetării etnofolclorice şi sociologice de pe Valea Cosăului, care a demarat în vara anului 1971.

■ **Sesiunea de comunicări de la Sighet (1970).** Un alt moment important care a marcat decisiv mişcarea folcloristică din Maramureş a fost organizarea, începând din decembrie 1970, a unei sesiuni de referate şi comunicări ştiinţifice pe teme de folclor, în cadrul *Festivalului datinilor şi obiceiurilor de iarnă* de la Sighet. Iniţiativa lui **Mihai Dăncuş** a fost susţinută de profesorul **Mihai Pop**, care de altfel a şi patronat manifestarea timp de aproape două decenii (până în 1988). Pentru a justifica o astfel de Sesiune, s-a motivat că aceasta constituie "un bun prilej de fundamentare teoretică, de prezentare şi o interpretare a ceea ce ne-am obişnuit cu toţii să numim datini şi obiceiuri străbune, având o valoare instructivă şi documentară, atât prin lucrările prezentate, cât şi prin schimbul util de opinii dintre diferiţi lucrători pe tărâmul culturii de

---

224 Asociaţia Folcloriştilor şi Etnografilor din Maramureş a fost înfiinţată la data de 8 octombrie 1972.
225 Ion Chiş Şter, intervenţie la o masă rotundă, material publicat în *Pentru socialism*, 2 mai 1973, republicat în *Memoria…,* nr. 8-9, 2003, p. 834.
226 Alcătuit din Pierre Goron, Heri Sabbah, Nadia Mézencev, Francine Duvignau, Maryse Lemoine, Marthe Bohn, Maryse la Bellec, Simone Roux, Monique Compère.
227 Tea Preda, *Folclorişti francezi în Maramureş*, în revista *Secolul 20*, nr. 9(117), 1970, p.176-181.

masă şi contribuind la o mai deplină clarificare a fenomenului folcloric legat de sărbătorile laice de iarnă şi alte tradiţii populare”[228].

În primii 20 de ani, până la căderea regimului comunist, Sesiunea şi Festivalul de la Sighet “erau şi un pretext pentru marii intelectuali ai ţării, scriitori, artişti, cercetători, muzeografi, să vină aici «să ne comunice ceva», dar şi să sărbătorească Crăciunul, care altfel era interzis, să schimbe idei într-un spaţiu de sărbătoare şi libertate”[229].

Sesiunea de la Sighet a devenit, încă de la primele ediţii, un veritabil forum de expunere a ideilor, dar şi a concluziilor desprinse în urma cercetărilor de teren efectuate în Maramureş. Au susţinut prelegeri şi referate un număr impresionant de cercetători români şi străini, printre care: Jean Cuisenier, Claude Karnoouh, Gail Kligman, Miya Kosei, Marie Gabrielle Leblanc, Patrick şi Christine Weisbecher, Pierre Dutron, Joel Marrant, Mihai Dimiu, Constantin Eretescu, Sanda Golopenţia, Aurora Perju-Liiceanu, Nicolae Dunăre, Narcisa Ştiucă, Iuliana Băncescu, Liviu Sofonea, Dumitru Pop, dar şi cercetători maramureşeni.

În 1973, apare o broşură, *Comunicări ştiinţifice pe teme folclorice, Sighetu Marmaţiei, 1970-1971*, în care sunt tipărite circa 20 de comunicări din cele prezentate la primele două ediţii ale Sesiunii. Însă o valorificare sistematică şi temeinică a referatelor are loc abia la începutul secolului al XXI-lea, prin apariţia volumelor din seria *Acta Musei Maramoresiensis* (volumul I - 2002, vol. II - 2004, vol. III - 2005). În prefaţa primului tom, Mihai Dăncuş, directorul Muzeului Maramureşean din Sighet, menţiona: “Am acumulat în acest volum studii şi comunicări pe teme de etnografie şi folclor, dar şi de istoria culturii, care s-au păstrat aici, la Muzeul Etnografic al Maramureşului pe parcursul a peste 30 de ani, în cadrul sesiunii ştiinţifice ce se organizează cu ocazia *Festivalului de datini şi obiceiuri*, sesiunea fiind componenta ştiinţifică de mare prestigiu a acestei manifestări. Sesiunea a fost inaugurată de către noi încă din anii ’70 (..). Volumul de faţă cuprinde o mică parte din cele peste patru sute de comunicări care s-au ţinut de-a lungul anilor la sesiunea muzeului”. În cele trei tomuri masive care au apărut până în prezent au fost publicate 144 de referate şi comunicări, unele dintre ele fiiind cuprinse şi în alte lucrări sau colecţii de studii.

Promotorul acestei manifestări de prestigiu, **Mihai Dăncuş**, s-a născut la 10 februarie 1942 în localitatea Botiza. A urmat studii universitare de filologie la Cluj. A obţinut titlul de doclor în ştiinţe, specialitatea etnografie şi folclor, cu teza *Naşterea în tradiţia populară maramureşeană*. O vreme a fost profesor în comuna Bârsana, iar din 1977 este director al Muzeului Etnografic din Sighetu Marmaţiei. În 1986, realizează monografia *Zona etnografică Maramureş*, iar în 2000, alături de George Cristea, publică un volum cu caracter monografic, *Maramureş - un muzeu viu în centrul Europei* (Editura Fundaţiei Culturale Române).

1971. În primăvara anului 1971 (13-16 mai), Baia Mare găzduieşte a patra ediţie a Colocviului Naţional al Cercurilor Ştiinţifice de Folclor. O parte din referatele prezentate la acest colocviu vor apărea, doi ani mai târziu, în volumul *Lucrări ştiinţifice. Cercurile studenţeşti de folclor*[230], prefaţat de Mihai Pop. Tot atunci încep filmările la pelicula *Maramureşul de soare*, un film etnografic realizat de studioul cinematografic Bucureşti, după un scenariu de **Valentin Munteanu**. “De obicei, asemenea pelicule sunt denumite documentare. Dar filmul acesta de aproape o oră,

[228]*Comunicări ştiinţifice pe teme de folclor, Sighet, decembrie 1970 -1971*, Casa Creaţiei Populare Maramureş, Baia Mare, 1973; cuvânt înainte, p. 3.

[229] Mihai Dăncuş, *Acta Musei Maramoresiensis*, I, 2002, prefaţă, p. 15; despre istoria Sesiunii de la Sighet vezi şi Dumitru Iuga, Anamaria Iuga, *Şcoala Mihai Pop…*, în revista *Cerc*, nr. 1, Bucureşti, 2005, p. 76-77.

[230]*Lucrări ştiinţifice. Cercurile studenţeşti de folclor*, Baia Mare, 1973, 122 p., conţine 14 referate.

realizat în culori, nu este o monografie a judeţului, ci o sumă de stări pe care ţi le procură Maramureşul în contact direct cu el", avea să declare într-un interviu regizorul **Mihai Bucur**[231]. **Isidor Râpă şi Constantin Arvinte** revin cu cea de-a treia culegere de folclor muzical, intitulată *Cât-îi Maramureşu'*[232]. Este o lucrare cu mult mai preţioasă decât cea din 1968 sub aspect grafic şi literar; de asemenea, partiturile muzicale sunt însoţite de texte poetice. Cele 80 de melodii provin din zona Maramureşului istoric, din Ţara Lăpuşului, a Codrului şi din Chioar.

Cercetarea de pe Valea Cosăului / Mihai Pop. Un eveniment cu adevărat major a avut loc pe **18 iulie 1971**, când debutează, în satele de pe **Valea Cosăului**, o vastă acţiune de cercetare a culturii populare din Maramureş, care a durat trei ani. Într-un document datat 5 iunie 1971, profesorul **Mihai Pop**, în calitate de director al Institutului de Etnografie şi Folclor din Bucureşti, expune motivele şi scopul final al acestui demers: "Cercetarea de pe Valea Cosăului, urmând să cuprindă satele Budeşti, Breb, Sârbi, Călineşti, să fie **o cercetare eşantion**, prin care să se urmărească prezentarea maramureşeanului cu modul său de a trăi, gândirea, cunoştinţele, deprinderile socializate, obiceiurile, graiul, folclorul, arta populară etc"; "De o cuprindere mai largă, deşi centrată pe domeniul etnologiei, cercetarea să implice specialişti din mai multe discipline: istorie, demografie, sociologie şi economie, statistică, ştiinţele naturii, lingvistică, psihologie şi pedagogie, folclor literar şi muzical, etnografie, artă populară etc. Ea va deveni deci o cercetare pluridisciplinară"; "Cercetarea care urmează să dureze 2-3 ani, să se finalizeze: A. într-o monografie (care să cuprindă I. Istoria satelor cercetate (…) II. Problemele procesului de transformare a vieţii tradiţionale, de încadrare a tradiţiei în cultura contemporană), B. într-o arhivă locală, C. într-o serie de filme documentare, D. în rezultatele unor experimente metodologice cu tematică modernă particulară, care să contribuie la promovarea noilor metode de cercetare de teren în etnologia românească"[233].

La această *cercetare-eşantion* au fost invitaţi să participe cei mai buni specialişti din ţară: Sanda Golopenţia Eretescu, Georgeta Stoica, Radu Popa, Mariana Kahane, Ligia Georgescu, Radu Răutu, Irina Safarici, Aurora Perju-Liiceanu, Georgeta Ene - Bucureşti, Dumitru Pop (Cluj), I. Creţu (Timişoara), Sabin Şainelic (Baia Mare), Mihai Dăncuş şi Francisc Nistor (Sighet) ş.a. Unul dintre participanţi, Sabin Şainelic, mărturisea, într-un articol apărut în presa locală, că este demn de apreciat includerea în grupul de cercetători a unor oameni de diferite specialităţi, deoarece astfel se preia "metoda de cercetare a sociologului român Dimitrie Gusti"[234]. Entuziasmul de început îi vor determina pe organizatori să afirme că după Valea Cosăului, cercetările vor viza zonele Lăpuş, Chioar şi Codru.

Chiar dacă ulterior au apărut obstacole imprevizibile, astfel încât planurile iniţiale au fost duse până la un anumit punct, cercetările efectuate de profesorul Mihai Pop în perioada 1971-1973 vor genera efecte în timp: sesiunea de comunicări de la Sighet se înviorează cu referatele redactate de către participanţii la cercetarea-eşantion; Dumitru Iuga, Mihai Olos şi Nicoară Timiş coordonează un admirabil *Calendar al Maramureşului* (1980); Vasile Latiş îşi elaborează teza de doctorat (*Păstoritul în Munţii Maramureşului*, 1993) pornind de la cercetările de teren din anii '70, sub îndrumarea lui Mihai Pop; Jean Cuisenier publică, în anul 2000, volumul

---

[231] v. Gheorghe Moldovan, *Maramureşul de soare*, în *Maramureş*, decembrie 1971, p. 13.

[232] *Cât-îi Maramureşu'. Culegere de cântece populare pentru solişti vocali*, Casa Creaţiei Poulare, Baia Mare, 1971, 122 p.

[233] vezi articolul *O prestigioasă iniţiativă de cercetare a culturii populare din Maramureş*, de Ioan Chioarean Pomianu, în *Astra maramureşeană*, nr. 1-2 (6-7), Baia Mare, 1998, p. 2-3.

[234] vezi articolul *Valea Cosăului – un Maramureş în miniatură*, de Ştefan Bellu, în *Maramureş*, august 1971, p. 14.

Mémoire de Carpathes…, ca rezultat al cercetărilor de pe Valea Cosăului, demarate în 1973 şi continuate, individual, pe parcursul următoarelor două decenii; Sanda Golopenţia propune abia în 2004 o colecţie de texte populare culese din localitatea Breb, *Learn to sing, my mother said*.

Nu putem trece mai departe fără a realiza un portret al eminentului profesor **Mihai Pop** (1907-2000), care a marcat istoria folcloristicii maramureşene nu atât prin lucrările sale ştiinţifice ("se spune despre opera profesorului Mihai Pop că a fost una eminamente orală"), cât prin sprijinul direct sau indirect acordat focloriştilor locali în publicarea operelor (colecţii şi studii), susţinerea tezelor de doctorat sau organizarea unor manifestări de profil. Fără el, folcloristica Maramureşului ar fi fost mult mai săracă.

"Mihai Pop a fost un om în aceeaşi măsură simplu şi extrem de sofisticat, a fost ataşat de tradiţii, dar şi deschis la nou, a fost un ţăran prin locul de naştere şi prin natura cercetărilor întreprinse, dar un adevărat orăşean prin eleganţa sa şi prin felul în care a ştiut să cucerească Bucureştiul, a fost unul dintre românii din Transilvania care au trecut Munţii, dar şi un cetăţean al lumii, a fost în acelaşi timp profesorul şi prietenul studenţilor săi, şi, nu în cele din urmă, a fost un academician cu spiritul încă viu"[235]. Mihai Gabriel Pop s-a născut în localitatea Glod (comuna Strâmtura), pe Valea Izei, la 18 ianuarie 1907. Părinţii săi, Iulia (n. Lazăr) şi Ştefan Pop (Papp, în ortografia vremii) erau originari din Apşa de Jos, o localitate de pe malul drept al Tisei (azi în Ucraina). "După tată, era descendent al familiilor voievodale Codrea şi Stan de Sarasău, menţionate în documentele vremii la începutul secolului al XIV-lea. După mamă, descindea din familia nobilă Lazăr de Purcăreţ. Amândouă familiile au şi astăzi descendenţi în Apşa de Jos, Apşa de Mijloc (în Transkarpatia) şi Giuleşti"[236]. După absolvirea Liceului Dragoş Vodă din Sighet, urmează studiile universitare de litere şi filologie la Bucureşti (1925-1929), apoi studii de specialitate în lingvistică la Universităţile din Praga, Boon şi Varşovia (1929-1934). Obţine doctoratul în filologie în 1942, la Universitatea din Bratislava, cu o teză despre cuvintele compuse de origine slavă în limba română, iar ulterior devine doctor docent în ştiinţe filologice al Universităţii din Bucureşti. Îşi începe cariera universitară ca asistent (1936-1939) la catedra de limba română a Universităţii din Bucureşti, condusă de Dumitru Caracostea, apoi este conferenţiar şi profesor (1962-1975). În 1971, a fost ales preşedinte al Societăţii Internaţionale de Etnografie şi Folclor. În 1967, i se decernează premiul internaţional I.G. Herder[237].

"Cărturar de o deosebită erudiţie (…), perfect cunoscător a 10-12 limbi străine şi cu o surprinzătoare predispoziţie în a intui şi recepta tot ceea ce este nou şi modern în domeniul domniei sale de preocupări, domnul profesor Mihai Pop a fost şi un creator şi un conducător de şcoală ştiinţifică, poate cea mai cuprinzătoare şi rodnică din toate câte le-a cunoscut folcloristica românească de-a lungul evoluţiei sale"[238] (Alexandru Dobre, 1998). Nepoata sa, Rucsandra Pop, certifică faptul că profesorul "vorbea cu siguranţă germana, maghiara şi ucraineana, învăţate încă de mic, franceza, engleza, slovaca şi ceha"[239]. Pregătirea sa teoretică şi metodologică a stat sub semnul structuralismului promovat de Cercul de la Praga, dar şi al pre-structuralismului folcloric al profesorului Dumitru Caracostea[240].

---

[235] Rucsandra Pop, *Profesorul Pop vs Moşul*, în *Cybela*, nr. 1, august 2005, p. 3-6.

[236] Dumitru Iuga, Anamaria Iuga, *Şcoala Mihai Pop şi cercetările etnologice maramureşene contemporane*, în *Cerc*, nr. 1, Bucureşti, 2005, p. 69-82.

[237] vezi I. Datcu, *Dicţionarul…*, 1979, p. 351-353; *Autori maramureşeni*, Baia Mare, p. 452-457.

[238] Alexandru Dobre, în *Astra maramureşeană*, 1998, nr. 1-2 (6-7), p. 7.

[239] Rucsandra Pop, ibidem.

În opinia discipolilor săi[241], opera orală a profesorului (mai mult decât cea scrisă) a contribuit la edificarea a ceea ce s-a numit **Şcoala Mihai Pop**, în definitiv o instituţie mai mult virtuală[242]. Studiile sale au rămas risipite în numeroase publicaţii sau au făcut obiectul unor prefaţe şi postfaţe la diverse culegeri de folclor. În 1976, publică două volume: *Obiceiuri tradiţionale româneşti*[243] şi *Folclor literar românesc*, în colaborare cu Pavel Ruxăndoiu[244], o sinteză a cursurilor ţinute de autori la Universitatea din Bucureşti. În 1984, apare monografia *Zona etnografică Lăpuş*, scrisă în colaborare cu Georgeta Stoica, iar în 1998, Nicolae Constantinescu şi Alexandru Dobre se îngrijesc de editarea operei lui Mihai Pop - *Folclor românesc*[245], două volume[246].

1972. Asociaţia… O nouă generaţie de folclorişti, mulţi dintre ei foşti studenţi ai profesorilor Dumitru Pop (la Cluj) sau Mihai Pop (la Bucureşti), băteau la porţile afirmării. Ideea constituirii unei Asociaţii, sub egida căreia să se constituie cercetările de teren şi să se publice colecţii şi studii de specialitate, a fost gestată de mai mult timp, aşteptându-se doar un moment favorabil. În iulie 1972, în presa locală apare un articol cu titlul *Pentru o Asociaţie a folcloriştilor şi etnografilor maramureşeni*[247]. Autorul **Petre Lenghel Izanu** consideră că o astfel de Asociaţie "ar avea menirea de a impulsiona şi mai mult strângerea şi valorificarea comorilor spirituale maramureşene, în mod sistematic, pe baze noi, ştiinţifice, având ca exemplu concret «cercetarea-eşantion» a culturii populare de pe Valea Cosăului…". De asemenea, noua Asociaţie ar avea sarcina să supervizeze libretele, scenetele şi dramatizările formaţiilor amatoare, astfel încât acestea să fie cât mai autentice, "pentru a nu mai vedea spectacole stilizate exagerat sau de-a dreptul grotesc…". În opinia lui Lenghel Izanu, de ochiul vigilent al membrilor Asociaţiei nu vor scăpa nici piesele de artizanat "care se comercializează şi ajung şi peste hotare". Iar activiştii culturali de la sate, îndrumaţi de folcloriştii constituiţi în Asociaţie, ar putea întocmi "interesante monografii folclorice şi ar putea înjgheba mici muzee etnografice săteşti".

Spre toamnă, după ce se finalizează o nouă etapă de cercetare pe Valea Cosăului şi se fac evaluările de rigoare, se solicită aprobarea (din partea Comitetului Judeţean de Cultură şi Educaţie Socialistă) înfiinţării unei *Asociaţii a folcloriştilor şi etnografilor din Maramureş*. Şedinţa de constituire are loc în data de **8 octombrie 1972**. A fost ales ca preşedinte **Nicoară Timiş**, directorul Centrului Creaţiei Populare Maramureş, iar profesorul **Mihai Pop** a acceptat funcţia de preşedinte de onoare. Tot cu acest prilej, s-a elaborat un Statut care definea obiectivele Asociaţiei: culegerea, cercetarea, păstrarea şi valorificarea creaţiei populare tradiţionale contemporane, prin

[240] Ioan Şt. Lazăr, *Contribuţii ale profesorului Mihai Pop la dezvoltarea teoriei literare moderne*, în revista *Cerc*, nr 1, 2005, p. 42-47.
[241] Gheorghe Deaconu, *Surse şi etape în formarea şi devenirea profesorului Mihai Pop. Preliminarii*, în revista *Cerc*, nr. 1, 2005, p. 62.
[242] Vezi *Şcoala Mihai Pop*, volum dedicat profesorului Mihai Pop la cea de-a 90-a aniversare. Ediţie îngrijită de Gh. Deaconu şi Ion Şt. Lazăr. Editat de Centrul de Îndrumare a Creaţiei Populare Vâlcea, Râmnicu Vâlcea, 1997, 176 p.
[243] Mihai Pop, *Obiceiuri tradiţionale româneşti*, Institutul de Cercetări Etnologice şi Dialectologice, Bucureşti, 1976, 192 p.
[244] Mihai Pop, Pavel Ruxăndoiu, *Folclor literar românesc*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1976, 368 p.
[245] Mihai Pop, *Folclor românesc*, Editura Grai şi Suflet – Cultura Naţională, Bucureşti, 1998.
[246] Pentru o bibliografie integrală vezi *Mihai Pop, Contribuţii bibliografice*, realizat de Otilia Marinescu şi Ana - Maria Brezovski, Biblioteca Judeţeană *Petre Dulfu*, Baia Mare în *Astra maramureşeană*, 1998, an III, nr. 1-2 (6-7), p. 6-7.
[247] Petre Lenghel Izanu, *Pentru o Asociaţie a folcloriştilor şi etnografilor maramureşeni*, în *Pentru socialism*, XXII, nr. 5742, 15 iulie 1972, p. 3

mijloace care îi stau la dispoziţie. Concret, membrii *Asociaţiei* şi-au propus să constituie colective de cercetare folclorică pentru fiecare din cele patru zone (Chioar, Codru, Lăpuş şi Maramureş). Pentru că majoritatea celor care au aderat la *Asociaţie* erau dascăli (profesori şi învăţători)[248] acţiunile importante erau programate pentru vacanţele din timpul verii. În acest interval, urmau să se organizeze tabere cu o durată de zece zile în fiecare zonă cu scopul cercetării şi culegerii de folclor, “sub îndrumarea unor specialişti de la Institutul de Etnografie şi Folclor din Bucureşti”. Materialul stocat urma să intre în Arhiva de folclor “care se afla în curs de organizare pe lângă Centrul de îndrumare a creaţiei populare…”[249].

E limpede că *Asociaţia* a fost plămădită după chipul şi asemănarea Institutului condus de profesorul Mihai Pop şi a fost rodul emulaţiei provocate de cercetarea de pe Valea Cosăului.

Nicoară Timiş precizează că *Asociaţia* şi-a mai propus să revitalizeze hora satului, dansul la şură sau la căminul cultural, să organizeze festivaluri şi concursuri pentru solişti vocali şi instrumentişti şi să cerceteze folclorul naţionalităţilor conlocuitoare.

1973. În primăvara anului 1973, se desfăşoară un *Simpozion al Asociaţiei folcloriştilor*, prilej de decantare a obiectivelor pe termen scurt. Profesorul **Ion Chiş Şter** concluzionează: “Personal, şsimpozionulţ mi-a confirmat o cerinţă mai veche: fără erudiţie în acest domeniu rămâi, în mod fatal, la stadiul descriptiv. Ori erudiţia nu se poate câştiga citind sau ascultând numai folclor maramureşean şi nici măcar numai românesc”[250]. Atacul a vizat, în mod evident, diletantismul din folcloristica maramureşeană, dar şi intervenţiile grosolane asupra textelor. Tot la capitolul concluzii, Mihai Olos vorbeşte despre “nevoia ca *Asociaţia folcloriştilor* să aibă o viaţă reală, nu prin şedinţe, ci în mijlocul celor care produc”.

Aşa se face că, în vacanţa de vară, un grup format din circa 40 de cercetători locali au efectuat investigaţii în zonele Chioar, Codru, Lăpuş, Valea Izei, la stâni şi în diferite localităţi din judeţ[251].

Primăvara de la Bucureşti începea să se ofilească, iar efervescenţa ultimilor ani se potolea sub presiunea cenzurii. Realizările anului 1973 se datorează în mare parte curajului, dar şi a unei inerţii a marilor acţiuni întreprinse anterior.

Centrul de Îndrumare a Creaţiei Populare publică trei lucrări importante. Alături de colecţia de comunicări pe teme folclorice ce cuprinde 23 de referate prezentate la Sighetu Marmaţiei, în sesiunile 1970 şi 1971, mai apare lucrarea *Măştile populare şi jocurile cu măşti din Maramureş*[252]. Autorul, **Francisc Nistor**[253], elaborează un studiu despre măştile populare, la care adaugă opt texte (de moşi, de metehău, jocul caprei, jocul ursului şi colinda cerbului) culese din Bârsana, Strâmtura, Sarasău, Sighet, Vadu Izei şi Deseşti. Volumul mai cuprinde un catalog format din 130 de ilustraţii (fotografii alb-negru) cu caracter etnografic.

Cea de-a treia apariţie editorială a anului se datorează lui **Gheorghe Baciu** (maestru emerit al Artei, laureat al Premiului de Stat) şi **Gavrilă Ghiur**: *Dansuri populare din Ţara Lăpuşului şi Ţara Chioarului*. Rod al culegerilor de teren şi al observaţiilor asupra folclorului local efectuat începând din 1953, cele două volume

---

[248] Din *Asociaţie* au mai făcut parte ingineri, medici, geologi, meşteri populari, preoţi, scriitori, artişti plastici, studenţi şi elevi.
[249] Nicoară Timş, în *Maramureş*, decembrie 1972, p. 20.
[250] Ion Chiş Şter, în *Pentru socialism*, 20 mai 1973; vezi şi *Memoria*…, nr. 8-9, 2003, p. 836.
[251] Dumitru Iuga, *Şcoala Mihai Pop*…, în Cerc, nr. 1, 2005, p. 78; Dosar 1974, Arhiva Centrului Creaţiei Populare Maramureş.
[252] Francisc Nistor, *Măştile populare*, Centrul de îndrumare…, Baia Mare, 1973, 156 p.
[253] La volum au mai colaborat Mihai Dăncuş şi Nicoară Timiş; prefaţă de Vida Gheza.

conţin materiale “ce redau fidel forma în care se practică jocurile (…) la hora satului”, astfel încât “vor putea fi mărturii preţioase pentru generaţiile viitoare”. Lucrarea conţine desene, schiţe ilustrative, partituri muzicale şi notare grafică pentru 19 dansuri (7 din Ţara Lăpuşului şi 12 din Ţara Chioarului); în 1968, majoritatea dansurilor descrise au fost înregistrate pe suport video.

Tot în 1973, îşi începe cercetările, la Poienile Izei, **Joel Marrant**, profesor de antropologie culturală la Linfild College din Oregon (SUA). În prima etapă, acestea s-au desfăşurat pe parcursul a 15 luni, până în 1974, şi s-au materializat în teza sa de doctorat: *Ideea de tradiţie populară în România*. Profesorul american revine în septembrie 1981 pentru a continua cercetările în Poienile Izei.

■ După 1973, nimic important nu se petrece în zona folcloristicii maramureşene, până spre sfârşitul deceniului. În capitală au apărut câteva lucrări de specialitate: în 1974, *Cântece bătrâneşti* (Al. I. Amzulescu); în 1975, *Coordonatele sud-est europene ale baladei populare româneşti* (Adrian Fochi); *Muzica populară românească* (Tiberiu Alexandru); în 1976 apare *Mica enciclopedie a poveştilor româneşti* (Ovidiu Bârlea) şi *Obiceiurile tradiţionale româneşti* (Mihai Pop), iar în 1978, *Etnografia poporului român. Cultura materială* (Valer Butură). Şi cam atât din cele importante. Pe plan local consemnăm redactarea valorosului *Calendar al Maramureşului* (Ion Bogda, Mihai Olos, Nicoară Timiş), finalizat în 1975 şi pregătit pentru tipar în 1976, dar interzis de cenzură. Unul dintre autori, Dumitru Iuga (alias Ion Bogdan), susţine că, din pricina insistenţei ca această lucrare să primească aprobările de tipar, a fost dat afară din serviciu în 1978.

Cauzele acestei anomalii istorice îşi are rădăcinile în evenimentele petrecute în China, în 1966. **Revoluţia culturală** din această ţară s-a desfăşurat pe parcursul unui deceniu (1966-1976) şi a avut drept obiectiv împiedicarea pătrunderii capitalismului şi protejarea “valorilor socialismului”. În 1971, Nicolae Ceauşescu, după vizitele efectuate în China şi Coreea de Nord, îşi propune să importe în România planurile *revoluţiei culturale* iniţiate de chinezi şi aplicate deja de Partidul Muncitoresc Coreean. Ceauşescu se declară adept al filosofiei preşedintelui Kim Il Sung, iar cărţi nord-coreene pe această temă sunt traduse în limba română şi distribuite în toate librăriile.

Perioada coincide cu promovarea unui deşănţat cult al personalităţii, specific regimurilor dictatoriale. În 1972, liderul comunist de la Bucureşti propune un amplu proiect de sistematizare a localităţilor urbane şi rurale, care debutează cu demolarea în masă a gospodăriilor ţărăneşti şi strămutarea familiilor afectate în apartament de bloc. Făcând uz de acest proiect, activiştii de partid decid demolarea unui număr mare de monumente istorice şi biserici. Cenzura se reinstaurează în toate domeniile, controlând în special periodicele, cărţile de beletristică şi de specialitate, manualele etc. Poeţilor proletcultişti li se oferă spaţiu generos pe posturile de radio, televiziune şi în ziare. Spre sfârşitul deceniului, România s-a transformat în cea mai sinistră dictatură din blocul comunist.

1976. Editura *Ion Creangă* din Bucureşti îi publică lui **Isidor Râpă** volumul *Balade şi legende maramureşene*. Deşi lucrarea nu are nici o valoare ştiinţifică, este ciudat faptul că ea apare în notele bibliografice ale unor studii de folclor şi chiar în cele două lucrări dedicate *Bibliografiei folclorului maramureşean*. Trebuie menţionat că această carte cuprinde cinci balade şi cinci legende “romanţate”, deci prelucrate de autor, care, e drept, păstrează stilul şi cadenţa populară. Lucrarea poate fi cel mult încadrată la capitolul “de inspiraţie folclorică”.

La polul opus se situează *Măiastra*, o foaie editată în septembrie 1976 de *Centrul de Îndrumare a Creaţiei Populare*, în colaborare cu ziarul local şi dedicată

Colocviului Internaţional *Constantin Brâncuşi*. Cei doi autori, **Ion Bogdan** şi **Mihai Olos**, realizează o foaie avangardistă (prin concepţie şi conţinut), utilizând versuri populare maramureşene autentice, prezentate bilingv (română şi engleză) şi ilustrate cu fotografii ale lucrărilor brâncuşiene.

În prima decadă a lunii noiembrie 1976, un grup alcătuit din şapte cadre didactice şi 26 de studenţi de la secţia filologie a Institutului de învăţământ superior din Baia Mare a descins în zona Chioar. Timp de două săptămâni profesorii şi studenţii băimăreni au aplicat chestionare (generale şi speciale) unui număr mare de informatori din 11 localităţi din zonă. Conform proiectului, cercetările urmau să se extindă pe o perioadă de cinci ani[254]. Perseverenţa coordonatorilor proiectului va determina, în 1983, apariţia monografiei *Graiul, etnografia şi folclorul zonei Chioar*, lucrare premiată de Academia Română în 1985.

Profesorul **Ion Chiş Şter** publică, în decembire 1976, un articol în presa locală[255] pentru a readuce în discuţie unul din obiectivele *Asociaţiei folcloriştilor*: constituirea **Arhivei de Folclor a Maramureşului**. Cu acest prilej aflăm că, la întâlnirea "fiilor Maramureşului" din 1975, s-a propus ca Arhiva să fiinţeze pe lângă instituţia care conservă elemente de cultură populară - Secţia etnografică a Muzeului Judeţean. După care Ion Chiş Şter realizează o descriere a stadiului în care se află demersul: "În momentul de faţă există cel puţin trei colecţii publice de folclor maramureşean, pe care nu le putem numi arhive propriu-zise: la *Centrul de îndrumare a creaţiei populare*, la Muzeul Etnografic din Sighetu Marmaţiei şi tânăra colecţie cu caracter de arhivă de la Facultatea de Învăţământ Pedagogic din Baia Mare". La *Centrul de îndrumare* existau peste 50 de benzi de magnetofon, alte 30 constituind colecţia cercului de folclor universitar. Mai existau, de asemenea, numeroase colecţii particulare: "Se zice că sunt în Maramureş cel puţin 30 de colecţionari. Cunoaştem noi (fără să le cunoaştem şi colecţiile) pe Pamfil Bilţ, Titus Bilţiu Dăncuş, Mihai Bodnar, Augustin Botiş, Ion Buzatu, Constantin Calogherato, Victor Ilieşiu, Dumitru Iuga, Vasile Latiş, Petre Lenghel Izanu, Mihai Olos, Lupu Petrovan şi câţi n-or mai fi?"[256]. La aceştia se mai adaugă profesori de limba şi literatura română care şi-au luat examenul de licenţă la universitate cu lucrări despre folclorul maramureşean. Profesorul Chiş Şter este convins că "Secţia de Etnografie a Muzeului Judeţean ar putea prelua arhiva judeţeană de folclor; o dată cu ea trebuie să se constituie şi arhiva de filme etnografice". Interesant e fapul că după trei decenii situaţia e aceeaşi, Maramureşul neavând nici la acestă oră o Arhivă de folclor centralizată.

(**1977**) **Francisc Nistor** publică, în 1977, o lucrare monografică, *Poarta maramureşeană*[257], care conţine 142 de ilustraţii, fiecare tip de poartă fiind însoţit de detalii importante: descriere, decor, data construcţiei, numele meşterului şi locul unde se află.

1978. Dumitru Pop / Folclor din zona Codrului. După opt ani în care nu se publică nici o lucrare esenţială de folclor, Dumitru Pop revine cu o colecţie de poezii populare din zona Codru[258]. Cele 500 de texte sunt structurate astfel: Cântece de oprimare socială, cântece de înstrăinare, cântece de cătănie şi război, cântece istorice, cântece de leagăn, de dragoste, satirice, de lume şi petrecere, strigături la joc, balade, cântece de nuntă, strigături la nuntă, bocete, colinde, ghicitori şi descântece. Este prima culegere masivă de folclor din Codru, până atunci fiind publicate puţine texte

[254] Vezi Gh. Pop, *Investigaţii în zona Chioar*, în *Maramureş,* decembrie 1976, p. 15.
[255] Ion Chiş Şter, *Arhiva de folclor a judeţului şi colecţiile particulare*, în *Maramureş*, decembrie 1976, p. 14.
[256] Ibidem
[257] Francisc Nistor, *Poarta maramureşeană*, Editura Sport Turism, Bucureşti,1977, 143 p.
[258] Dumitru Pop, *Folclor din zona Codrului*, Centrul de îndrumare a creaţiei populare…, Baia Mare, 1978, 415 p.

folclorice din această zonă: Vasile Caba (1918) – 7 texte, Pompei Hossu Longin - în reviste, Dumitru Pop (1962) – 150 de texte şi Augustin Mocanu (1970, *Ceas pe ceas*…) – 15 texte.

Ponderea materialelor culese aparţine lui Dumitru Pop, investigaţiile fiind realizate, la intervale diferite, pe parcursul a aproape 30 de ani. Colecţia mai cuprinde 111 texte culese de un grup de 14 studenţi de la Facultatea de Filologie din Cluj-Napoca, în urma a două campanii (în 1974 şi 1975), sub îndrumarea lectorului dr. Ion Şeuleanu. Dumitru Pop ne asigură că, iniţial, toate textele au fost notate fonetic, iar colecţia are un caracter antologic şi nu monografic: "şColecţiaţ nu ilustrează absolut toate categoriile folclorice existente în zonă şi nici creaţia tuturor localităţilor aparţinătoare acesteia. Ea cuprinde doar o selecţie dintr-un material cu mult mai vast, cules din câteva sate situate pe versantul estic al Munţilor Codrului…" (p.4). Selecţia a avut în vedere piesele mai reprezentative pentru zona Codru, respectiv criteriul estetic. O culegere colectivă de ţinută, bine întocmită şi riguros selectată, cu numeroase creaţii inedite, dar şi "variante inedite ale unor creaţii de mai largă răspândire în folclorul românesc".

Peste ani, profesorul Dumitru Pop (2002) mărturisea că proiectul iniţial al lucrării avea şi o dimensiune muzicală: "Regret că, din păcate, cercetarea zonei Codru, din care a rezultat volumul *Folclor din zona Codrului* (1978) n-a putut fi realizată, potrivit înţelegerii, cu bunul şi regretatul meu coleg şi prieten Traian Mârza, conferenţiar la Conservatorul de Muzică din Cluj-Napoca"[259].

1979. Petre Lenghel Izanu / **Daina mândră pân Bârsana.** Profesorul Petre Lenghel Izanu s-a străduit aproape o jumătate de secol să publice o schiţă monografică a localităţii Bârsana. În aşteptarea unui editor binevoitor, folcloristul şi-a îmbogăţit colecţia de texte şi a ajustat de mai multe ori capitolul privind viaţa socială şi politică a localităţii. În 1979, *Centrul creaţiei populare* şi *Asociaţia folcloriştilor* decid să-i publice volumul *Daina mândră pân Bârsana*, în colecţia *Câte flori pe Iza-n sus*[260]. Capitolul VIII al lucrării este dedicat manifestărilor spirituale, fiind tratate datinile din zonă, dansurile populare, folclorul muzical şi graiul. Mult mai valoroase sunt anexele, care conţin folclor literar, poezie lirică, balade, descântece, basme, legende, snoave, proverbe, zicători, jocuri de copii, în total 422 de texte. Din păcate, numele performerilor, 57 la număr, le regăsim doar într-o listă din anexă, ceea ce diminuează mult caracterul ştiinţific al lucrării.

Citind-o în întregime, ai sentimentul că un fior comunist străbate cartea. În *cuvânt înainte*, autorul simte nevoia să-l citeze pe Nicolae Ceauşescu, iar la capitolul *Poezie lirică* a inserat "cântece şi strigături noi", de genul "Frunză verde viorele / La tătă casa ard stele / Venite pe firicele / Peste munţi, peste vâlcele / Ca să ne scape de rele. / (…) / Partidu' ne-a dat lumină / Și-n casă şi la inimă" (text 228, p.170) sau "Frunză verde de Crăiescu / Să trăiască Ceuşescu! / Ne conduce ca un tată / Partidu' şi ţara toată" (text 233, p.170).[261]. În postfaţa lucrării, Mihai Dăncuş precizează: "Entuziasmul şi ardoarea cu care a pornit în culegerea şi publicarea creaţiilor populare contemporane au dus uneori la neglijarea rigorii ştiinţifice" (p.257). În ciuda acestor neajunsuri, colecţia de texte se remarcă prin realizări artistice de excepţie.

■ Tot în 1979 apare al doilea volum cu titlul *Tradiţii maramureşene*. Beneficiind de coordonarea lui **Ion Chiş Şter** şi **Nicoară Timiş**, lucrarea este net supe-

[259] Dumitru Pop, interviu în *Memoria Ethnologica*, nr. 2-3, 2002, p. 233-236.

[260] S-au îngrijit de apariţia acestui volum Augustin Cosmuţa şi Nicoară Timiş.

[261] De altfel, P. Lenghel publică în repetate rânduri "folclor de tip nou": în ediţia din 1962 – *Folclor din Transilvania* – 40 de texte. Tot creaţii noi publică şi în volumul *Pe-un picior de plai* (1957) – 22 de piese, şi alte opt în volumul *Folclor poetic nou* (1965).

rioară faţă de volumul din 1967, deoarece "lărgeşte sfera obiceiurilor cercetate prin includerea obiceiurilor din viaţa omului şi a celor calendaristice, interpretate exigent şi cu probitate ştiinţifică - dovadă a maturizării forţelor de cercetare"[262]. Studiile analizează tradiţiile legate de Tânjaua de pe Mara, focul viu la stâna din Maramureş, tradiţiile moaşei de coşarcă, ospăţu cu daruri în zona Chioar, practici de înfrăţire în zona Chioar etc.

■ Etnomuzicologului **Constantin Prichici** (1911-1977) îi datorăm lucrarea monografică *Haiducul Pintea Viteazul în tradiţia poporului nostru. Studii de folclor* (1979)[263]. Autorul a analizat contextul social-istoric în care a acţionat pribeagul Grigore Pintea, a trecut în revistă toponimiile şi locurile pe unde a haiducit Pintea şi a urmărit modul în care se reflectă figura eroului în creaţia populară literară şi muzicală (cercetând tipurile baladei, geneza melodică a baladei – "cu rădăcini adânc înfipte în fondul tradiţional de cântece păstoreşti" - , precum şi pendularea între baladă şi colind). Anexa literară este o veritabilă antologie, cuprinzând versuri şi proză publicate de At. M. Marienescu (1859), Tit Bud (1908), Ion Bârlea (1924), Tache Papahagi (1925) etc.

---

[262] vezi *Graiul, etnografia*…, 1983, p. 172-173.

[263] Constantin Prichici, *Haiducul Pintea Viteazul în tradiţia poporului nostru. Studii de folclor*, Editura Muzicală, Bucureşti, 1979, 175 p.

Anii '80.

Ultimul deceniu comunist a început exploziv, cu cinci apariţii editoriale de excepţie. Folcloristica maramureşeană a punctat şi în anii următori, până în 1985. După acest an s-a aşternut o cortină grea peste România. Dictatura comunistă atinsese apogeul, iar standardul de viaţă al românilor se degradase până la nivelul umilinţei. Au fost anii în care românii aşteptau să se întâmple ceva care să-i elibereze, să-i descătuşeze. Exerciţiul de supravieţuire era prea dur pentru a mai acorda răgaz proiectelor extraprofesionale. Cenzurii politice i se adăuga cenzura foamei.

Calendarul Maramureşului (1980). Finalizat în 1975, *Calendarul Maramureşului*[264] a obţinut aprobările de tipar abia în 1980. "După apariţie, prin septembrie, a fost interzisă difuzarea, fiind programat pentru retopire din cauza publicării unor texte «neoptimiste»: bocete, descântece, colinde – neadmise pe atunci, precum şi cruci la numele colaboratorilor care au trecut în eternitate între timp. Din tipografie, împreună cu **Mihai Olos**, abia venit din Germania, am luat câteva exemplare şi le-am expediat mai multor prieteni şi reviste din ţară. Pe la mijlocul lunii octombrie, surpriză: cotidianul *Scânteia* a publicat o cronică elogioasă la *Calendar*[265]. Abia după aceea a fost difuzat tirajul de 8000 de exemplare, cu condiţia… ştergerii crucilor. Au venit apoi vremuri din ce în ce mai acerbe, nemaieditându-se nici un număr", a mărturisit, 24 de ani mai târziu, **Ion Bogdan**, unul dintre autori[266].

Publicaţia are format A4 şi o paginaţie foarte ingenuoasă: textele poetice sunt plasate pe marginea paginilor, ghicitorile şi zicătorile în partea inferioară, iar în mijloc textele folclorice în proză, studiile şi fotografiile. Apărut sub auspiciile *Asociaţiei folcloriştilor şi etnografilor*, respectiv *Măiastra - Asociaţia Tinerilor Artişti*, *Calendarul* cuprinde 607 texte (poezii populare), la care se adaugă basme, legende, ghicitori, proverbe, jocuri de copii, texte la moşi etc. În cuprins mai găsim un bogat material despre obiceiuri de primăvară (tunsul viţeilor, ieşitul cu plugul, semănatul, staurele florilor, tânjaua etc), vară (armindenul, moşii, sânzâienele, nedeia), primă-toamnă (claca, şezătoarea), toamnă (ziua luptilor), primă-iarnă (moşi, babe, metehăi), iarnă (strigarea peste sat, corindatul), respectiv obiceiuri de naştere şi nuntă. De asemenea, semnează valoroase studii Mihai Pop (*Anul nou, lectura unui discurs ceremonial*), Mihai Marina, Radu Popa (*Diplome maramureşene*), Mircea Popescu (*Eliade şi folclorul*), Constantin Noica, Alexandru Filipaşcu, Dumitru Pop (*Stâna prădată…*).

Este o culegere colectivă de texte inedite din colecţii particulare. Printre culegători se numără Ioan Ardeleanu Pruncu, Ştefan Bârlea, Augustin Botiş, Ion Chiş Şter, Parasca Făt, Dumitru Iuga (colecţie dominantă), Vasile Latiş, Petre Lenghel Izanu, Mihai Olos, Silviu Pop, Ion Zubaşcu ş.a.

Din păcate, se neglijează indicaţiile tehnice (numele performerului, vârsta, localitatea, data), motivaţia autorilor fiind - "pentru economia spaţiului şi lecturii" (p.141). Cu toate acestea, rămâne o lucrare de referinţă în peisajul publicistic maramureşean şi chiar naţional, referindu-ne la sfera valorificării folclorului. După acest tipar ingenios se va croi, peste două decenii, o altă prestigioasă publicaţie (editată de aceeaşi instituţie) - *Memoria Ethnologica*.

Dumitru Iuga s-a născut la data de 7 august 1942 în localitatea Săliştea de Sus. A absolvit Liceul Pedagogic din Sighet şi Institutul Pedagogic din Cluj Napoca. A urmat studii universitare de filologie la Bucureşti. De-a lungul anilor a fost dascăl în

264 Ion Bogdan, Mihai Olos, Nicoară Timiş, *Calendarul Maramureşului*, Centrul de îndrumare a creaţiei populare Maramureş, Baia Mare, 1980.
265 *Scânteia*, 3 octombrie 1980; cronica e semnată de Constantin Stănescu.
266 Dumitru Iuga, *Întâmpinare*, în *Memoria Ethnologică*, nr. 10, ianuarie – iunie 2004, p. 973.

Săliştea de Sus, apoi instructor la Comitetul pentru Cultură al judeţului Maramureş, bibliotecar la Biblioteca Judeţeană şi director al Casei Creaţiei Populare Maramureş. În 1990 a fondat revista *Măiastra*, iar în 2005 revista *Cybela*. Deţine o colecţie particulară de folclor (în manuscris), din care a publicat parţial în *Calendarul Maramureşului* (1980), *Antologia de folclor* (1980) şi seria *Memoria Ethnologica* (2001-2005).

Antologie de folclor din judeţul Maramureş (1980) / Ion Chiş Şter. Experienţa şi maturitatea membrilor *Asociaţiei folcloriştilor şi etnografilor din Maramureş* îşi spune cuvântul o dată cu lansarea volumului *Antologie de folclor din judeţul Maramureş* (1980). Un mare merit al materializării acestui proiect i se cuvine profesorului **Ion Chiş Şter** (1937-2006), coordonatorul unui colectiv de redacţie alcătuit din Pamfil Bilţiu, Ion Bogdan, Mihai Dăncuş, Vasile Latiş, Vasile Leschian, Gheorghe Pop, Mihai Pop şi Nicoară Timiş. Volumul, dedicat exclusiv poeziei, conţine 651 de texte grupate în trei capitole: Poezia de ritual şi ceremonial (poezia obiceiurilor de pest an, poezia obiceiurilor de familie şi poezia descântecelor), Balade şi Lirica. *Antologia*, o premieră în folcloristica locală, "grupează, din cântecele orale maramureşene culese timp de un secol, pe acelea pe care, după o cumpătată alegere, le-am socotit mai nimerite să vorbească de identitatea culturală a oamenilor din judeţul Maramureş" (Mihai Pop, p. 5).

Autorii au selectat textele din colecţii tipărite (I. Bârlea - ediţia 1968, T. Brediceanu - 1954, Tit Bud - 1908, *Calendarul Maramureşului* - 1980, *Ceas pe ceas se alungă* - 1970, Al. Ţiplea - 1906 etc) şi din arhive particulare (Pamfil Bilţiu, Ion Chiş Şter, Mihai Dăncuş, Elena Florian, Dumitru Iuga ş.a.). Însă problema "poate cea mai dificilă a fost stabilirea criteriilor de selectare a textelor. În cele din urmă ne-am oprit la următoarele: 1. să reţinem texte din fiecare zonă (95 de localitaţi din Maramureşul istoric, Lăpuş, Chioar şi Codru); 2. să reprezentăm, pe cât posibil, mai multe categorii folclorice (gen, specie) şi în cadrul lor, să avem cât mai multe tipuri (de colindă, baladă etc) şi cât mai multe motive; 3. textele să dezvăluie ceva din orizontul spiritual al oamenilor de pe aceste meleaguri; 4. textul să aibă neapărat valoare estetică" (Ion Chiş Şter, p.48).

Ion Chiş Şter s-a născut la 15 ianuarie 1937 în localitatea Valea Vinului (judeţul Satu Mare). A urmat studii liceale la Satu Mare şi universitare la Cluj. O vreme a fost profesor în Valea Vinului şi în Şomcuta Mare. Şi-a început activitatea didactică universitară în 1963, la Institutul de învătământ superior din Baia Mare, unde a predat disciplinele literatură română veche şi teorie literară. A devenit doctor în filologie cu teza *Elemente comune în literatura română veche şi folclor*. A publicat numeroase studii în periodice. A fost coautor la monografia *Graiul, etnografia şi folclorul zonei Chioar* (1983)[267].

■ Tot în 1980 apare o altă antologie de folclor, de data aceasta în capitală - **Antologie de lirică populară românească**[268]. Lucrarea cuprinde 1101 texte de factură lirică, selectate exclusiv din Arhiva Institutului de cercetări etnologice şi dialectologice (AICED) Bucureşti. O parte din texte au fost înregistrate pe fonograf şi magnetofon, iar altele sunt informaţii notate după dictare. Valoarea acestei colecţii este dată de faptul că textele au fost culese în perioada 1914-1964, iar pe de altă parte casetele tehnice conţin numele informatorilor, a culegătorilor, localitatea şi data culegerii. Textele selectate pentru întocmirea antologiei provin din toate regiunile

[267] Vezi şi *Autori maramureşeni*, 2000, p. 128-129.
[268] Ediţie îngrijită şi studiu introductiv de Ligia Bârgu-Georgescu, Editura Minerva, Bucureşti, 1980, 605 p.

ţării. Piesele maramureşene au fost consemnate din localităţile Bârsana, Bucium, Buteasa, Crăceşti, Cuhea, Groşi, Hărniceşti, Ieud, Leordina, Libotin, Năneşti, Rogoz, Rohia, Rozavlea, Runc, Săpânţa, Ulmeni, Vad şi Văleni. O lucrare surprinzătoare şi prea puţin utilizată în studiile de folclor. Deşi producţiile maramureşene nu sunt întru totul inedite, volumul ne oferă informaţii importante: faptul că în perioada interbelică culegeau folclor în Maramureş Constantin Brăiloiu (1940), Tiberiu Alexandru (1935) sau Harry Brauner (1937), iar imediat după război au cercetat zona Elise Popovici (1951), Ghizela Suliţeanu (1948), Gh. Ciobanu (1948), Ilarion Cocişiu (1948), Emilia Comişel (1953), Ovidiu Bârlea (1962) sau Elis Moldoveanu (1961).

Vasile T. Doniga. Folclor din Maramureş (1980). O parte consistentă din colecţia profesorului Doniga este antalogată şi clasificată de redactorii Editurii Minerva şi publicată în seria *Folclor din Transilvania* (vol. VI). Intitulat *Folclor din Maramureş*[269], volumul cuprinde 775 de texte poetice la care se adaugă 55 de poveşti, legende şi snoave, provenind din toate zonele etnofolclorice ale judeţului Maramureş (84 de localităţi cercetate). Secţiunea de poezie populară este grupată în poezie lirică (doine, cântece, strigături), poezie epică (balade) şi poezia obiceiurilor tradiţionale (colinde, cântece de cunună, descântece, poezia evenimentelor vieţii).

Profesorul Doniga şi-a întocmit colecţia între anii 1950-1975, “deci într-un răstimp ce cade tocmai pe vremea când în viaţa satelor maramureşene se petrec mutaţii mai cu seamă pe plan economic şi social” (Mijhai Pop, p. 643). Cât despre tehnica utilizată în procesul de culegere a producţiilor folclorice – prin intermediul elevilor, profesorul Mihai Pop a fost mult prea îngăduitor, afirmând că “este o notă de întâmplător în provenienţa materialelor; (…) tocmai prin aceasta reprezintă nivelul cel mai comun al folclorului ce mai trăieşte spontan în satele acestui judeţ”. Referindu-se la nota de autenticitate, exegetul iarăşi se exprimă cu eleganţă atunci când afirmă că, în ansamblul ei, culegerea are un “caracter compozit”, cu alte cuvinte autorul abandonează linia puristă care cere să fie pusă în circulaţie numai folclorul tradiţional «autentic». În final, Mihai Pop atrage atenţia asupra interferenţei între cultura rurală tradiţională şi cultura urbană, reflectată cu prisosinţă în această colecţie.

Nota de inedit este dată de spaţiul acordat genului narativ (povestiri şi basme) – mult prea generos decât în alte colecţii – precum şi oraţiilor şi strigăturilor de nuntă.

■ **Francisc Nistor. Arta lemnului… (1980)**. Etnograf competent şi fotograf pasionat, Francisc Nistor selectează 255 de fotografii alb-negru din impresionanta sa arhivă şi întocmeşte un nou album, de data aceasta dedicat artei lemnului din Maramureş[270]. “Francisc Nistor a cercetat ani îndelungaţi, cu pasiune, acest domeniu al culturii maramureşene. Admirându-i obiectele în care s-a concretizat artistic, el a făcut la Sighetu Marmaţiei unul dintre cele mai frumoase, mai bune muzee de artă populară”. Acest ultim album este “o carte de învăţătură în care cei de azi care nu cunosc Maramureşul şi cei de mâine care nu vor mai apuca arta lemnului în amploarea ei, să-şi dea seama de puterea şi subtilitatea cu care maramureşeanul a ştiut să valorifice funcţional lemnul”, afirma în prefaţa lucrării prof. Mihai Pop.

■ În 1980, sub egida **Măiastra** sunt tipărite două pliante: *Viaţa românească - Măiastra - Maramureş* şi *Luceafărul - Măiastra - Maramureş*[271], iar **Adriana** şi **Simion Oţoiu**, reprezentând cineclubul *Nord* din Baia Mare, obţin marele premiu la

[269] Vasile T. Doniga, *Folclor din Maramureş*, seria *Folclor din Transilvania*, vol. VI, Editura Minerva, Bucureşti, 1980; postfaţă de Mihai Pop.
[270] Francisc Nistor, *Arta lemnului în Maramureş*, Centrul judeţean de îndrumare a creaţiei populare…, Asociaţia folcloriştilor şi etnografilor din judeţul Maramureş, Baia Mare, 1980.
[271] În 1981 mai apare *Andrei Mureşanu - Măiastra - Maramureş*, iar în 1984 *Astra - Măiastra - Maramureş*.

Festivalul-concurs interjudeţean pe teme de etnografie şi turism, Hercules'80, cu filmele *Oloiniţa, Stâna* şi *Ceramica de Săcel* (consultant ştiinţific Ion Chiş Şter)[272].

1981. Tache Papahagi (reeditare). După publicarea colecţiei Ion Bârlea (1968), seria reeditărilor continuă cu Tache Papahagi (1981). Volumul *Grai, folclor, etnografie*, apărut la prestigioasa editură bucureşteană Minerva, reuneşte cursuri universitare (din 19260-1927), producţiile unor poeţi aromâni traduşi de Tache Papahagi (M. Beza, Constantin Belimaci şi Nicolea Velo), precum şi monografia *Graiul şi folklorul Maramureşului* (p.79-390). Valeriu Rusu, prin grija şi efortul căruia s-a tipărit acest volum, îşi motivează demersul: "*Graiul şi folklorul Maramureşului* (1925), una din monografiile clasice ale dialectologiei româneşti, a devenit o carte rară chiar în bibliotecile specialiştilor. Reeditarea ei, într-un moment în care studiul graiurilor şi dialectelor româneşti a depăşit cu mult interesul unor cercetări restrânse, iar Maramureşul îşi dovedeşte vitalitatea sa creatoare, mereu nestinsă, de la originile limbii româneşti până astăzi, se impune ca un act menit să sublinieze ideea de continuitate în cultura românească"[273].

Gestul reeditării este mai mult decât lăudabil, deoarece reintroduce în circuitul valorilor o lucrare de referinţă atât pentru folcloristica maramureşeană, cât şi pentru dialectologia românească. În mod firesc, s-ar impune ca şi **colecţia Alexandru Ţiplea** să beneficieze de o reeditare, mai ales că a trecut deja un secol de la lansarea primei ediţii şi, la fel precum în cazul colecţiilor Bârlea sau Papahagi, cartea a devenit o raritate, nefiind accesibilă decât la fondurile speciale ale bibliotecilor importante.

■ Ultimul album semnat **Francisc Nistor**, *Iarna maramureşeană*, apare la Editura Sport Turism în 1981. Lucrarea cuprinde studiul *Maramureş - vatră folclorică*, referinţe despre Festivalul datinilor de la Sighetu Marmaţiei, descrierea unor obiceiuri specifice anotimpului (jocul caprei, jocul ursului, jocul moşilor, Viflaimul), numeroase texte folclorice şi fotografii.

1981 este anul în care **Monica Brătulescu** publică un amplu studiu în care analizează colinda în contextul ceremonialelor româneşti şi din perspectiva datelor comparative. Lucrarea *Colinda românească*[274] mai conţine un index-inventar bibliografic al colindei. Iar **Ovidiu Bârlea** finalizează primul volum al sintezei *Folclor românesc*[275], întocmit după exigenţele specifice moderne. O altă lucrare copleşitoare prin valoarea şi masivitatea ei este *Cântecul epic eroic. Tipologie şi corpus de texte poetice*[276]. Autorul **Alexandru I. Amzulescu** identifică cu acest prilej peste 400 de subiecte epice distincte, ceea ce-l determină pe Adrian Fochi să afirme că "ţara noastră trebuie considerată drept una din cele mai importante vetre de creaţie epice din Europa"[277].

1982. Gheorghe Gh. Pop / Folclor muzical din Maramureş. Pe urmele lui Tiberiu Brediceanu (noiembrie 1910) şi Béla Bartók (martie 1913), folcloristul sighetean, Gheorghe Gh. Pop cercetează, în perioada 1965-1979, majoritatea satelor şi comunelor răspândite pe văile Izei, Marei, Cosăului şi Tisei, pentru a culege folclor muzical folosind, de data aceasta, metode moderne de imprimare şi investigare. Rodul

---

[272] Eva Sârbu, *Pe teme etnologice*, în *Contemporanul*, nr. 30, 25 iulie 1980, p. 8

[273] Valeriu Rusu, *Grai, folclor, etnografie*, 1981, p. XIII.

[274] Monica Brătulescu, *Colinda românească. The Romanian colinda (winther – solstice songs)*, Editura Minerva, Bucureşti, 1981, versiune bilingvă, română şi engleză.

[275] Ovidiu Bârlea, *Folclor românesc*, Editura Minerva, Bucureşti, 1981, vol. I, 496 p.; vol. II, 1983, 498 p.

[276] Alexandru I. Amzulescu, *Cântecul epic eroic. Tipologie şi corpus de texte poetice*, Editura Academiei, Bucureşti, 1981, 733 p.

[277] Adrian Fochi, recenzie în *Anuarul de folclor*, III-IV, Cluj-Napoca, 1983, p. 353-356.

acestor cercetări de teren este lucrarea *Folclor muzical din Maramureş* (1982)[278], o colecţie de 619 piese muzicale (partituri), unele însoţite de texte folclorice. Autorul şi-a structurat materialul după I. Sistemul obiceiurilor (ciclul vieţii, ciclul muncii şi sărbătorile de peste an), II. Cântece epice - Balade, III. Folclorul muzical al liricii neocazionale, IV. Melodii instrumentale de joc. A rezultat o monografie muzicală a Maramureşului istoric care cuprinde toate genurile folclorice identificate până în prezent. În opinia prof. dr. Traian Mârza, de la Conservatorul *G. Dima* din Cluj, lucrarea profesorului Gheorghe Gh. Pop este "cea mai vastă colecţie de folclor muzical din Maramureş", iar cea mai mare parte a colecţiei cuprinde un material inedit.

1983. **Ion Chiş Şter, Gheorghe Pop / Graiul, etnografia şi folclorul zonei Chioar.** "Lucrarea reprezintă o încercare de studiu monografic asupra graiului, etnografiei şi folclorului din zona Chioar. Paginile ei însumează sinteze ale unor părţi din materialul cules - cu ajutorul unor chestionare - de către cadre didactice şi studenţi ai secţiei de filologie din cadrul Institutului de învăţământ superior din Baia Mare, (…) în perioada 1976-1980" (cuvânt înainte). Ideea cercetării sistematice a Ţării Chioarului se datorează profesorului **Ion Chiş Şter**, care de altfel a condus majoritatea campaniilor de investigare. Monografia[279] se doreşte o replică a operei realizate de Tache Papahagi în 1925, referitor la Ţara Maramureşului. În mod firesc, produsul finit al profesorilor băimăreni este superior modelului, devenind etalon pentru orice monografie modernă a unei zone etnofolclorice.

Primul capitol este dedicat graiului, însă ponderea lucrării o deţine capitolul *Etnografia şi folclorul*, însumând studii extrem de amănunţite şi bine documentate despre obiceiurile, tradiţiile şi folclorul oamenilor din această zonă (Gospodăria tradiţională, Portul popular, Naşterea, Nunta, Înmormântarea, Obiceiuri de peste an etc.). Foarte consistent (şi totodată inedit) este studiul *Practici de înfrăţire în Chioar şi Lăpuş,* realizat de I. Chiş Şter şi Paul Orha. Anexa cuprinde texte dialectale, ilustraţii, desene şi schiţe, la care se adaugă o hartă a regiunii. "Deşi autorii îşi mărturisesc intenţia de a descrie faptele, ei realizează, pe baza unei bogate şi variate bibliografii, o integrare a obiceiurilor şi a folclorului din zona Chioar în cultura populară naţională. Aceeaşi bogată documentare le facilitează unele analogii cu fapte similare atestate la unele popoare"[280]. Chiar dacă este un studiu ştiinţific solid documentat, cartea are un farmec aparte care o recomandă şi cititorului obişnuit. Lucrarea a fost distinsă în 1985 cu premiul *Timotei Cipariu* acordat de Academia Română.

■ În vara anului 1983, Maramureşul găzduieşte o tabără studenţească de folclor, cu participarea unor reprezentanţi din marile centre universitare din ţară.

Mai trebuie să menţionăm faptul că în 1983 apare o antologie dialectalo-folclorică[281], în care nu mai puţin de 328 de pagini sunt alocate regiunii "Maramureş (şi Oaş)". Capitolul este împărţit în două secţiuni: poezie populară (poezia epică, poezia obiceiurilor tradiţionale şi poezia lirică), respectiv proza populară. În realitate, toate textele din acest capitol provin din localităţi situate în prezent în judeţul Satu Mare, culese majoritatea de Vasile Scurtu şi Ion Muşlea.

---

[278] Gheorghe Gh. Pop, *Folclor muzical din Maramureş*, Centrul de îndrumare a creaţiei populare…, Societatea profesorilor de muzică şi desen, filiala Maramureş, Baia Mare, 1982.

[279] *Graiul, etnografia şi folclorul zonei Chioar*, coordonatori Ion Chiş Şter, Gheorghe Pop , colectiv de redacţie: Nicolae Felecan, Tănase Filip, Victor Iancu, Codreanu Moldovan, Eugenia Nistorică, Valeriu Palaghiţă, Gheorghe Radu, Ana Varna; Centrul de îndrumare a creaţiei populare…, Baia Mare, 1983, 462p.

[280] Nicolae Bot, recenzie în *Anuarul de folclor*, III-IV, Cluj, 1983, p. 407-409.

[281] *Antologie dialectalo-folclorică a României*, vol. I, ediţie critică şi prefaţă de Constantin Otobâcu, Editura Minerva, Bucureşti, 1983, 467p.

(**1984**) Editura Sport Turism lansează în anul 1979 seria *Zone etnografice*, sub coordonarea lui Ion Vlăduţiu. Au fost editate în total circa 20 de lucrări, iar în 1996 seria a încetat. Primul volum dedicat Maramureşului a apărut în 1984, *Zona etnografică Lăpuş*, sub semnătura **Georgetei Stoica** şi a lui **Mihai Pop**. Doi ani mai târziu, se tipăresc alte două lucrări: *Zona etnografică Chioar* (**Maria** şi **Sabin Şainelic**) şi *Zona etnografică Maramureş* (**Mihai Dăncuş**). "Importanţa şi valoarea seriei *Zone etnografice* vor putea fi pe deplin apreciate abia peste ani, când acest material extrem de preţios va constitui un adevărat corpus al culturii noastre populare tradiţionale…" (Tancred Bănăţeanu, 1986).

1985. Petre Lenghel Izanu / Poezii şi poveşti… În urmă cu mai bine de jumătate de secol, mai precis în 1934, profesorul Petre Lenghel Izanu a expediat pe adresa Arhivei de folclor din Cluj (director Ion Muşlea) o culegere în manuscris intitulată *Cât îi Maramureşu'* însumând 500 de texte de poezie orală. Prin anii '70, folcloristul sighetean trimite la Editura Minerva cinci caiete masive (884 de pagini de manunscis) care conţin peste 4000 de producţiuni populare, cu rugămintea să fie publicate într-un volum cu titlul *Cât îi Maramureşu*[282]. Munca de selectare şi sistematizare a colecţiei îi este încredinţată redactorului Octav Păun. Acesta reţine 1278 de texte (1260 de poezii populare şi 18 poveşti) culese de folclorist din 41 de localităţi situate exclusiv în Maramureşul istoric. În vederea selecţiei, Octav Păun a utilizat "criteriile valoric, al autenticităţii şi al fondului de inedit pe care îl reprezintă materialul folcloric, înlăturând textele publicate în primul volum al colecţiei *Folclor din Transilvania*, 1962". Aşa s-a născut volumul VII al seriei *Folclor din Transilvania*, intitulat *Poezii şi poveşti populare din Maramureş*. Primul capitol cuprinde poezia obiceiurilor tradiţionale, al doilea îi este dedicat poeziei epice (balade), al treilea poeziei lirice (doine, hori, cântece şi strigături), iar ultimul conţine poveşti, snoave şi legende.

Ponderea materialelor folclorice din această colecţie a fost consemnată între anii 1969-1974 (autorul a participat în 1972-1973 la cercetarea de pe Valea Cosăului, condusă de profesorul Mihai Pop). "Textele au fost «culese» şi mai puţin notate pe viu, în actele folclorice concrete în care advin. Sunt deci texte de poezie, fără alte lămuriri în legătură cu contextele sociale, psihologice, în care s-au produs" (Mihai Pop, p.VI). Dar, aşa cum bine preciza Mihai Pop, "culegerea lui Petre Lenghel Izanu (…) încheie o serie de strădanii şi o etapă a perspectivei din care a fost privită poezia populară" (p.VI).

■ În acelaşi an, la Bucureşti, sunt lansate trei lucrări importante: *Cântecul epic tradiţional al românilor. Încercare de sinteză* (Adrian Fochi), *Mitologia românească* (Romulus Vulcănescu) şi *Lirica de dragoste. Index* (Sabina Ispas, Doina Truţă).

După 1985, se creează un vid nu atât în folcloristica locală, cât şi în cultura românească, toate resursele fiind orientate pentru promovarea şi întreţinerea cultului personalităţii celor doi dictatori de la Bucureşti. Excepţiile sunt minore[283].

[282] vezi şi Mihai Dăncuş, postfaţa la volumul *Daina mândră pân Bârsana*, 1979, p. 257.
[283] vezi Alexandru Viman, *Cu cât cânt, atâta sunt*, Centrul judeţean de îndrumare…, Baia Mare, 1989, 693 p.; antologie muzicală poetică; studiu introductiv de Tiberiu Alexandru.

Anii ‘ 90 .

După consumarea episodului “decembrie 1989”, în ţara noastră s-a declanşat un proces de tranziţie lung şi anevoios de la o societate comunistă la una democratică, de tip capitalist. În consecinţă, au început să funcţioneze şi legile economiei de piaţă, care a asanat mediul economic, dar a sufocat anumite iniţiative culturale. De la cenzura politică s-a trecut la o îngrădire determinată de lipsa resurselor financiare. În primii ani, statului nici că i-a păsat de cultură. În acest context, asistăm la sucombarea unor instituţii şi publicaţii importante, printre care Editura Minerva şi *Revista de Etnografie şi Folclor*. Pe de altă parte, se înfiinţează numeroase edituri particulare dispuse să publice studii sau colecţii de folclor dacă autorii îşi suportă cheltuielile de producţie.

În plan local, putem spune că perioada 1990-2005 a fost dominată de pleiada de colecţii ale folcloristului Pamfil Bilţiu, respectiv de activitatea prodigioasă a Centrului Creaţiei Populare care editează revista *Memoria Ethnologica* şi o sumă de volume extrem de valoroase.

■ **Măiastra.** În ianuarie 1990, apare primul număr al revistei *Măiastra* (format mare, două pagini), editată de *Asociaţia de Arte Măiastra* şi *Asociaţia folcloriştilor şi etnografilor din Maramureş*. Numărul, întocmit de **Ion Bogdan**, cuprinde materiale folclorice (un grupaj de şase bocete şi trei colinde) reluate din *Calendarul Maramureşului* (1980), dar şi materiale inedite, “din noul calendar aflat în pregătire”. Dorinţa realizatorului revistei a fost ca acest prim număr să fie dedicat “celor care, prin jertfă supremă, ne-au redat libertatea”. Dintr-o notă aflăm că până la reuniunea *Asociaţiei*, “apariţia revistei va fi coordonată de un comitet provizoriu format din Ion Bogdan, Augustin Botiş, Ion Chiş Şter, Mihai Cupcea, Vasile Dragomir, Petre Dunca, Marian Ilea şi Nicolae Iuga”. Din luna mai 1990, publicaţia se transformă în “revistă lunară de cultură”.

Valerica Şteţco / **Poezii populare din Ţara Maramureşului (1990).** În mod surprinzător, în culegerile de folclor publicate până în deceniul nouă, zona estică a judeţului, respectiv Borşa, figurează cu doar 23 de texte[284]. Pentru a repara această nedreptate, o profesoară de franceză din localitate, **Valerica Şteţco**, decide să demareze o acţiune sistematică de culegere a folclorului exclusiv din zona Borşa. Astfel, între anii 1975-1977, aceasta izbuteşte să adune peste o mie de piese, probând “înzestrarea zonei Borşa pe tărâmul folclorului”. În anii ’80, colecţia ajunge la Editura Minerva, dar publicarea întârzie din pricina contextului politic extrem de vitreg. Clasificarea materialului în trei capitole (Poezia obiceiurilor tradiţionale, Poezia epică, balade, Poezia lirică - doine, cântece şi strigături) se face “la sugestia redacţiei”, probabil a lectorului Ioan Şerb. Editorul reţine în final 1118 piese folclorice. Lucrarea apare cu titlul *Poezii populare din Maramureş*, în 1990, fiind al IX-lea volum din seria *Folclor din Transilvania*.

Această colecţie face parte din categoria “monografii folclorice locale”, la fel ca şi *Daina mândră pân Bârsana* (1979), realizată de Petre Lenghel Izanu.

Chiar dacă din punct de vedere al pregătirii pentru tipar prestaţia este modestă (iniţial nu a existat o clasificare pe secţiuni, lipseşte data exactă a culegerii, de asemenea glosarul...), în schimb documentele folclorice din acest volum le putem considera preţioase, datorită notei de autenticitate şi a variantelor inedite.

Valerica Şteţco s-a născut la 26 noiembrie 1949, în localitatea Borşa. Este absolventă a Facultăţii de Filologie, secţia română-franceză, a Universităţii din Timişoara. Timp de patru ani (1996-2000) a deţinut funcţia de primar al Borşei.

[284] Colecţia I. Bârlea (1968) – un text, V.T. Doniga (1980) – 7 texte, *Antologia*.., (1980) – 14 texte, *Calendarul* (1980) – un text.

Pamfil Bilţiu / Poezii şi poveşti populare din Ţara Lăpuşului (1990). Cel de-al X-lea volum din seria *Folclor din Transilvania* a fost dedicat tot Maramureşului - *Poezii populare din Ţara Lăpuşului* (1990). Autorul Pamfil Bilţiu debuta astfel cu o colecţie individuală. Era notoriu faptul că folcloristul a participat în ultimele două decenii (1970-1990) la numeroase campanii de investigare a culturii populare din Maramureş şi era posesorul unei fabuloase arhive particulare. După revoluţia din '89, Pamfil Bilţiu a publicat nu mai puţin de şapte culegeri masive de folclor, ceea ce-l califică drept cel mai prolific folclorist maramureşean.

Volumul din 1990 cuprinde 795 de texte culese din 27 de localităţi situate în Ţara Lăpuşului. Prima secţiune este dedicată poeziei populare (colinde, mulţumituri, pluguşor, jocul caprei, cântece de şezătoare, cântece de leagăn, de nuntă şi bocete, balade şi descântece), iar a doua prozei populare (basme, povestiri şi snoave). Autorul susţine că a realizat o selecţie dintr-un material cu mult mai bogat, iar criteriile au avut în vedere ca piesele selectate "să reprezinte cât mai multe categorii folclorice (genuri, specii) şi cât mai multe tipuri în cadrul aceleiaşIi specii…"[285].

Investigaţiile s-au desfăşurat în perioada 1979-1984 şi au vizat în special satele Ungureni, Cupşeni, Libotin şi Costeni, unde au fost consemnate numeroase producţii arhaice. Din cauza structurii socio-culturale (populaţie preponderent maghiară) nu s-a făcut cercetări în localităţile Strâmbu-Băiuţ, Dămăcuşeni şi Băiuţ. Materialul a fost înregistrat în întregime pe benzi magnetice şi transcris fonetic.

Pamfil Bilţiu s-a născut la data de 14 iulie 1939, în localitatea Făureşti (Lăpuş). A urmat Şcoala Medie Tehnică de Minereuri şi Metalurgie Neferoasă şi Liceul *Gheorghe Şincai* din Baia Mare. După absolvirea Facultăţii de Filologie a Universităţii Babeş-Bolyai din Cluj-Napoca a fost profesor în localitatea Băseşti. O vreme a lucrat ca redactor la ziarul local (*Pentru socialism*), apoi bibliotecar la Biblioteca Judeţeană. În ultimii ani de activitate a fost inspector la Inspectoratul pentru Cultură al judeţului Maramureş. De-a lungul anilor a colaborat la un număr mare de publicaţii de specialitate, printre care *Revista de Etnografie şi Folclor*, *Analele Academiei Române*, *Acta Musei Porolissensis*, *Tradiţia Românească*, *Tibiscus*, *Studii şi articole*, *Datini* etc.

(**1991**) Editura *Ştiinţa* din Chişinău publică, în 1991, primul volum din seria *Folclor din Maramureş* (141 p.). Lucrarea, apărută sub egida Academiei de Ştiinţe a Republicii Moldova şi a Institutului de Etnografie şi Folclor, conţine materiale etnofolclorice adunate între anii 1984-1987 din localităţile maramureşene situate pe malul drept al râului Tisa: Biserica Albă, Slatina, Podişor, Apşa de Jos, Apşa de Mijloc, Plăiuţ, Cărbuneşti, Teceu. Din acest motiv culegerea se recomandă deosebit de utilă pentru cercetători, regiunea investigată constituind o veritabilă "arie laterală" pentru folclorul maramureşean din stânga Tisei care, de-a lungul anilor, a suferit interferenţe cu folclorul din nordul Moldovei, ori din zonele Lăpuş, Chioar, Codru.

Autorii culegerii (N. Băiuşu, Grigore Botezatu, Victor Cirimpei, N. Demcenco, I. Filip, A. Hâncu, E. Junghiatu, I. Buruiană, S. Moraru) au consemnat tradiţii calendaristice, formule şi practici magice, credinţe şi superstiţii, tălmăciri şi visuri, ghicitori, legende, tradiţii istorice, naraţiuni comice, cântece istorice, cântece de dor şi jale, strigături ş.a. Difuzarea acestei culegeri colective nu s-a făcut în condiţii tocmai optime, de vreme ce în Maramureş a ajuns un număr neînsemnat de volume.

■ La mijlocul lunii septembrie 1991, la Sighetu Marmaţiei, se desfăşoară un simpozion naţional de etnografie, sub genericul *Imagini şi permanenţe etnologice româneşti*.

---

[285] vezi Notă asupra ediţiei, p. XXXIX-XLIII.

(**1993**) Doi ani mai târziu apare al doilea volum realizat de Academia de la Chişinău în colaborare cu Institutul de etnografie şi folclor. Intitulată de această dată *Cât îi Maramureşu'*, lucrarea este prefaţată de Mihai Pop şi tratează, în 550 de pagini, teatrul folcloric, credinţe şi superstiţii, tălmăcirri de vise, proverbe, zicători, balade, basme, legende, cântece, toate consemnate în Maramureşul de Nord[286].

Profesorul **Vasile Latiş** (n.1934, localitatea Cufoaia), un împătimit al culturii populare şi un statornic culegător de folclor în ultimele trei decenii, îşi publică, în 1993, lucrarea care i-a adus titlul de doctor în filologie – **Păstoritul în Munţii Maramureşului**. Subiectul cercetării i-a fost sugerat de profesorul Mihai Pop, în perioada investigaţiilor de pe Valea Cosăului (1971-1973). Este o lucrare etnografică de sinteză asupra păstoritului, necesară din perspectiva analizei folclorului de factură pastorală[287].

1994. Pamfil Bilţiu / Făt Frumos cel înţelept. O lucrare inedită în peisajul folcloristic maramureşean a apărut în 1994, când Pamfil Bilţiu apelează la serviciile Editurii băimărene *Gutinul,* pentru a tipări volumul *Făt Frumos cel înţelept. O sută de basme, poveşti, legende, snoave şi povestiri din judeţul Maramureş.* Secţiunile de proză populară cuprinse în colecţiile anterioare (Tache Papahagi - 1925, Vasile T. Doniga - 1980, Petre Lenghel Izanu - 1985, Pamfil Bilţiu - 1990) nu s-au evidenţiat în mod special, astfel încât o colecţie masivă de basme maramureşene se impunea. Ceea ce frapează însă este complexitatea speciilor abordate: basme şi povestiri (basme fantastice, moralizatoare, nuvelistice), legende (legende etiologice, mitologice şi istorice), snoave şi povestiri. Textele provin din 19 localităţi maramureşene. Cât priveşte autenticitatea, folcloristul ţine să precizeze: "toate piesele le redăm fără adăugiri, fără intervenţii, aşa cum ne-au fost ele comunicate de către performerii noştri" (p.32).

(**1995**) Începând cu anul 1995, Societatea Culturală Pro Maramureş *Dragoş Vodă* din Cluj-Napoca (condusă de inimosul **Vasile Iuga de Sălişte**) organizează simpozioane anuale, fiecăruia dedicându-i-se un volum din seria *Maramureş - vatră de istorie milenară*[288]. În paginile acestor volume, printre altele, se regăsesc referate şi comunicări prezentate la fiecare sesiune la secţiunea *Folclor - Etnografie*. Semnează Ion Bogdan, Constantin Cubleşan, Pamfil Bilţiu, Nicoară Timiş, Mihai Dăncuş ş.a.

1996. **Pamfil Bilţiu, Gheorghe Gh. Pop / Sculaţi, sculaţi boieri mari.** După basme, Pamfil Bilţiu îşi focalizează cercetările asupra colindelor, realizând în colaborare cu etnomuzicologul Gheorghe Gh. Pop, o amplă culegere de folclor muzical, *Sculaţi, sculaţi, boieri mari! Colinde din judeţul Maramureş*[289]. Alături de studiul introductiv, *Colindatul în zona Codru*, lucrarea cuprinde 586 de texte[290], majoritatea însoţite de partituri muzicale, provenind din 65 de localităţi, din toate cele patru zone etnofolclorice (dar ponderea o deţin materialele culese în Ţara Codrului, autorul fiind

[286] Maramureşul de Nord = Regiune aflată azi în componenţa Ucrainei, dar, până în secolul al XVIII-lea, a aparţinut de Maramureşul istoric. În secolul al XIV-lea, Ţara Maramureşului se întinde mult dincolo de Tisa şi făcea parte din voievodatul Transilvaniei. În secolul al XVIII-lea, Banatul, Crişana şi sudul Maramureşului devin teritorii ocupate de puteri străine, iar Maramureşul de Nord e preluat în administrare de Imperiul Habsburgic, apoi Imperiul Austro-Ungar până după Primul Război Mondial, când vechiul ţinut românesc e încorporat în noul stat Cehoslovacia. După 1944, regiunea e inclusă în componenţa URSS şi, după destrămarea Rusiei Sovietice, e preluată de Ucraina.

[287] Tratează printre altele Structura demografică a păstoritului, Marele şi micul, Apa şi focul, Albul şi Negru, Spaţiul pastoral şi Timpul pastoral.

[288] Volumul I, 1995 - Simpozion Sighet (1995); vol. II, 1998 - Simpozion Borşa (1996); vol. III, 1997 - Simpozion Ocna Şugatag (1997); vol. IV, 1998 - Simpozion Ieud, Săliştea de Sus, Cârlibaba, Rădăuţi, Putna (1998); vol. V, 2004 - Simpozion Vişeu de Sus (1999).

[289] Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1996, 436 p.

[290] O parte din piese au apărut şi în volumul *Poezii şi poveşti populare din Ţara Lăpuşului* (1990) şi *Antologia de folclor din judeţul Maramureş* (1980).

de părere că în această regiune “colinda cunoaşte poate cea mai mare varietate din întregul nostru spaţiu românesc”).

Autorul amendează indicele tipologic întocmit de Monica Brătulescu (1981), pe motiv că acesta “este din păcate incomplet”, situaţie în care recurge la “serioase modificări” ale acestuia. Astfel, Pamfil Bilţiu propune o nouă tipologie: colinde despre colindat, cosmogonice, despre ocupaţiile tradiţionale, de peţit, familiale, de amărăciune, supărare şi necaz, edificatoare şi moralizatoare, religioase şi apocrife, colinde-balade, colinde de cătănie şi război, colinde-cântec, mulţămituri la colac.

Un alt element care compune valoarea lucrării este partitura muzicală. Până acum, “prin publicarea doar a textelor poetice, colinda a fost valorificată dezintegrat, lipsindu-i linia sonoră, care i-a asigurat viaţa” (p.5). Monografia propusă de Pamfil Bilţiu repară acest neajuns, graţie bunei colaborări cu profesorul sighetean.

O lucrare importantă, bine întocmită. Tipologia propusă de autor va constitui, cu siguranţă, o bază de pornire pentru specialiştii care vor aprofunda această specie a folclorului – colinda.

■ Tot în 1996, un alt lăpuşean, **Valentin Bilţ** (1932-1998) publică o colecţie particulară modestă sub titlul *Poezii, tradiţii şi obiceiuri populare din Maramureş*[291]. Autorul îşi grupează producţiile folclorice, culese în perioada 1950-1990, după zonele din care provin: Folclor din Ţara Lăpuşului (colinde, poezia nunţii, bocete, descântece, balade - varianta Ungureni a *Mioriţei* e inedită; Folclor din Ţara Maramureşului (colinde, balade, cântece şI strigături), Folclor din Ţara Oaşului, respectiv Folclor din Ţara Chioarului.

În general, textele par a fi autentice, deşi nu lipsesc excepţiile: “Suflete trufaş / Crud şi pătimaş, / Cu ochi îngheţat / Chip de vârcolac, / Suflet de vampir, / Ochi de crocodil, / Cu chip de strigoi, / Ce cauţi la noi?” (*Descântecul celui Nenumit*, localitatea Făureşti, nr. 140, în 1988). Lipseşte prefaţa, studiul introductiv, aparatul critic, glosarul şi indexul, iar stilul de culegere a textelor este empiric.

Să mai notăm că Valentin Bilţ a colaborat împreună cu Vasile Latiş, în 1979, la realizarea filmului etnografic *Ţara Lăpuşului*, produs de studioul *Alexandru Sahia*.

■ O tânără cercetătoare de la Centrul Naţional al Creaţiei Populare, **Iuliana Băncescu** (n. 19 iulie 1971) îşi materializează investigaţiile efectuate în judeţul nostru, publicând volumul **Ţipţerii din Maramureş**[292], “un remarcabil studiu despre spiritualitatea unui grup etnic de religie greco-catolică, stabilit cu multe secole în urmă în nordul României”[293]. De notat că subiectul tratat a mai făcut obiectul unor cărţi semnate de Claus Stephani (1970) şi Anton-Joseph Ilk (1984, 1990, 1992). În 1999, Iuliana Băncescu obţine doctoratul cu lucrarea **Cântările religioase din Maramureş. Text şi context**, susţinută la Institutul de Etnografie şi Folclor “Constantin Brăiloiu” din Bucureşti.

(**1997**) Un alt studiu important apare la Editura Umbria, 1997, sub semnătura profesorului **Georgeta Corniţă**, de la Facultatea de Litere a Universităţii de Nord din Baia Mare – **Paradigme ale expresivităţii în lirica nerituală din Maramureş**. O analiză la nivel fonetic, lexico-semantic şi gramatical.

1998. Din avalanşa de monografii săteşti editate după revoluţie, sunt câteva (din păcate prea puţine) care se evidenţiază prin respectarea rigorilor ştiinţifice, printr-o abordare inteligentă a temelor, dar şi prin stilul cursiv al redactării. Monografia

291 Valentin Bilţ, *Poezii, tradiţii şi obiceiuri populare din Maramureş,* Editura Grai şi Suflet – Cultura Naţională, Bucureşti, 1996, 275 p.
292 Iuliana Băncescu, *Ţipţerii din Maramureş*, Editura Crişan, Bucureşti, 1996, 128 p; cuvânt înainte de dr. Romulus Antonescu.
293 Iordan Datcu, *Dicţionarul…*, III, 2001, p. 20.

Dragomireşti, străveche vatră maramureşeană[294], realizată de Elisabeta Faiciuc-Dobozi, face parte din această categorie.

Meritoriu e capitolul *Viaţa tradiţională*, care cuprinde informaţii despre modul de organizare, mentalitatea geografică populară, calendarul tradiţional, medicină populară, precum şi consideraţii asupra culturii populare (artă şi folclor), în total 250 de pagini redactate exemplar. Lucrarea mai conţine numeroase texte folclorice, dar şi un excepţional glosar dialectal. Subscriem aprecierii lui Iordan Datcu: "în total, o monografie model"[295].

■ **Gail Kligman**. O lucrare excepţională realizată de un sociolog american este **Nunta mortului. Ritual, poetică şi cultură populară în Transilvania** (1998)[296]. Gail Kligman (n. 1949), profesor la Departamentul de sociologie al Universităţii din California, Los Angeles, şi specialistă în antropologie (a predat această materie la Universitatea Austin din Texas şi Georgetown University) a făcut o pasiune pentru folclorul românesc, motiv pentru care a învăţat limba română, pe care o vorbeşte "cu o virtuozitate lingvistică incredibilă". Pentru a se familiariza cu universul culturii populare din Transilvania, Gail Kligman a locuit mai bine de doi ani în Ieud – Maramureş. Iordan Datcu descrie acest episod: "Nu culege doar texte, ci observă contextul lor natural. Trăieşte alături de oameni şi constată situaţii şi lucruri care nu-şi imagina că există. Metaforele cântecelor îi par atât de frumoase încât le ascultă uneori impresionată până la lacrimi. I se pare un lucru extraordinar felul în care ei ştţăraniiţ ştiau să trăiască întâlnirea cu moartea, i se pare foarte profundă metoda maramureşenilor… de a se «înţelege» cu moartea prin jeluire"[297].

Studiul redactat de Gail Kligman în urma acestei experienţe vizează aspecte legate de nuntă, rituri funerare şi nunta mortului. Viaţa socială, politică şi culturală a satului maramureşean sunt radiografiate cu acel obiectivism atât de necesar în munca de cercetare sociologică, antropologică şi etnologică. *Nunta mortului* "este o carte exemplară prin coerenţa metodologică dar şi prin inteligenţa scriiturii. Este o carte lucidă, despre abstracţiuni care pot fi deduse în urma unor investigaţii conduse cu dibăcie, dar şi un text cald şi plin de înţelegeri pentru ţăranii unui sat îndepărtat din România"[298].

■ **Claude Karnoouh**. Întâmplarea face ca tot în 1998 să fie lansată pe piaţa românească o altă carte scrisă de un cercetător străin, trăitor vremelnic într-un sat maramureşean. Claude Karnoouh, bun prieten cu preotul Mircea Antal din Breb, a fost preocupat să descopere arta de "a trăi şi a supravieţui în România comunistă", descifrând *Rituri şi discursuri versificate la ţăranii maramureşeni*[299]. Subiectele abordate sunt insolite: femei şi bărbaţi între cel rău şi bunul Dumnezeu, tradiţie şi modernitate despre permanenţa angoasei, spunerea rituală matrimonială la masculin, poezia populară - despre folosirea abuzivă a unei categorii estetice etc. Cu alte cuvinte, un demers hermeneutic aplicat discursurilor versificate şi practicilor rituale matrimoniale şi magice ale populaţiei rurale din Maramureş (cercetările de teren s-au efectuat în localitatea Breb).

---

294 Elisabeta Faiciuc-Dobozi, *Dragomireşti, străveche vatră maramureşeană*, Editura Dragoş Vodă, Cluj-Napoca, 1998, 414 p.

295 Iordan Datcu, *Dicţionarul…*, III, 2001.

296 Gail Kligman, *Nunta mortului. Ritual, poetică şi cultură populară în Transilvania*, Traducere de Mircea Boari, Runa Petrigenaru, Georgiana Farnoaga şi West Paul Barbu. Editura Polirom, Iaşi, 1998, 292 p.

297 Iordan Datcu, *Dicţionarul…*, III, 2001.

298 Otilia Hedeşan, cf. I. Datcu, op. cit.

299 Claude Karnoouh, *Rituri şi discursuri versificate la ţăranii maramureşeni*, traducere, note şi postfaţă de Adrian T. Sârbu, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1998, 125p.

1999. Pamfil Bilţiu / Izvorul fermecat. Cea de-a patra colecţie publicată de Pamfil Bilţiu, *Izvorul fermecat*[300] însumează 533 de texte (legende şi poveşti mitologice) din 33 de localităţi acoperind toate cele patru zone etnofolclorice din judeţ. Materialul a fost înregistrat pe bandă de magnetofon între anii 1974-1996. În prefaţa lucrării autorul face o trecere în revistă a colecţiilor de legende publicate şi ajunge la concluzia că "până în perioada interbelică legenda este reprezentată în colecţii şi publicaţii periodice doar printr-un număr restrâns de legende şi tradiţii istorice, brodate mai cu seamă în jurul haiducului Pintea Grigore, denumit Viteazul" şi îi citează pe Simion Florea Marian, Ion Pop Reteganul, apoi Ovidiu Bârlea, Vasile Doniga (1980), Calendarul Maramureşului (1980), P. Bilţiu (1994).

Clasificarea materialului a avut în vedere patru secţiuni: legende etiologice (lunile anului, zilele săptămânii, stelele, apa, fenomenele meteorologice), legende mitologice (popoare fantastice, piticii, ursitoarele, spiritele apelor, pădurii, vântului, strigoii şi vârcolacii), legende religioase (raiul şi iadul, diavolul) şi legende istorice (despre Pintea Viteazul).

Deşi autorul susţine că a selectat textele "dintr-un material mai bogat", în lucrare s-au strecurat anumite episoade mai puţin relevante, în fond relatările unor bătrâni din satele maramureşene despre întâmplări sau întâmplări închipuite (superstiţii colective, spaime, imaginaţii). La fel de bine putem consemna texte bine selectate după criteriul estetic: "Curcubeul se vede un cerc mare pe cer, care iese dintr-o apă mare la un capăt şi celălalt capăt este în altă apă mare. Sorbeşte din amândouă apele. Se vorbeşte că sorbeşte până se umflă şi atunci se ridică şi se varsă ploaia din curcubeu. La noi bé din apa Vişeului şi din Iza" (*Curcubeul şi ploaia*, text 11, p. 78-79, Rozavlea, 1996).

2000. La iniţiativa profesorului Mihai Pop, **Jean Cuisenier** (n. 1927), director la Muzeul Naţional de Arte şi Tradiţii Populare din Franţa, a întreprins cercetări în România, începând cu 1973, pe Valea Cosăului - Maramureş, în Oltenia şi Bucovina. Studiile aferente au fost adunte într-un volum, *Mémoire de Carpathes – La Roumanie milénaire: un regard intérieur*. Capitolul opt este alocat rezultatelor cercetării efectuate sporadic, pe parcursul a trei decenii, în localitatea Sârbi- Maramureş.

Tot în 2000, cercetătorul japonej **Miya Kosei** face dovada ataşamentului faţă de oamenii din această regiune nord-transilvăneană, care l-a rândul lor l-au primit cu ospitalitate de atâtea ori, publicând un splendid album de artă, intitulat simplu *Maramureş*[301]. Este, pe departe, cel mai izbutit album etnografic realizat după 1989, conţinând instantanee emoţionante şi ilustraţii cu caracter documentar într-o grafică de excepţie.

La Editura Macarie din Târgovişte îşi publică în anul 2000 **Iuliana Băncescu**[302] lucrarea *Cântări religioase din Maramureş*. Studiul este consacrat "pricesnelor (cântări religioase populare) apărute în Maramureş cu vreo două secole în urmă, lucrări care nu sunt nici imnografie canonică, nici literatură cultă, deşi sunt creaţii ale preoţilor şi diecilor din mănăstirile maramureşene ale căror nume nu s-a păstrat. Iuliana Băncescu le tratează ca folclor religios, ca imnografie populară, performată în afara cultului"[303]. Autoarea a redat 372 de texte clasificate tematic în 31 de categorii.

2001. Elisabeta Faiciuc-Dobozi / Cântarea morţilor. Partea a doua a monografiei dedicate localităţii Dragomireşti este, în realitate, o masivă "culegere de folclor

[300] Pamfil Bilţiu, Maria Bilţiu, *Izvorul fermecat. Legende, basme mitologice şi mito-credinţe din judeţul Maramureş*, Editura Gutinul, Baia Mare, 1999, 470 p.

[301] Miya Kosei, *Maramureş,* Editura Humanitas, Bucureşti, 2000, 132 p.

[302] Iuliana Băncescu, *Cântări religioase din Maramureş*,Editura Macarie, Târgovişte, 2000, 342 p., cuvânt înainte de Sabina Ispas, prefaţă de Ion Şeuleanu.

[303] Iordan Datcu, *Dicţionarul etnologilor români*, III, 2001, p. 20-21.

funebru”. Intitulată *Dragomireşti. Cântarea morţilor*[304], lucrarea conţine 412 texte (bocete; verşuri – la bătrâni, la bătrâne, la bărbaţi tineri, la feciori, la fete, la copii, la fetiţe, la sinucigaşi) şi o anexă cu glosare, transcrieri muzicale şi iconografie. Adunate în perioada 1970-2000, textele şi melodiile au fost consemnate atât prin anchete şi înregistrări directe (în timpul înmormântărilor), cât şi prin preluarea selectivă a colecţiei de verşuri funebre oferită de cantorii care au slujit la bisericile din această localitate în ultimii 75 de ani (1925-2000). În opinia exegetului Iordan Datcu, *Cântarea morţilor* “este cea mai masivă culegere de verşuri la morţi cunoscută până acum”[305]

Pamfil Bilţiu / Fascinaţia magiei (2001). Parafrazând un citat a lui Romulus Vulcănescu – “magia este cel mai fascinant, cel mai incitant şi totodată şi cel mai vechi şi interesant domeniu din întreaga noastră cultură populară” – Pamfil Bilţiu dă titlul unei colecţii de “vrăji, farmece şi desfaceri din Maramureş“, *Fascinaţia magiei*[306]. 526 de texte (din 46 de localităţi), poezie populară şi proză, grupate în magia meteorologică, domestică, medicală, divinatorie, magia manei şi a dragostei. O lucrare monografică şi deocamdată unică în peisajul folcloristic maramureşean.

Memoria Ethnologica (2001). În preajma anului 2000, după aproape o jumătate de secol, “prestigioasa navă-amiral a folcloristicii româneşti”, cum a definit Alexandru Amzulescu *Revista de Etnografie şi Folclor* (REF) eşuează în apele tulburi ale tranziţiei post-decembriste; mai exact, “s-a retras discret, din clocotul vieţii, căutându-şi odihna în rafturile bibliotecilor”[307].

Au încercat să-i suplinească lipsa diverse publicaţii, multe dintre ele editate de centrele judeţene ale Creaţiei Populare: *Răstimp* (CJCP Mehedinţi, 1992), *Symfonia* (CJCP Dolj, 2002), *Izvoare* (caiete etnoculturale vâlcene, 1992), *Datini* (periodic constănţean de etnografie şi fapt cultural, 1993), *Dunărea de Jos* (Călăraşi, 1995) etc.

În anul 2001, Centrul Creaţiei Populare Maramureş decide să înfiinţeze o revistă după “chipul şi asemănarea” *Calendarului* editat în 1980. Aşa s-a născut *Memoria Ethnologica*, revistă de patrimoniu ethnologic şi memorie culturală. Primul număr avea să apară în luna decembrie a anului de graţie 2001, tema dominantă fiind obiceiurile şi tradiţiile de iarnă.

În *cuvântul de întâmpinare* al editorului se menţiona: “Revista *Memoria Ethnologica* (…) nu se vrea a fi decât un fragmentarium din ceea ce mai există în memoria imediată a Maramureşului. Este o încercare de a relua o tradiţie şi, în acelaşi timp, de a elabora un corpus al tradiţiilor, al memoriei culturale, care să confere zonei identitate culturală nu numai în spaţiul românesc, ci şi în lume, conştienţi fiind că «Maramureşul este memoria ancestrală, încă vie, a Europei», cum afirmă mari etnologi români şi străini”.

Sunt invitaţi să colaboreze cu materiale toţi cei pasionaţi de folclor, însă cu timpul revista devine elitistă, câştigându-şi un binemeritat prestigiu la nivel naţional.

Aşa cum şi-a propus încă de la primul număr, *Memoria Ethnologica* este un veritabil instrument de lucru atât pentru cercetătorii din domeniu, cât şi pentru profesori şi studenţi.

Primul colectiv de redacţie este alcătuit din **Dumitru Iuga**, coordonator, referent CCP Maramureş, **Florin Pop**, inspector la Direcţia Judeţeană de Cultură Maramureş şi **Nicolae Scheianu**, director CCP Maramureş. Din colegiul consultativ au

[304] Elisabeta Faiciuc-Dobozi, *Dragomireşti. Cântarea morţilor*, Editura Todesco, Cluj-Napoca, 2001, 525 p.
[305] Iordan Datcu, *Dicţionarul…*, III, 2001, p. 55.
[306] Pamfil Bilţiu, Maria Bilţiu, *Fascinaţia magiei*, Editura Enesis, Baia Mare, 2001, 385 p.
[307] Nicolae Constantinescu, în revista *Cerc*, nr. 1, 2005, p. 13-14.

mai făcut parte: Vasile Avram, Pamfil Bilţiu, Ion Chiş Şter, Constantin Corniţă, Mihai Dăncuş, Petre Dunca, Parasca Făt, Anamaria Iuga, Georgeta Maria Iuga, Vasile Latiş, Mihai Olos, Gheorghe Pop şi Delia Suiogan. De la numărul 6-7 (ianuarie - iunie 2003), în colectivul de redacţie apare **Ştefan Mariş** (în locul lui Florin Pop, care intră în colegiul consultativ); de la nr. 11-13 (iulie-decembrie 2004), redacţia se lărgeşte cu **Isabella Csiszar**. În 2005, Dumitru Iuga părăseşte colectivul, astfel încât coordonarea îi revine lui Ştefan Mariş, director CCP. Sunt cooptaţi membri noi: Delia Suiogan, Petre Dunca şi Pamfil Bilţiu.

La început, editorul şi-a propus ca revista să aibă o periodicitate trimestrială, dar ulterior s-a dovedit că ritmul nu poate fi dus, astfel încât apariţiile au devenit semestriale (numere duble, cu excepţia numărului 10, ianuarie-iunie 2004). Până în decembrie 2005, au apărut 17 numere, totalizând 1711 pagini[308].

Revista are format A4, la fel ca şi *Calendarul* (1980). Se păstrează şi stilul de machetare cu texte versificate pe marginea exterioară a paginilor, studii / analize / sinteze în partea centrală a paginii, respectiv cimilituri, proverbe, zicători în partea inferioară. Fiecare număr este bogat ilustrat, iar fotografiile sunt, cele mai multe, documente etnografice. Începând cu numărul 6-7 (2002) apare o rubrică nouă, unde sunt semnalate şi recenzate apariţii editoriale de profil. Un glosar însoţeşte fiecare număr.

Cele mai consistente colecţii particulare publicate în *Memoria Ethnologica* aparţin lui Dumitru Iuga, Parasca Făt, Ion Vancea, Augustin Micu, Simona şi Alexa Gavril Bâle, Petrică Scăunaşu, Maria Şerban, Georgeta Maria Iuga, Maria Vlad, Titus Bilţiu Dăncuş[309].

Revista a pătruns şi s-a bucurat de aprecieri în cele mai elevate medii culturale din România. **Otilia Hedeşan** (2004) mărturisea: "De doi ani primesc sistematic *Memoria Ethnologica*, noul periodic. Primesc, adică, una din cele mai elegante şi interesante sub aspect grafic reviste de cultură din România. Cred că nu greşesc dacă spun că este vorba despre o revistă subtil personalizată şi extrem de originală. Dincolo de aproape o mie de pagini cât cuprind tomurile apărute până acum, pot fi regăsite două idei-forţă: publicarea intensivă a informaţiilor despre lumea tradiţională tezaurizate în foarte multe colecţii particulare din Maramureş şi apoi, ceea ce ar putea fi numit metaforic «întoarcerea acasă» a unor texte deja clasice despre tradiţiile maramureşene"[310]. **Alex. Ştefănescu** (2002) atrage atenţia că nu este vorba de un periodic oarecare, de interes local, "ci de o enciclopedie în continuă expansiune a folclorului românesc"[311], în opinia altora revista băimăreană fiind, în acelaşi timp, "un anuar de specialitate şi o bogată antologie de texte de folclor"[312]. **Constantin Eretescu** (2003) concluzionează: "Îndrăznesc să spun că este una dintre cele mai interesante publicaţii de cultură, nu numai de folclor pe care am avut prilejul să le citesc"[313].

---

[308] Nr. 1, decembrie 2001, 156 p; nr. 2-3, februarie-iunie 2002, 290 p.; nr. 4-5, iulie-decembrie 2002, 127 p.; nr. 6-7, ianuarie-iunie 2002, 200 p.; nr. 8-9, iulie-decembrie 2003, 195 p.; nr. 10, ianuarie-iunie 2004, 201 p.; nr. 11-13, iulie-decembrie 2004, 223 p.; nr. 14-15, ianuarie-iunie 2005, 169 p.; nr. 16-17, iulie-decembrie 2005, 144 p.

[309] Alte colecţii: Victoria David, Lucia Covaciu, Ion Ardeleanu Pruncu, Vasile Trif, Andrei Grobei, Iuliana Băncescu, Ion Chiş Şter, Silviu Pop, Niculiţa Budnar ş.a.

[310] Otilia Hedeşan, *Memoria recentă*, în *Orizont*, nr. 6, iunie 2004, p. 25.

[311] Alex. Ştefănescu, în *România literară*, nr. 35, septembrie 2002, p. 19.

[312] Narcisa Ştiucă, în *Buletin informativ*, Centrul Naţional al C.P., nr. 6, 2004, p. 50.

[313] Constantin Eretescu, scrisoare adresată redacţiei, datată 9 decembrie 2003.

■ Tot în 2001 au mai apărut volume de specialitate: **Augustin Mocanu** publică la Zalău colecţia *Pe cel deal cu dorurele*[314] - 1075 de texte culese în perioada 1966-1970 din satele situate în Ţara Codrului (Maramureş), însă cercetările s-au prelungit în Sălaj, spre Cehu Silvaniei şi Hodod; **Grigore Leşe** alege o editură din Bistriţa pentru colecţia sa *La obârşii*[315] - 91 de melodii din repertoriul cunoscutului interpret; iar **Constantin Corniţă** (n. 4 decembrie 1945, localitatea Murgaşu, Dolj) publică două volume importante – *Zona Lăpuş. Contribuţii etnologice şi antropologice* (Editura Umbria, Baia Mare). După o trecere în revistă a unor consideraţii despre folclorul zonei Lăpuş, se analizează obiceiurile privind naşterea, căsătoria şi moartea în Ungureni, respectiv Jocul cu Constantinul. Studiile au apărut iniţial în 1998, în diverse periodice. De reţinut chestionarele din anexă, referitoare la naştere, căsătorie şi moarte[316]. *Zona Maramureş. Matricea etnologică şi paradigmele folclorului maramureşean* (Editura Umbria, Baia Mare) - Capitolul trei al lucrării are în vedere analiza categoriilor folclorice şi ponderea lor în viaţa microzonelor maramureşene – Pluguşorul, Colinda, *Mioriţa* maramureşeană, Descântecul, Teatrul Popular, Cântecul liric improvizat, Ţâpuritura şi strigătura, Balada, Complexul epic Pintea. "Sunt bucuros că a putut vedea lumina tiparului lucrarea conf. univ. Constantin Corniţă, cu atât mai mult cu cât, pe lângă faptul că e concepută pe bază metodologică modernă, e scrisă de un autor provenind din afara ţinutului, neputând fi astfel acuzat de partizanat. Ea reprezintă o contribuţie de anvergură, o primă sinteză asupra folclorului maramureşean de dincolo de Gutâi"[317].

2002. Pamfil Bilţiu / **Ţara Codrului…** După Lăpuş, a doua zonă căreia Pamfil Bilţiu îi dedică o colecţie de folclor este Codru – *Basme, poveşti, legende, povestiri, snoave şi poezii populare din zona Codrului*[318]. Volumul conţine o mie de texte.

■ Pe parcursul anilor 2000, 2001 şI 2002, în arealul geografic al bazinului Tisei (România, Ungaria, Ucraina şi Slovacia) s-a desfăşurat un program de cercetare pluridisciplinară, cu tema *Cultura materială şi spirituală din bazinul Tisei superioare. Influenţa populaţiei germane asupra culturii celorlalte etnii*. În anul 2002 cercetările au vizat şapte localităţi din judeţul Satu Mare, respectiv localităţile maramureşene Vişeu de Sus şi Baia Borşa. Concluziile au fost publicate în lucrarea *Multiculturalitate şi identitate etnică în bazinul Tisei superioare*[319].

(**2003**) Pamfil Bilţiu consideră că este momentul să-şi valorifice cele mai importante studii şi cercetări etnologice, elaborate "pe parcursul a mai bine de două decenii şi jumătate de activitate consacrată valorificării culturii populare", prin republicarea lor într-o singură lucrare cu titlul *Studii de etnologie românească*. Primul volum apare în 2003, la o editură bucureşteană (Saeculum I.O.), iar al doilea, un an mai târziu.

2004. Anul 2004 a fost unul prolific pentru folcloristica maramureşeană, lucrările publicate în acest an remarcându-se prin profesionalismul exegeţilor, prin

314 Augustin Mocanu, *Pe cel deal cu dorurele*, Editura Caiete Silvane, Zalău, 2001, 294 p.
315 Grigore Leşe, *La obârşii*, Editura Charmides, Bistriţa, 2001, 127 p.; texte, partituri muzicale şi fotografii color.
316 Chestionarele au fost alcătuite de Ion Chiş Şter şi Constantin Corniţă şi au fost publicate în *Studii şi articole*, V, Societatea de Ştiinţe Filologice din România, Baia Mare, 1989, p. 193-205.
317 Dumitru Pop, interviu în *Memoria Ethnologica*, nr. 2-3, 2002, p. 235.
318 Pamfil Bilţiu, Maria Bilţiu, *Basme, poveşti, legende, povestiri, snoave şi poezii populare din zona Codrului*, Editura Dacia, Colecţia Etnos, Cluj Napoca, 2002, 428 p.
319 *Multiculturalitate şi identitate etnică în bazinul Tisei superioare*, Editura Muzeului sătmărean, Satu Mare, 2003, 49 p.

caracterul ştiinţific al redactării, cât şi prin pătrunderea în circuitul valorilor regionale şi europene a colecţiilor.

Centrul Judeţean de Conservare şi Promovare a Culturii Tradiţionale Maramureş propune două lucrări bilingve, extrem de valoroase.

Sanda Golopenţia este autoarea volumului *Learn to sing, my mother said. Song of the women of Breb* (2004)[320]. Acesta conţine 46 de texte, cu versiune în limba engleză, apoi note şi comentarii, cinci scrisori şi două pagini dintr-un carnet de teren. "Cântecele (horile) adunate în volumul de faţă au fost culese între anii 1970 şi 1980, în satul Breb, situat în Maramureşul istoric", afirmă autoarea.

Sanda Golopenţia, fiica lui Anton Golopenţia şi Ştefania Cristescu-Golopenţia, membri ai şcolii de sociologie condusă de Dimitrie Gusti, s-a născut la 2 martie 1940, în Bucureşti. A studiat la Facultatea de Filologie din Bucureşti, ulterior fiind asistentă a profesorului Al. Rosetti. În 1966, este distinsă cu Premiul Societăţii Române de Lingvistică, iar în 1970 se alătură echipei interdisciplinare conduse de prof. Mihai Pop, participând la cercetarea-eşantion de pe Valea Cosăului. În 1980 se stabileşte definitiv în Statele Unite, iar din 1982 este profesor de studii franceze la Brown University din Providence.

"Valoarea cărţii e amplificată de faptul că ea este bilingvă (…) creând astfel posibilitatea ca aceste poezii să poată fi citite, în afară de români, şi de toţi cei interesaţi care cunosc limba engleză"[321]

Afirmaţia este valabilă şi în cazul antologiei **Folclor din Maramureş (Folklore from Maramuresh)** (2004), realizată de Ana Olos[322]. Ideea volumului a fost lansată de Nicolae Scheianu, însă selecţia şi traducerea textelor i-a revenit Anei Olos, profesor la catedra de engleză de la Universitatea de Nord din Baia Mare, specialistă în studii canadiene. Este cea de-a doua antologie de folclor maramureşean, după volumul îngrijit de Ion Chiş Şter şi publicat în 1980.

Ana Olos a selectat 69 de texte (colinde de Crăciun, oraţii de nuntă, ţâpurituri, cântece de leagăn, descântece etc.) din cele mai valoroase colecţii: Tache Papahagi (1925), Ion Bârlea (1968), Tit Bud (1908), Dumitru Pop (1978), *Calendarul Maramureşului* (1980), Revista *Măiastra* (1990) ş.a. Traduse în limba engleză, piesele româneşti pierd o componentă importantă - contextul cultural, fapt remarcat şi de Sanda Golpenţia: "…textele re-create de Ana Olos pot surprinde şi inspira în mod fericit atât cititorii români, cât şi pe cei străini. Există aspecte care vor rămâne ascunse celor ce deschid această carte, pentru simplul motiv că nu împărtăşesc imersiunea în cultura tradiţională care susţine textele traduse[323].

Ana Olos s-a născut la 5 august 1940, la Timişoara. A absolvit Facultatea de Filologie a Universităţii Babeş Bolyai din Cluj-Napoca, secţia limba engleză, iar din 1963 este cadru didactic universitar la Institutul de Învăţământ Superior din Baia Mare (azi, Universitatea de Nord). A publicat numeroase traduceri, eseuri, poezii, articole şi studii în volume sau periodice[324].

■ **Ion Cuceu, Constantin Corniţă / Corpusul folclorului maramureşean (2004).** În perioada interbelică, Ion Muşlea adresa un apel către intelectualii satelor pentru a colabora la întemeierea Arhivei de Folclor a Academiei Române (filiala

---

[320] Sanda Golopenţia, *Learn to sing, my mother said. Song of the women of Breb*, Traslated by Sanda Golopenţia and Peg Hausman. Editura Ethnologica, Baia Mare, 2004, 260 p, seria Cultura tradiţională.

[321] Ion M. Mihai, în *Graiul Maramureşului*, 29 ianuarie, 2005.

[322]*Folclor din Maramureş,* Traducere în limba engleză de Ana Olos, cuvânt înainte de Sanda Golopenţia, Editura Ethnologica, Baia Mare, 2004, Centrul Judeţean de Conservare şi Pomovare a Culturii Tradiţionale Maramureş.

[323] Sanda Golopenţia, cuvânt înainte, p. 14-15.

[324] Vezi şi *Autori maramureşeni*, 2000, p. 389.

Cluj). Apelul este reprodus în *Viaţa şcolară* din Sighet. Acesta este contextul în care, în perioada 1931-1940, în fondul *Arhivei de folclor* au intrat 35 de caiete cu răspunsuri la chestionarele expediate de Ion Muşlea. Profesorul Dumitru Pop preciza în *Folcloristica Maramureşului* (1970) că aceste caiete urmează să alcătuiască un fond aparte în arhiva secţiei de etnografie şi folclor a Academiei, filiala Cluj. Ba mai mult, indică precis cotele sub care se găseşte în acest fond materialul despre Maramureş având convingerea că se justifică "publicarea selectivă a materialului adunat"[325]. 34 de ani mai târziu, doi cercetători, Ion Cuceu şi Constantin Corniţă, îşi asumă rolul de a selecta şi publica materialul indicat. Cele şapte culegeri – Vasile Bologa (Vad), Mihai Gogotă (Hărniceşti, Giuleşti), Vasile Grigor (Vad), Petre Lenghel (Bârsana), Mihai V. Marina (Rona de Sus), Vasile Tămăşan (Săpânţa) şi Ion M. Vlad (Breb) – apar sub titlul *Corpusul folclorului maramureşean*, volumul I, sub egida Academiei Române, Filiala Cluj-Napoca, Institutul Arhiva de Folclor (Editura Umbria, Baia Mare, 2004).

Chestionarele şi circularele (publicate în anexe, p.365-418) au avut în vedere domenii extrem de variate şi puţin investigate până atunci: obiceiuri de primăvară şi vară, credinţe şi povestiri despre duhuri, fiinţe fantastice şi vrăjitoare, despre naştere, botez şi copilărie, despre pământ, apă, cer şi fenomene atmosferice, obiceiuri juridice, semne şi povestiri etc.

Ion Cuceu afirmă că "lucrarea de faţă este o continuare a monografiei *Zona Maramureş. Matricea etnografică şi paradigmele folclorului maramureşean* (2001)", teză de doctorat realizată de Constantin Corniţă (sub îndrumarea prof. Dumitru Pop), o veritabilă "sinteză integratoare asupra folclorului din Ţara Maramureşului" (p.27).

Autorii mai vorbesc despre "o posibilă şi dezirabilă echipă a Arhivei de Folclor a Academiei Române şi a Universităţii de Nord din Baia Mare care şi-a propus să realizeze un **corpus zonal**, în mai multe volume", din care nu vor lipsi informaţiile despre tradiţiile şi folclorul din satele româneşti din dreapta Tisei.

Proiecte despre alcătuirea unui **corpus al folclorului maramureşean** s-au mai semnalat în ultimii ani, însă acesta rămâne singurul demers materializat. E evident că o astfel de activitate presupune o muncă în echipă, dată fiind abordarea exhaustivă obligatorie şi volumul imens de material care trebuie procesat. Maramureşul merită un astfel de *corpus*, alcătuit riguros, ştiinţific, pornind de la o *bibliografie generală* şi de la o *tipologizare a repertoriului*. Acesta va fi punctul terminus al unui secol de culegere sistematică a folclorului maramureşean. Vor urma studii monografice cu mult mai competente faţă de tot ce s-a scris până în prezent, din simplul motiv că exegeţii de mâine vor avea la dispoziţie instrumente de lucru perfecţionate.

■ **Petru Dunca / Repere în antropologia culturală a alimentaţiei** (Editura Axis, Iaşi, 2004). "Studiul nu este, cum ar putea crede unii, un tratat de gastronomie întocmit din perspectivă diacronică. Nomenclatorul alimentelor caracteristice unei anumite societăţi şi epoci istorice constituie doar punctul de plecare în demersul antropologului"[326]. Pornind de la premisa că actul alimentar este un act cultural, autorul vorbeşte despre tehnicile de cules, vânătoare şi pescuit, despre antiteza dintre alimentaţia sacră şi profană, iar un capitol este dedicat temei "grâul în practicile rituale caracteristice din tradiţia românească" (Pluguşorul, Cununa, Paparuda, Caloianul şi Drăgaica).

■ Filmul etnografic *Moşii de Florii*, realizat de **Felix Săteanu**, este distins cu Marele Premiu la Festivalul Filmului Religios – Curtea de Argeş, 2004.

[325] v. Dumitru Pop, *Folcloristica…*, Editura Minerva, Bucureşti, 1970, p. 118, nota 42.
[326] Dumitru Mariş, *Călătorie iniţiatică prin bucătăria lumii*, în *Glasul Maramureşului*, 19 februarie 2005.

2005. Graţie unui program de revitalizare a muzeelor, promovat de Centrul Cultural American, prin Ambasada Statelor Unite la Bucureşti, la Muzeul Satului Maramureşean din Sighetu Marmaţiei are loc simpozionul *Satul maramureşean – viaţa socială, culturală, religioasă în perioada 1945-1989*. Programul avea în vedere descoperirea trecutului apropiat, respectiv radiografierea dramelor produse în mediul rural din România după cel de-al Doilea Război Mondial şi instaurarea comunismului.

În informaţiile de istorie orală înregistrate de participanţii la simpozion, în urma cercetărilor de teren efectuate, s-au consemnat şi numeroase producţii folclorice. Ulterior, a fost tipărit un volum de studii şi documente şi a fost organizată o expoziţie. Volumul *Satul maramureşean, 1945-1989. Viaţa socială, economică, politică, culturală şi religioasă* (575 p.) a apărut la Sighetu Marmaţiei tot în 2005, sub îngrijirea lui **Mihai Dăncuş**. Cuprinde 14 comunicări şi patru intervenţii de istorie orală, precum şi un corpus de documente.

Cercetările efectuate şi comunicările susţinute prezintă interes din perspectivă etnografică şi etnologică pentru perioada cercetată, referindu-se cu precădere la efectele colectivizării în satele maramureşene.

■ **Pamfil Bilţiu / Folclor din Ţara Maramureşului.** Ţara Maramureşului este a treia zonă căreia Pamfil Bilţiu îi consacră o monografie folclorică, utilizând exclusiv producţii din arhiva personală. Pentru primul volum din lucrarea *Folclor din Ţara Maramureşului*[327], autorul a selectat 728 de texte, reprezentând colinde, jocuri cu măşti, poezia secerişului şi a şezătorii, balade, descântece etc. Investigarea acestei zone a durat mai bine de trei decenii (1971-2003) şi s-a efectuat în 39 de localităţi.

Atât colecţiile clasice de folclor, cât şi cele postbelice au vizat, în mod preponderant, zona Maramureşului istoric, socotită în mod unanim mai conservatoare şi mai bogată în tradiţii şi obiceiuri. Cu toate acestea, Pamfil Bilţiu consideră că lucrarea sa este necesară, deoarece "toate colecţiile de folclor maramureşean, apărute până acum, înregistrează anumite lacune, ele purtând pecetea vremii în care au fost elaborate. Şi este de datoria cercetării actuale ca ele să fie remediate" (notă asupra ediţiei).

S-ar putea ca peste o vreme să constatăm că cercetarea de teren a folcloristului Pamfil Bilţiu a înregistrat un ultim stadiu al performării în mediul natural pentru un număr mare de piese folclorice; majoritatea producţiilor consemnate intră în fondul pasiv pe măsură ce se stinge generaţia vârstnică. Pamfil Bilţiu este poate ultimul culegător de folclor pur-sânge pe care l-a dat Maramureşul şi e bine că a avut şansa să publice în volume succesive, pe parcursul a unui deceniu şi jumătate, întreaga sa arhivă. Se prea poate ca de aici încolo, cercetările de teren care se vor efectua să scoată în evidenţă doar ritmul în care se alimentează *fondul pasiv* al folclorului maramureşean, fiind puţin probabil să asistăm la surpriza descoperirii unor texte inedite.

■ **Nuţu Roşca**. După Petre Lenghel Izanu, Nuţu Roşca este al doilea folclorist care cercetează zona Bârsana din Maramureşul istoric şi propune o colecţie (de 200 de texte) provenind exclusiv din această localitate. *Lirică populară din Maramureş*[328] este o altă lucrare din seria celor editate de Centrul Judeţean de Conservare şi Promovare a Culturii Tradiţionale Maramureş. Colecţia cuprinde poezii de dragoste, de dor, de cătănie, de război, de jale şi despre păstorit.

[327] Pamfil Bilţiu, Maria Bilţiu, *Folclor din Ţara Maramureşului,* Editura Ethnologica, Baia Mare, 2005, 502 p.

[328] Nuţu Roşca, *Lirică populară din Maramureş*, Editura Ethnologica, Baia Mare, 2005, 256 p., prefaţă de Delia Suiogan, postfaţă de Ştefan Mariş.

■ **Titus Bilţiu Dăncuş / Basme şi poveşti**. Ultimul volum important apărut la Editura Ethnologica în 2005 este colecţia *Basme şi poveşti*[329] a folcloristului Titus Bilţiu Dăncuş (1902-1981). "Materialul care alcătuieşte această culegere este inedit, în timpul vieţii Titus publicând în diferite periodice doar câteva piese de proză populară. Din documentele păstrate în arhiva sa mai rezultă că dascălul intenţionase să publice o colecţie de proză populară sub forma unui volum intitulat *Poveşti de la Miază-noapte*, cu materiale grupate în ciclurile Poveştile Săpânţei, Poveştile Pintii şi Poreclele satelor" (Gheorghe Pop, cuvânt înainte). Colecţia însumează 113 texte, basme, poveşti, legende (mitologice şi istorice) şi snoave, culese în perioada 1920-1967. Prima etapă a culegerii s-a consumat între anii 1921-1924, pe vremea în care era dascăl în Coştiui; cea de-a doua etapă şi cea mai fructuoasă este cuprinsă între anii 1925-1929, când a ocupat funcţia de învăţător la Săpânţa. Timp de zece ani, a predat în localităţi din judeţul Satu Mare, iar la final de carieră didactică îl regăsim ca dascăl în Rona de Jos.

Editorul a promis şi volumul doi al colecţiei Titus Bilţiu Dăncuş, care va fi rezervat poeziei populare şi va conţine cântece lirice, balade, descântece, superstiţii şi descrierea unor obiceiuri.

■ În 2005, a mai apărut o revistă de memorie culturală - **Cybela**, editată de Fundaţia social-culturală «identitate.unitate.generozitate.acţiuni». Acest prim număr[330] este dedicat simpozionului *Patrimoniul rural şi problemele sale actuale* desfăşurat la Şurdeşti în perioada 4-7 august 2005. Revista cuprinde articole (*Profesorul Pop vs Moşul* de Rucsandra Pop), studii (*Udătoriu din Şurdeşti* de Dumitru Iuga, *Olăritul - arta focului*, de Mihaela şi Valentin Ganţa etc.) şi câteva culegeri de folclor ale elevilor de la Şcoala Generală din Şurdeşti.

■ În fine, o contribuţie personală. Studiul **Mioriţa s-a născut în Maramureş**[331] este, pe de o parte, un pretext pentru a relua şi a actualiza *istoria exegetică* a acestei capodopere a folclorului românesc (după cea efectuată de Adrian Fochi în 1964), punctând momentele decisive ale acestei istorii[332]. Partea a doua cuprinde *o călătorie iniţiatică* în universul culturii populare pornind de la observaţia că, în Maramureş, *Mioriţa* se cântă în decembrie. Analiza *versiunii colind* este realizată secvenţial, începând cu urcarea oilor la munte, numărul păstorilor şi raportul dintre personaje, până la testamentul şi bocetul din final. Antologia cuprinde 136 de texte mioritice consemnate în toate cele patru regiuni etnofolclorice ale judeţului Maramureş şi publicate în diferite culegeri, antologii şi periodice în intervalul 1925-2001.

"*Mioriţa* nu este un produs uşor digerabil pentru un mental aflat pe un alt palier (istoriceşte vorbind). *Mioriţa* nu se citeşte cu ochii, ci cu inima şi cu sufletul deschis, într-un efort de înţelegere, efort eminamente creative. Nu se analizează critic, raţional, ci mai degrabă apelând la zone atrofiate din subconştient, pentru a reînvia un spirit ancestral adormit," afirmam în volumul publicat anul trecut[333], şi rămân la convingerea că acelaşi lucru se poate spune despre întreg folclorul maramureşean.

Istoria folcloristică a ultimului secol a arhivat un număr mare de colecţii deosebit de valoroase. Următoarea ediţie a acestei *Istorii* va contabiliza mai degrabă

[329] Editura Ethnologica, Baia Mare, 2005, 324 p; cuvânt înainte de Gheorghe Pop, studiu introductiv de Pamfil Bilţiu.
[330] *Cybela*, an I, nr. 1, august 2005, 60 p. Este primul şi ultimul număr al revistei pentru că, din 2006, titlul publicaţiei va fi *Calendarul Maramureşului*.
[331] Dorin Ştef, *Mioriţa s-a născut în Maramureş*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2005, 338 p; colecţia Universitaria, seria Philologica.
[332] 1852 - Vasile Alecsandri, 1866 - Vasile Alexandri, 1924 - Dumitru Caracostea, 1936 - Lucian Blaga, 1964 - Adrian Fochi şi 1970 - Mircea Eliade.
[333] Op. cit., p. 72.

studiile şi analizele ce se vor realiza de aici înainte despre acest valoros patrimoniu cultural cu care Maramureşul (şi România) se prezintă în faţa Europei. Nici acest demers al cercetării nu va fi uşor, deoarece se impune în mod necesar o abordare pluridisciplinară pentru a înţelege mental acte, fapte şi întâmplări petrecute pe un alt palier istoric. Decalajul dintre cercetător şi momentul zămislirii (într-o formă incipientă) a majorităţii producţiilor folclorice ce compun arhiva maramureşeană este de circa 500 de ani[334], despre unele piese existând premisele că ar avea rădăcini milenare. Şi-atunci, cercetătorului nu-i rămâne decât să lectureze textele "cu inima şi sufletul deschis" şi să apeleze la informaţii din domenii conexe. Globalizarea culturii, spre care tindem, ne va înlesni aceste demers, prin accesul la studii de specialitate publicate pe diferite meridiane. Efectul secundar al acestui fenomen va fi integrarea definitivă a culturii populare tradiţionale maramureşene în circuitul valorilor mondiale.

Autor: Dorin Stef
stefdorin@yahoo.com

[334] Producţiile aparţin unui strat situat în Evul Mediu timpuriu, după cum s-au exprimat în repetate rânduri mai mulţi exegeţi, printre care Mihai Pop şi Dumitru Pop.

Résumé

Les origines de l'histoire du folklore de Maramures remontent au XVIIe siècle. Il y a des experts qui considèrent que le Recueil de l'érudit **Nicolae Petrovay** daté 1672 contienne «les premiers écrits roumains en caractères latins de la culture roumaine» (Gh. Alexici), mais aussi « le premier texte folklorique de la folkloristique roumaine » (Ion Petrovai). Dans les textes enregistrés par **Uibardi, Botezat Lupu, Dumitru Ţicală** et **Ioan Koman**, datés au début du XIXe siècle, on a remarqué des productions ayant un caractère folklorique. La première intention de recueillir du folklore de Maramures appartient à **Ioniţă Bădescu** et il l'a réalisée au printemps du 1869, sous les auspices de la société littéraire «L'Orient» («Orientul») de Bucarest. Les premiers *cueilleurs* autochtones de folklore proviennent de l'École Préparatoire roumaine (Preparandia română), institution d'enseignement roumain inaugurée à Sighet en 1862 par l'Association pour la Culture du Peuple Roumain de Maramures. A cette époque, se font remarquer entre autres **Grigore Balint, Ilie Pop, Florian Danciu, Emil Bran, Ioan P. Koman, Gavril Timiş**.

Au début du XXe siècle paraissent les premiers recueils de folklore. **Alexandru Ţiplea** (1906), **Tit Bud** (1908), **Béla Bartók** (1923), **Ion Bârlea** (1924) et **Tache Papahagi** (1925). Voilà les « collections classiques » de la folkloristique de Maramures.

L'époque moderne (1950-2005) débute dans un contexte totalement défavorable, étant marquée par « le fléau communiste ». Le régime dictatorial va mettre son empreinte jusque sur la vie culturelle. La naissance d'un « folklore de nouveau type » se fait remarquer. En 1956 on constitue à Bucarest le **Centre de la Création Populaire** (Centrul Creaţiei Populare), avec des filiales dans tous les départements. Une année plus tard, on voit paraître la collection de **Tiberiu Brediceanu**, qui contient «les premières mélodies populaires de Maramures qui nous sont connues» (Dumitru Pop).

Le recueil collectif «Folklore de Transylvanie» („Folclor din Transilvania") (1962) comprend cinq collections de Maramures. Au milieu des années '60, on organise dans la région les premiers symposiums d'ethnographie et folklore et les premiers ouvrages importants à caractère ethnographique paraissent (I.D. Ştefănescu, Francisc Nistor...). «Le Printemps de Bucarest» (1968) (Primăvara de la Bucureşti) aura un effet bénéfique sur la société roumaine, attirant un relâche de la censure dans le domaine de la culture. Ainsi, en 1970, voit-on paraître d'importants ouvrages: **Dumitru Pop** - *La Folkloristique de Maramures* (Folcloristica Maramureşului), **Petru Bilţiu Dăncuş** - *Collections de chansons populaires* (Colecţiuni de hori...), *L'heure chasse l'heure* (Ceas pe ceas se alungă). En 1971 débute «la recherche échantillon» sur la Vallée de Cosau, initiée et guidée par le professeur **Mihai Pop**, directeur de l'Institut d'Ethnographie et Folklore de Bucarest. On constitue une Association des folkloristes (1972) et d'autres ouvrages à caractère ethnographique paraissent (1973).

Dumitru Pop revient avec un premier recueil massif de folklore de la région de Codru (1978) et **Petre Lenghel Izanu** publie une monographie de la localité de Bârsana (1978).

Dans les années '80, on retient «Le Calendrier du Maramures» (Calendarul Maramureşului), la première *Anthologie de folklore de Maramureş*, la collection Vasile T. Doniga, la collection Tache Papahagi (réédition), une monographie musicale du Maramures historique (**Gheorghe Gh. Pop**) et une monographie linguistique,

ethnographique et folklorique de la région Chioar (**Ioan Chiş Şter, Gh. Pop**). Après 1985, un gros rideau a couvert la Roumanie.

La période 1990-2005 a été dominée par les collections publiées par le folkloriste **Pamfil Bilţiu** et par l'activité prodigieuse du **Centre de la Création Populaire Maramures** qui édite la revue «Memoria Ethnologica» et une série de volumes méritoires.

Cet ouvrage-ci contient en plus une Bibliographie générale du folklore de Maramures.

Traducere de **Eliza Pop**

Summary

The history of the Maramures County folklore makes its debut in the 17th century. Some experts say about **Nicolae Petrovay**'s Codics, dated back in 1672, that it would contain "the first romanian writings with latin letters of the romanian culture" (Gh. Alexici), and also "the first folkloric text/lyrics of the romanian folklore" (Ion Petrovai). Some productions/performings of folkloric nature have been noticed in the texts/lyrics recorded by **Uibardi, Botezat Lupu, Dumitru Ţicală and Ioan Koman,** dated in the beginning of the 19th century. The first act of collecting the folklore of Maramureş County belongs to **Ioniţă Bădescu** and has been achieved in the summer of 1869, under the auspices of the "Orientul" Literary Society from Bucharest. The first local folklore collectors proceed from/belong to the Romanian Preparandia, a romanian institution of education opened in 1862, in Sighet, by *The Association for the Romanian People's Culture from Maramureş County*. **Grigore Balint, Ilie Pop, Florian Danciu, Emil Bran, Ioan P. Koman, Gavril Timiş** can be noticed among others, during this period. The first folklore collections / compilations appear in the beginning of the 20th century.

Alexandru Ţiplea (1906), **Tit Bud** (1908), **Béla Bartók** (1923), **Ion Bârlea** (1924) and **Tache Papahagi** (1925). These are the classic collections / compilations of the Maramureş County folklore.

The modern era (1950 - 2005) makes its debut under totally unfortunate auspices, being marked by "the comunist wrath". The dictatorial regime / the dictatorship would mark/leave its traces on the cultural life, too. The appearance of a "new kind of folklore" can be noticed. In 1956, in Bucharest, The Folk Creation Center is set up, with branches in all the counties. One year later, the **Tiberiu Brediceanu** collection appears, and it contains "the first country songs from Maramureş known to us" (Dumitru Pop). The collective / group collection "Folklore from Transylvania" (1962) contains five collections from Maramureş. In the middle of the '60s, the first ethnography and folklore symposiums are organised in this area, and the first important ethnographyc workings appear (I. D. Ştefănescu, Francisc Nistor...). "The Spring from Bucharest" (1968) would have a profitable effect over the Romanian society, and would lead to a relaxation of the censorship in the cultural area. Thus important workings appear in 1970: **Dumitru Pop** - *Folcloristica Maramureşului*, **Petru Bilţiu Dăncuş** - *Colecţiuni de hori...*, *Ceas pe ceas se alungă*. The "sample research" from the Valley of Cosău appears in 1971, by the initiative and under the leadership of **Mihai Pop** - the manager of the Ethnography and Folklore Institute from Bucharest. A folklorists' Association is set up (1972) and other

ethnographic workings appear (1973).

Dumitru Pop comes back (reappears) with a first massive folklore collection from the Codru Area (1978), and **Petre Lenghel Izanu** publishes a monograph of Bârsana (1978).

In the '80, we record/notice "The Calendar of Maramureş" - the first folklore *Anthology from the Maramures County*, the **Vasile T. Doniga** collection, the **Tache Papahagi** collection (re-published), a monograph of the music from the Historic/old Maramures (**Gheorghe Gh. Pop**). A heavy curtain has covered Romania after 1985.

The period between 1990 - 2005 has been dominated by the collections published by the folklorist **Pamfil Bilţiu**, as by the prosperous activity of **The Popular Creation Center of Maramures County** which publishes "The Memoria Etnografica" Magazine and a series of valuable books.

The present working/book also contains a General Bibliography of the Maramureş County Folklore.

Traducere de **Rita Gindele**

Sommario

La storia del folclore di Maramures inizia nel XVII secolo. Dal codice dello studioso **Nicolae Petrovay**, del 1672, alcuni esperti sono del parere che conterrebbe "le prime scritture rumene con lettere latine di cultura rumena" (Gh. Alexici), ma anche "il primo testo folcloristico del folclore rumeno" (Ion Petrovai). Nei testi scritti di **Uibardi, Botezat Lupu, Dumitru Ticala** e **Ioan Koman**, dell'inizio del XIX secolo, si notano produzioni di carattere folcloristico. La prima azione di raccolta del folclore di Maramures appartiene a **Ionita Badescu** ed è stata realizzata nell'estate del 1869, con l'aiuto della società letteraria "Orientul" di Bucarest. I primi studiosi del costume autoctono provengono dal "Preparandiei romane", un istituto di studio rumeno inaugurato a Sighet nel 1862, dall'Associazione per Cultura del Popolo Rumeno di Maramures. In questo periodo si fanno notare fra gli altri **Grigore Balint, Ilie Pop, Florian Danciu, Emil Bran, Ioan P. Koman, Gavril Timis**.

All'inizio del XX secolo appaiono le prime raccolte folcloristiche. **Alexandru Tiplea** (1906), **Tit Bud** (1908), **Béla Bartók** (1923), **Ion Barlea** (1924) si **Tache Papahagi** (1925). Queste raccolte rappresentano le collezioni classiche del folclore di Maramures.

L'epoca moderna (1950 – 2005) debutta sotto influenze non favorevoli, essendo segnata dal flagello comunista. Il regime dittatoriale mette l'impronta anche sulla vita culturale.

Si fa notare l'apparizione di un "folclore di tipo nuovo". Nel 1956 si inaugura a Bucarest "Centrul Creatiei Populare", con filiale in tutti i distretti. Un anno dopo appare la collezione di **Tiberiu Brediceanu**, che contiene "le prime musiche di Maramures sconosciute" (Dumitru Pop).

La raccolta collettiva "Folclor din Transilvania" (1962) contiene cinque collezioni di Maramures. A metà degli anni '60 si organizzano nella regione i primi convegni di etnografia e folclore e prendono vita i primi lavori importanti di natura etnografica. (I.D. Stefanescu, Francisc Nistor…). "Primavara de la Bucuresti" (1968) avrà un effetto benefico sulla società rumena determinando una diminuzione della

censura di tipo culturale. Grazie a questo nel 1970 appaiono lavori importanti come **Dumitru Pop** - "Folcloristica Maramuresului", **Petru Biltiu Dancus** - "Colectiuni de hori"‥, "Ceas pe ceas se alunga". Nel 1971 debutta "la ricerca - saggio" sulla "Valea Cosarului", iniziata e condotta dal professore **Mihai Pop**, il direttore del Istituto di Etnografia e Folclore di Bucarest. Viene alla luce una "Asociatie a folcloristilor" (1972), e appaiono altri lavori di etnografia (1973).

Dumitru Pop ritorna con una prima raccolta massiccia di folclore della zona Codru (1978), e **Petre Lenghel** pubblica una monografia della località Barsana (1978).

Negli anni '80 facciamo notare "Calendarul Maramuresului", una prima antologia del folclore del distretto Maramures, la collezione di **Vasile T. Doniga, Tache Papahagi** (ristampata), una monografia musicale su Maramures storico (**Gheorghe Gh. Pop**) e una monografia linguistica, etnografica e folclorica della zona Chioar (**Ioan Chis Ster , Gh. Pop**). Dopo il 1985 un sipario nero si spande sulla Romania.

Il periodo 1990 - 2005 è stato dominato dalle collezioni pubblicate dal folclorista **Pamfil Biltiu**, rispettivamente dall'attività prodigiosa del "**Centrul Creatiei Populare Maramures**", che pubblica la rivista "Memoria Etnologica" e una somma di volumi di valore.

Il seguente lavoro contiene una Bibliografia generale del folclore di Maramures.

Traducere de **Cristina Racolţa**

Bibliografie

A. Volume

Alexandru, Tiberiu, *Béla Bartók despre folclorul românesc*, Editura Uniunii Compozitorilor, Bucureşti, 1960.

*** *Anuarul de Folclor*, vol. III-IV, Universitatea Cluj, Centrul de Ştiinţe Sociale, Sectorul de etnologie şi sociologie, Cluj-Napoca, 1983.

*** *Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei* (AMET), Editura Mediamira, Cluj-Napoca, 2000.

Bârlea, Ion, *Însemnări din bisericile Maramureşului*, Bucureşti, 1909, Atelierele Grafice SOCEC & CO.

Bârlea, Ovidiu, *Istoria folcloristicii româneşti*, Editura Enciclopedică Românească, Bucureşti, 1974.

Brauner, Harry, *Să auzi iarba cum creşte*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1979.

Candrea, I.A., Densusianu, Ovidiu, Speranţia, Th. D., *Graiul nostru*, Atelierele Grafice SOCEC & CO, Bucureşti, 1906 şi 1908.

Chiţimia, I.C., *Folclorişti şi folcloristică românească*, Editura Academiei, Bucureşti, 1968.

Datcu, Iordan, Stroescu, S.C., *Dicţionarul folcloriştilor. Folclor literar românesc*, Editura Ştiinţa şi Enciclopedia, Bucureşti, 1979. Prefaţă de Ovidiu Bârlea.

Datcu, Iordan, *Dicţionarul folcloriştilor. Folclor muzical, coregrafic şi literar românesc*, Editura Litera, Bucureşti, 1983.

Datcu, Iordan, *Dicţionarul etnologilor români*, Editura Saeculum I.O., Bucu-reşti, vol. I - 1998; vol. II - 1998; vol. III - 2001.

*** *Dicţionarul literaturii române de la origini până la 1900*, Editura Academiei, Bucureşti, 1979.

Filipaşcu, Alexandru, *Istoria Maramureşului*, Tipografia Universul, Bucureşti, 1940.

Gorovei, Artur, *Folclor şi folcloristică*, Editura Hyperion, Chişinău, 1990; ediţie de Sergiu Moraru.

Pop, Dumitru, *Folcloristica Maramureşului*, Editura Minerva, Bucureşti, 1970.

Pop, Dumitru, *Universul culturii, tradiţia şi promovarea lui în cultura şi viaţa contemporană*, Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj-Napoca, 2003.

*** *Satul maramureşean, 1945-1989*, ediţie îngrijită de Mihai Dăncuş, Sighetu Marmaţiei, 2005.

Socolan, Aurel, Circulaţia cărţii româneşti până la 1850 în judeţul Maramureş, Editura Maria Montessori, Baia Mare, 2005.

Temian, Laura, **Marinescu, Otilia. Brezovski, Ana-Maria**, *Autori maramureşeni. Dicţionar biobibliografic*, Editura Umbria, Baia Mare, 2000, Biblioteca Judeţeană *Petre Dulfu*, Maramureş.

Theodorescu, Barbu, Păun, Octav, *Folclor literar românesc*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1967.

Vrabie, Gheorghe, *Folcloristica românească*, Bucureşti, 1969.

A. Studii şi articole

Berinde, Ion, *Folclor şi folclorişti maramureşeni*, în *Pentru socialism*, 7 decembrie 1968.

Bilţiu, Pamfil, *Un prestigios folclorist maramureşean - Pompei Hossu Longin*, în *Acta Musei...*, Sighet, 2002, vol. I.

Bologa, Vasile, *Poezia populară din Codicele de Petrova*, în *Acta Musei...*, Sighet, 2002.

Bot, Nicolae, Recenzie în *Anuarul de folclor*, III-IV, Cluj, 1983.

Căpîlnean, Vasile, *Gruia şi ta(ta)Novac,* în *Studii şi articole*, Societatea de Ştiinţe Filologice, Baia Mare, vol. 3, 1981.

Chioran Pomianu, Ioan, *O prestigioasă iniţiativă de cercetare a culturii populare din Maramureş*, în *Astra maramureşeană*, nr. 1-2 (6-7), Baia Mare, 1998.

Chiş Şter, Ion, *Masă rotundă* publicată în *Pentru Socialism*, 20 mai 1973.

Cuceu, Ion, *Dumitru Pop: Folcloristica Maramureşului*, în *Maramureş*, decembrie 1970.

Datcu, Iordan, Studiu introductiv la volumul I. Bârlea, *Literatura populară din Maramureş*, EPL, Bucureşti, 1968.

Datcu, Iordan, *Două colecţii necunoscute de poezie populară din Maramureş*, în *Memoria Ethnologica*, nr. 14-15, Baia Mare, 2005.

Dăncuş, Mihai, *95 de ani de la naşterea lui Francisc Nistor, directorul întemeietor al Muzeului Maramureşului*, în *Acta Musei...*, vol. II, Sighet, 2004.

Dăncuş, Mihai, *Atestări privind viaţa socială maramureşeană cu accente privind naşterea în tradiţia populară*, în *Memoria Ethnologica*, nr. 1, 2004.

Deaconu, Gheorghe, *Surse şi etape în formarea şi devenirea profesorului Mihai Pop. Preliminarii*, în revista *Cerc*, nr. 1, Bucureşti, 2005.

Filip, Tănase, Sabina, Georgeta, *Din istoricul preocupărilor pentru folclorul zonei Chioar*, în *Graiul, etnografie şi folclorul zonei Chioar*, Centrul de Îndrumare a Creaţiei Populare Maramureş, Baia Mare, 1983.

Fochi, Adrian, *Contribuţii la istoria folcloristicii româneşti*, în *REF*, 22 (1977).

Hedeşan, Otilia, *Memoria recentă*, în *Orizont*, nr. 6, iunie 2004.

Iuga, Dumitru, Iuga, Anamaria, *Şcoala Mihai Pop şi cercetările etnologice maramureşene contemporane*, în revista *Cerc*, nr. 1, Bucureşti, 2005.

Lazăr, Ioan Ştefan, *Contribuţii ale profesorului Mihai Pop la dezvoltarea teoriei literare moderne*, în revista *Cerc*, nr. 1, 2005, Bucureşti.

Lenghel Izanu, Petre, *Pentru o Asociaţie a folcloriştilor şi etnografilor maramureşeni*, în *Pentru socialism*, XXII, nr. 5742, 15 iulie 1972.

Mariş, Dumitru, *Călătoria iniţiatică prin bucătăria lumii*, în *Glasul Maramureşului*, 19 februarie 2005.

Micle, Adelaida, *Contribuţia la istoria folclorului din zona Chioar*, în *Graiul, etnografia şi folclorul zonei Chioar*, Baia Mare, 1983.

Mihai, Ion M, Recenzie la volumul *Learn to sing...*, în *Graiul Maramureşului*, 29 ianuarie 2005.

Moldovan, Gheorghe, *Maramureşul de soare*, în *Maramureş*, decembrie 1971.

Papahagi, Tache, *Creaţiunea poetică populară*, în *Grai şi suflet*, an II, fascicolul 2, Bucureşti, 1926.

Petrovai, Ion, *Texte româneşti din Codicele de la Petrova*, în *Acta Musei...*, Sighetu Marmaţiei, 2002, vol. I.

Pop, Dumitru, Interviu în *Memoria Ethnologica*, nr. 2-3, 2002, Baia Mare.

Pop, Dumitru, *Emil Bran, culegător de folclor*, în *Studii şi articole*, vol. I, Baia Mare, 1970.

Pop, Mihai, Cuvânt înainte la volumul I. Bârlea, *Literatura populară din Maramureş*, EPL, Bucureşti, 1968.

Pop, Rucsandra, *Profesorul Pop vs. Moşul*, în *Cybela*, nr. 1, august 2005.

Preda, Teo, *Folclorişti francezi în Maramureş*, în revista *Secolul 20*, nr. 9 (117), 1970.

Sîrbu, Eva, *Pe teme etnologice*, în *Contemporanul*, nr. 30, 25 iulie 1980.

Thira, Viorel, *N. I. Dumitraşcu, şef de gară în Ardeal şi culegător de folclor în Maramureş*, în *Acta Musei*..., vol. I, Sighet, 2002.

Timiş, Nicoară, *Datini de iarnă la a XXXII-a ediţie, Sighetu Marmaţiei*, în *Acta Musei*..., vol. I, 2002.

Todea, Dorel Ioan, *Modalităţi de valorificare a obiceiurilor şi tradiţiilor de iarnă în cadrul Festivalului de la Sighet*, în *Acta Musei*..., vol. I, 2002, Sighet.

Toşa, Ioan, Oşianu, Flavia, *Tematica Anuarului Muzeului Etnografic al Transilvaniei (1957-2000)*, în AMET, Editura Mediamira, Cluj-Napoca, 2000.

Ţugui, Pavel, *Despre dezvoltarea folcloristicii şi etnografiei româneşti în decembrie 1950-1960*, în *REF*, tomul 39, nr. 3-4, 1994.

TABLĂ DE MATERII